

Bibliothèque numérique

medic@

**Manardi, Giovanni. Epistolae
medicinales in quibus multa
recentiorum errata, & antiquorum
decreta referantur**

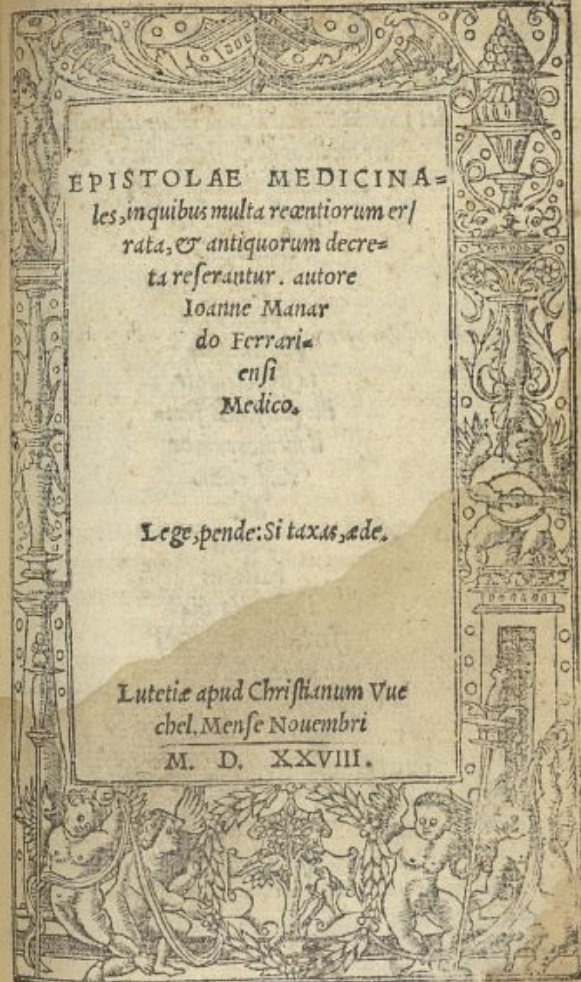
Lutetia : apud Christianum Vuechel, 1528.

Cote : 90958 t .235 n°5

EPISTOLAE MEDICINA=
 les, in quibus multa recentiorum er/
 rata, & antiquorum decre=
 ta referantur. autore
 Ioanne Manar
 do Ferrari=
 ensi
 Medico.

Legge, pende: Si taxat, ade.

Lutetia apud Christianum Vuc
 chel, Mense Nouembri
 M. D. XXVIII.

L E C T O R I

Accipe, lector candide, Epistolas has medicinas
les Joannis Manardi, viri totius Italiae in-
ter medicos doctissimi, nunc re-
cens ad unguem castigatas,
magnam in ijs do-
ctrinam frui-
gem
perce-
pturam. Multa
ta siquidem vir
ille presentis seculi
li medicorum ex-
rata ostendit.
Multa
hactenus
incognita dis-
serte docet, quae alij
non pauci μεγαλοφρονος
νοουπτος turpiter neglexerunt.
Itaque boni consulas oro,
quod gratis offertur, ut his etiam maioribus
in lucem edere posthac non pigeat.

V A L E

IOANNIS MANARDI FERRARIEN
sis mediæ Epistolarū mediænalium Liber primus.

EPISTOLA prima ad Florianum Montanum, uirum doctissimum: in qua se excusat de publicatione horum librorum

MULTOS futuros esse arbitror, qui meam hanc epistolarum mediænalium editionem adeò non probent, ut etiã ualde reprehendant. Alij, quia in uniuersum eos damnent, qui noui aliquid post tot, tam celebresq; autores moliri hoc tempore audet. Superfluum enim esse ea scribere, quæ sint scripta: temerarium putare se uidere, quæ illi non uiderint. Alij, ut in quibusdam hoc artibus tolerent, in mediæna nullo pacto admittent: ut quæ diuturnitati temporis, & antiquorum obseruationibus, longissimæq; experientie innitatur: & quasi diuina beneficentia selectis quibusdam hominibus sit condonata. Nec deerunt, qui me insolentia in simulent, quòd nouus homo, & uix intra proprios lares (ut diu solet) cognitus, audeam contra eos insurgere, qui auctoritatem sibi multis annorum sæculis præscripserunt. Damnabunt pleriq; stilum: alij qui tanquam minus, alij tanquam nimis exquisitum. Nonnulli doctandi modium, hoc est, per epistolas, ceu in

mediana non uisatum. Alij, ut cetera ferant, hoc certe
uitio dabunt, quod nominis aucupandi gratia, res tam
exigui momenti inuulgandis, uel ipsemet curauerim,
uel permiserim. Ego (ut multis simul respondeam) rem
si ullo unquam tempore, nostro seculo summe necessariam
puto, hac in arte scribere, eaque in genuitate & auda-
cia, ut ueritate prae oculis habita, neque autoritatis, ne-
que antiquitatis, propter mille etiam annos ulla ratio
habeatur. Ex ignauia enim, & nimia in seniores obser-
uantia factum esse cognosco, ut non solum nihil arti à
nostratibus sit adiectum, sed & priscorum commenta-
ria sine delectu ueluti oracula suscepta sint: licet quādo
que ita facta & barbara, ut intelligi non possint: ita
mendosa, ut omne aliud potius significent, quàm quod
autores uoluerint. Vnde factum est, ut ea pro arbitrio
quisque ad proprium dogma trahat: una pro alia re-
gula, uno pro alio remedio, & sepe pro salubri mor-
tifero, magno cum humane uitae discrimine recepto.
Nec tantum à uulgaribus & segenioris generis medicis
hoc peccatum est, sed & ab his, qui primae autoritatis
apud primates & reges exiuerunt. Quis enim fuit ante
annos plus minus quadraginta, qui uulgata illa Hippo-
cratis opera cum Galeni expositione, & libello qui
Ars medicinalis inscribitur, uno uolumine comprehen-
sa, cui Articulae nomen, instar Mosaiicarum tabularum
non coluerit? In quibus tamen, innumerabiles fuisse
errores, ex nouis iam publicatis interpretationibus,
alijsq; mox publicandis & aperte iam patuit.

Et paulo post euidentiſſimè manifeſtabitur. Quis Aui-
cennam cen̄ celeſte numen non adorauit? in cuius ta-
men libro præter denſam caliginem, inſinitum eſſe am-
bagum Chaos, & commentaria quædam nuper (ut au-
dio) edita, & alia non multo poſt edenda, luce clariuſ,
bonis tamen oculis, demonſtrabunt. Quis Serapionis
aggregationes, in ſimplicium medicamentorum, & ſil-
guris, & uiribus dignoſcendis, Matthiãque uerè ſil-
uaticum, in eorum & aliarum rerum medicinaliũ no-
minibus exponendis non eſt ſummopere ueneratus? in
quibus tot ferè eſſe errata, quot uerba, & Dioſcoridis
noue editiones, & noſtra epiſtola paulo poſt inuulgan-
da, palam faciunt. Sed ut Galeni, Hyliabatis, Raziſ uo-
lumina præteream, quorum non adeò frequens uſus,
nonne Ioannes cognomento Meſue, tantæ & extitit,
& adhuc extat apud multos exiſtimationis, ut nõnulli
magnæ autoritatis medici ſuum appellare Euangeliftã
non ſint ueriti: cuius librum, præter multa Sibylle fo-
lijs obſcuriora, quædam aperte falſa contineri, noſtræ
in eum marginales annotationes oſtendunt. Quod ſi
quis fortè non credit, librum eius aperiat, primãq; ſta-
tim pagina me non mentiri cognofcet, ubi ſcribit: Non
ideo purgatorium medicamentum humorem artũ pur-
gare, quia ſit ei ſimile. In quo dicto aperte Galeno con-
tradiat libro tertio de ſimplicibus medicamentis, dicen-
ti: Purgatoria medicamina eſſe attractis humoribus ſil-
milia, ſed fortiora aliquo modo, & propterea trahere,
non trahi. Per quæ uerba argumentatio diluitur.

A iij

quã subobſcurè Meſues inuit, ea eſt huiusmodi. Si ſimilitudo cauſa eſſet quare medicamētum humorē traheret, humor traheret medianā, ſicuti medianā humorē. Huic enim occurrēs Galenus, rationem reddit, quare cum ſine ſimilia, hoc potius trahat, illud trahatur: id ex ſimilibus trahere, dicens, quod ſit potentius. Quare ſi Meſue à Galeno prudēs & ſciens reſceſſit, debuit utiq; uel reſponſionem eius reſellere, uel nouam contra eū argumentationem excogitare. Putarim ego potius hunc Galeni locū non uidiſſe, quando & alijs in loās ſe Galeni libros, uel non uidiſſe, uel conuiuendo euoliſſe demonſtrat: ut capite de contrario, ubi maius cum minore confundit, & minus omni in iure præfert: cum tamen multis in rebus maius à Galeno celebretur, & minoris radix penitus dicatur inutilis, maioris in multis commēdabilis. De mamma & ſena quedā ei adſcribit, quæ nec quidem ſomniaui. Picram & Calaminthes antidotum non bene ex eiſdem ſententia deſcribit. Medicamen de aetofis uocatum, & quandam Tripherā, quaſi Galeni recitat, quas eius nō eſſe, Fauſel, Sandali, Camphora, Ben, Ambra, & Moſchus oſtēdunt, illius temporibus incognita. Multa ſimilia poſſem aſſerre, per quæ non bonus Galenius, ſed nonnulla potius notanda, per quæ non bonus medicus conuinātur. Quale eſt illud: Aloen aperire uenas, & ſanguinem aere: cum, ut Plinium taceam, Dioſcorides, Galenus, ratio, experientiaq; conteſtentur, quòd ſanguinem undequaque fluentem ſiſtat, etiam ſi per ſcreatū emittatur. Quare ſi aliquan

do sedis uenas aperire uidetur, ex accidenti hoc fit:
quoniam excrementa, uidelicet id agentia ad ea loca mo-
uet, quae uenas recludunt. Sicuti ex alijs quoq; fieri me-
dianis scribit Galenus, aphorismo quadragesimo se-
ptimo, libri sexti. Mixtam item melli minus purgare:
cuius contrarium scribit Galenus: & ratione, & ex-
perientia est comprobatum. Verum haec non propria
eius errata, sed Auicennae potius; quem est sequen-
tus. In rheo uero barbarico cauendum, ne eum sequen-
tes, ad decem usque drachmas semel demus, quod non
nulli peccantes ad extremum periculum aegrotos dedu-
xerunt. Sed Dioscoridi & Auicennae potius accedentes,
non transcendamus duas drachmas: sicuti nec de Epi-
thymo plus quam quinque, uel ad summum sex dabis, &
hoc pauis: date ipso Me sue septem drachmas in pulue-
re, & uiginti in decoctione capni, quam sumariam,
uel terrae sienum dicunt, nisi supra duas, quas ipse
iubet, unam dederimus, nullam purgationem conse-
quemur. Scamonij etiam ultra duodecim grana dare non
est uerendum, eius credendo autoritati. Nam Dioscori-
des ad quatuor usque obolos accedit, & nostro tempo-
re in Italia multi scrupulum integrum sine noxa bibe-
runt. A Sarmatis uero & Turcis modus etiam Diosco-
ridis tuto, longe exceditur. In Polypodio etiam ei stan-
dum non est: siquidem integra unam per se parum pur-
gat, cum ille quatuor aureos non transcendat. Eupa-
torium, quod ipse pingit, tam est simile uero, quam ce-
taurij folia canabinis, & sublutus color albo. Nullus

A iij

quoque antiquorum uim eius ad scribit purgandi. Imò di-
cit Dioscorides, quòd pota ex uino dysenteriae opitulan-
tur. Quid per Turbit intellexerit, difficile est diuinare.
Neque enim cum Serapione conuenit, tripolium intelli-
gent: Nec cum Dioscoride radicem pityusae sic uocant:
folio enim haec pini, illud Isatidis constitit, non ferula.
Sed neque id pingere uidetur, quod passim in officinis
nunc pro Turbit uenditur: siquidem ut à fide dignis in-
tellexi, ex planta accipitur, quae folio myrti constat. Alia
per multa possem addere, sed satis haec sunt ad eius au-
toritatem conuellendam. Atque ut id demum constet,
ad extirpandos receptos errores, necessarium esse li-
bros non solum audere, sed et inuulgare: cum paria
sint nihil scribere, uel quae scripseris non edere. Nullius
in nomine quantum ueritati deferendum: quando et
Galenus Hippocratem, cui summopere afficiebatur,
saepenumero perstringit. Modus tamen hic scribendi
per epistolas praeter id quòd uitari uix potest, interpela-
tantibus amicis, non est nouus. Archigenes Galeno tes-
te, libros epistolarum medianalium scripsit. Et Themis-
tison, Paulo teste, ad minus decem. Consilia etiam à recen-
tioribus uocata non aliud certe sunt, quam epistole. Nel-
mo autem mihi uitio det, si homo in Latio natus, latine
aliquando loqui uideor: quod si non plane affectus sum
uitio temporum excusandus uenio, quae talia fuerunt,
ut non potuerint bonae artes disci, nisi à Barbaris et li-
bris et professoribus: alioqui nec latinam linguam dis-
cere, sed medianam aepietibus haec scripta sunt. Quòd

uerò exaudenda hæc formis permiserim, non fame aucu-
pandæ gratia fuit, quum his plus laboris à bonis cogno-
scendū, quàm ingenij scirem, ab alijs uituperium &
derisum, non laudem expectarē. Sec quia ex eis quas-
dam me in são non sine multis erroribus publicas ui-
deram, ideo uetus meum institutum nihil hoc modo in-
uulgandi, quod sæpe tecum communicaueram, mutare
coactus sum. Quod nec scissem, nisi sperarem aliquos
bonæ mentis iuuenes, ex harum lectione ad meliorem
frugem excitandos. Aliquosque seniores, uel hoc saltē
ex harum lectione posse lucrari, nō esse omnia, nec om-
nibus, nec passim credenda. Vale ex Iaurino Panno-
nie superioris auitate, pridie idus sextiles M.D. XVII

EPISTOLA SECUNDA

EPISTOLA Secunda Ioannis Menara
di Pacto, castigatur Aphorismus
duodecimus libri tertij.

Menaris, Pacto, quod Aphorismi duodecimi,
libri tertij Hippocratis tot sine interpre-
tationes, quot in linguam latinam inter-
pretes. In uulgari enim editione legebatur
Si austrina hyems, & pluuiosa, ac tranquilla fuerit.
Laurentianus, cuius interpretatio à multis etiam The-
odoro Gaza adscribitur, pro uoce, tranquilla, tepida
scripsit. Leonianus, serena, que uerba non minus si-

gnificato, quàm sono ipso uocis euariant. Tranquillus enim aër est, qui uentis: serenus, qui nubibus ac nebulis caret: tepidus, qui non ipense aut calet, aut friget. Quid igitur ais sentiemus? aut cui ex tot translationibus potissimum inherebimus? Mibi certè, Pacte (ueritas amicitie & auctoritati præferatur) nulla earum probatur: tolerabilius tamen uidetur, ut tepida, quàm ut uel tràquilla, uel serena legatur. Nam si australis est hyems, quomodo tranquilla? Si pluuiosa, quomodo serena? si fortè quispiam dixerit, fieri posse ut alijs atq; alijs diebus, imò uno eodémque die modò Austri & pluuia ingruant, modò tranquillitas aut serenitas appareat. Sed uideât qui sic dicunt, quo modo cõsentanea Hippocrati & Galeno loquantur. Non enim est illis in hoc aphorismo sermo de ea mutatione, quæ in una ex quatuor anni partibus, uel in uno die de una qualitate in aliam fit: ut de quibus superius, primo ac quarto aphorismo eiusdem libri disseruerint. Sed Galeno etiã ipso teste in expositione aphorismi, de uarietate quæ in temporibus, hoc est, una ex quatuor anni partibus, inuicem succedentibus, dum uidelicet propriam non habent qualitatem, sed eius loco aliã. Alioqui non australis & pluuiosa, sed inconstans ac uaga hyems diceretur, ut quo minime sibi constaret, sed ex pluuiosa in serenam, ex australi in tranquillam laberetur. Quòd uerò nec, tepidam, legendum putem, faciã Galeni auctoritas, qui ab initio commentarij eius aphorismi statim ait: Econtrariò se habet hæc temperatura duobus in priore aphorismo

dictis temporibus. Qualis enim prius in illo erat hyems,
tale nunc est uer: qualisq; uer in illo, talis nunc hyems.
Ver autem priore aphorismo non magis tepidū, quā
serenum aut tranquillū dicebatur, sed australe tan-
tūmodo & pluuiofum. Ergo & hyems in hoc aphorif-
mo austrina tantum & pluuiofa intelligenda est. Idē
quoque colligitur expositione aphorismi deāmitertij,
ubi loquens de eisdem constitutionibus, quæ scilicet un-
decimo & duodecimo aphorismo supponūtur, nihil ad-
dit huic hyemi ultra pluuialem & australem. Ait enim
post duas præscriptas constitutiones, unam quidem
in qua hyemem borealem & siccam esse uult, uer plu-
uiofum & australe: aliam in qua contrarium, pluuia-
lem & australem hyemem, uer siccam & boreale, &
reliqua quæ sequūtur. Sed & Aristoteles nono proble-
mate primæ sectionis, ubi causam eorū perquirat, quæ
in hoc aphorismo ab Hippocrate dicta sunt, non aliud
& ipse huic hyemi epitheton apponit, quā pluuialis
& austrina. Celsus quoque bonus Hippocratis inter-
pres, libri secundi capite secundo sic ad uerbum hunc
aphorismum interpretatur: Si austri pluuieq; hyemem
occuparint, uer autem frigidum & siccam est, graui-
de quidē scemine quibus tum adest partus, abortu pe-
riclitantur. Hæ uerò quæ gignunt, imbecillos uixq; ui-
tales edunt. Ceteros lippitudo arida, si seniores sunt,
grauedines atque deffillationes malè habent. Fides de-
mum græci codicis nō parum me confirmat, qui ab ex-
emplari Demetrii Chalcondyli, uiri doctissimi & inte-

gerrimi transumptus est, in quo sic scribitur: ἡμῶν
ἢ ὁ χιμῶν, ἢ ἔπομεθός γεννητῆ. Et c. ubi patet duo
tātū, nec plura epitheta, scilicet australis et pluviose,
hyemi apponi. verū quid adhuc testimonia medicorum
cum Galenus ipse primū Epidemiarum librum enar-
rans, hunc aphorismum, uti nunc recitauimus, adferat.
Sed unde inquires, moti sūt interpretes, uiri et utraque
lingua eruditissimi, et mediana peritissimi, ut uerba
superadderent, quod Hippocrates nō dixerit. Id ego
euenisse reor, ppter ea quod in codicē inaderint in quo
additum erat ἢ ἔπομεθός. Nam et nos in quodam ex-
emplari talem animaduertimus scripturam. Videntur tamen
illi non ἔπομεθός sed amoto elemento à secunda syllaba
ἔπομεθός legisse, quae uox Polluā ponti malaicam,
Aristoteli in problematis modō serenum, modō trāquillum
significat. Qua etiam usus est idem Hippocrates
secundo Epidemiarum libro sic scribens: ἐς πῆλιν, ἢ
πῆλιν ἢ ἔπομας ὀλίγῃ τὰς δεξιὰς ἢ ἀριστεράς, ἐξ
ῥόνα δὲ ὁ χιμῶν ἔπομας ἢ νότιος. Neutram tamen nos
ut supra patuit, earum lectionum probamus, sed ut
abradendum illud uerbum putamus, ueluti suppositi-
tium, uel legendum utrobique ἔπομας penultima circū-
flexa, quae uox humidum significat, quod sensui hippo-
cratico optimē quadrat, nō ἔπομας, cuius utrunque si-
gnificatum, cum altero prius dictorum uerborum ut
ostendimus, necessariō pugnat. Meam igitur iam te-
nes, puto, sententiam: quam si non probaueris, et te
meritatis accusaueris, culpam in te reijciam qui ar-
bitraris.

trum me inter tam celebratos uiros esse uoluisti. Vale.

Epistola tertia

EPISTOLA tertia Hippolyto Ruso. Quid sit Erulia.

RTAM esse ais proximis diebus contra-
uersam inter te aliumque percelebre me-
dicum, q. tu uidelicet communem secutus
sententiam, cuidam prope genu uulnera-
to esum eius leguminis prohibueris, quod Erulia etiam
uulgò uocant: ille contra ceu rem bonam: atque non
modo uulnerato illi, sed et a lijs plerisque egrotan-
tibus congruentem laudauerit: Queri s. q. in hoc sen-
tentiam nostram. Ego uerò, non quia tanti me facia,
ut de uestris discordijs iudicium ferre debeam, sed ut
tibi morem geram, scribam quid sentio: ostendamque
in primis id, quod nos Eruliam uocamus, non esse id
legumen, quod Arabes, uel potius libri ex Arabico in
latnam linguam quomodolibet uersi, Mes, uel Almes,
uel Meise uocant: neque id quod Almelic: quorum
utrumque præclarus. ille uir, ut dicit, et primum re-
centiorum turba existauit. Deinde esto quòd id esset,
uulnerato tanè illi inutilem fuisse. Demum ne id mihi
crimen impinguatur, quod scio nonnullos Helenoma-
stiges solere nobis impingere, q. scilicet dicamus, quid
res non sit, nunq. uerò quid sit, aperiã quo nomine
uocatum ab antiquis putem: ex quo et illud cõstabit,
quòd principaliter in controuersiam uenit: Eruliam
uidelicet ipsam nõ esse bonis alimentis connumeratam.

dam. Primam, non est difficile uidere legenti Serapionem, capite centesimo decimo sexto, granum id quod Mes appellat, oculum habere dicentem, cum pupilla nigriore, herbanq; eius esse Phaseli. Euidencia enim ipsa rei ostēdit, Eruliam oculū nō habere: uel si quid habet quod oculus a defendēte propriū dogma fortē dia possit, id omnino nigriore pupilla non constare. quantū uerō Phaseli herba, ab ea quæ Erulie, distet, ex utruſq; a spectu quiuſ possit ediscere. Si quis tamē uisui non credit, gustum consulat. Scribunt siquidem Auicenna & Isaac, in cortice Mes esse ponticitatem: ita enim ipsi appellāt eū saporem, quē Græci σιφοπ, nostri modō stupidum, modō acerbum nuncupant: qui quidem est sapor linguam uehementer astringens, & ueluti ligans, qualem glandes maximē præ se ferunt. Tam alienus est autem hic sapor ab erulia, quam ipsa a glandibus. Rursus Mes est idem quod pisum (ut infra probabo) sed pisa non sunt Erulia nostra. Scribit enim Plinius libro duodecimo pisa habere angulos micercula, quos in Erulia certē nostra non uidemus. Libro quoq; decimo octauo de Erulia & piso ceu rebus diuersis ait, q; folio constant lōgiore. Et Theophrastus pisum multifolium esse dicit, terrenum, amplum, adeoq; uagum, ut locum totum impleat, etiā si in amplo interuallo sit positum, quæ nostræ Erulie minimē quadrant. Liqueat ergo q; Erulia non sit Mes. Quod uerō nō sit id qd Arabes uocāt Almelic, nō alio quam Auicennæ ipsius testimonio probādum. Is enim capis

trecentesimo quinquagesimo tertio secūdi libri ex sentētia propria asserit, Almelic esse Erbū, ut ibi legitur. Quod uero Erbū, de quo ibi Auicēna (ὄροσop Græci appellant, nos Erūū) tam sit ab Erūilia nostra, q̄ Mes Auicēn. diuersum, adeò clarum est, ut probatione nō egeat. Iumentorum enim potius quān hominum cibus est Erūum. Erūilia homines libentissime uescuntur. Hoc igitur æu notum relinquentes, id potius aggrediamur, quod secundo loco proposuimus, probantes rem quam Mes Auicēna nūciapauit, maximè dum recens est (hec enim in controuersiam uenit) non esse abum uulnerato in neruis congruentem. quod ita colligimus: Ratio uictus stator, & pauca superflua dimittens, in omnibus uulneribus & potissimum neruorum institueda est. Sed Galeno teste, primo alimentorum libro, capite de faba, omnibus fructibus qui uirides comeduntur, antè, quān maturentur & exiccētur, hoc commune est, ut alimentum humidius, & multis redūdās superfluitatibus præstēt. Igitur quicquid sit Mes Auicēnæ (legumen enim certè est) nō potest uulnerato recens & immatura conuenire. Præterea constat confertū quæ dicuntur à Serap. capite de Mes, ex sententiā Galeni eam uerbis eiusdem Galeni in libro alimentorum, Mes Arabum esse, pisum Græcorum. Quod cum simile secundum totam substantiam fabis, rei non bonæ scribat Galenus, nisi quod minus inflat, & non abstergit, uidetur tātō minus q̄ faba in casu nostro cōferre, quanto magis tergendū uirtute priuatum est. Pa

rum enim ex minore illa inflatione fabis præstat. Præ-
terea cibi qui non conueniunt sanis, minus conueniunt
ægotis, quatenus cibi sunt: sed nulla legumina qua-
atenus cibi rationem subeunt, sunt sanis conducentia,
ex Auicennæ sententia, capite de eo quod comeditur &
bibitur: ergo nec ægotis. Scripsit etiam Galenus pri-
mo libro de uictu morborum acutorum, ab idiotis etiã
ipsis frumentaria omnia, nomine frumētī ad legumi-
na extenso, respui in acutis morbis, præter panem, ali-
am, & pisanam. At si mihi opponas Auicennam, Sc-
rapionemq; dicentes q; Mes sit boni succi: iterum Au-
cen, quibusdam in locis libri sui cibum ex Mes ægro-
tantibus exhibentem, dicam non de uiridi & immatu-
ro, sed de sicco & plenè maturo fuisse locutos. Alio-
qui ut res boni succi sit, non statim sequitur, q; sit bo-
nus abusus: am possit & qualitate, & concoctionis du-
ritie, & obstructione, aliãue ratione multi factã obese.
Bonus enim abusus multa desiderat, quorum unum si
desit, bonus esse nõ potest. Sed & libro quarto de ui-
ctu morborum acutorum, legumina uniuersa ceu suã
singula malignitatem habentia, penitus à cõsortio bo-
norum ciborum eliminantur: cui sententiæ Celsus, alio-
qui Hippocratis æmulator, libro secundo sue medi-
cine apertissimè subscribit. Notũ quoq; & illud ex Epi-
demiarũ libro, q̃ malè his successcrit, qui in Acno legu-
mina esitarunt: quod etiam Galenus repetit in apho-
rismis. Quicquid igitur Mes Arabũ sit, usum eius præ-
sertim recentis in uulnere neruorũ non probo. Quo-

nam uero nomine hæc res ab antiquis censeatur, quã
Eruiliam Plinij uoce nonnulli, uel parum ab ea, ut fi-
eri solet, deflectendo, Rouiliã uocant, Pisarclos Vene-
ti, Rodiones alij, hoc operosius est ualde iudicare. Si
enim uix possunt illa agnosã, quæ ab antiquis summa
arte effigata, & ueluti sub oculos posita sunt, quanto
laboriosius fuerit legumina agnosere, quorum illi uel
nomina, uel naturam, non quãli forma constarent, ostē-
derunt. Præsertim nostro æuo, quo simul cum nomini-
bus multarum rerum cognitio interiit. Adde quod &
Galenus ipse ambigere in his quoq; uidetur, anxie &
scrupulose nonnulla eorum peruestigans, & ambigē-
ti demum magis quã de arnenti similis. Quod nõ alia
ex causa puto accidisse, nisi quod antiqui in eis descri-
bendis fœre negligentiores, quæ i propatulo & assi-
duo hominum usu esse cognoscebant. Quod & Plini-
us quodam loco animaduertit. Sunt tamen duo triãue
quæ mouent, ut credam Eruiliam hæc nostram esse id,
quod Theophrastus & Diocles, Dolichon uocauerũt.
Et Galeni tẽpore, Phaseolus, uel Lobus diabatur, &
à Theodoro, Siliqua, quanquã, si à tanto uiro dissen-
tire licet, siliqua existimãda est aliud legumen iuxta la-
tinos auctores. Quod uero præter nomen ipsum, quod
nulli alteri legumini magis quadrat, præcipuẽ me mo-
uet, est id quod de Dolichis scripsit Theophrastus o-
ctauo de historia plantarũ libro, quod si iuxta lãgã
lignũ quis eos affigat, ascendunt, & frugiferi fiunt: si
non, mali & uermiculosi redduntur. His si addideris

B

Galenum dicentem: Dolichos in hortis conseri, excre-
menta alui excutere, & uix ob redundantem humiditatem
conseruari posse: uidebis profecto huius Dolichi
proprietates adeo huic nostrae Erulie congruere, ut
nulli alteri legumini magis. Adde quoque, si placet, &
aliud Dolichorum proprium ex eodem Theophrasto
& Galeno secundo libro de alimentis sumptum, quod
scilicet ipsorum solorum dum recentes sunt, simul cum
seminibus Siliquæ quoque mandantur. Ratione cuius
proprietatis appellari eos lobos scribit Theophras-
tus: & post eum Aetius. Erulie autem solius inter le-
gumina edi ab hominibus Siliquas simul cum semine,
nemo est qui nesciat: cum & crude aliquando ab ocosis,
& coctæ à nobilibus, confecto præsertim ex eis deli-
cato quodam pulmento, libentissime mandantur: aliorum legu-
minum siliquis in cibis iumentorum proiectis. Nolim
tamē quenquam mihi de uerbo calumniam facere, quod
dolichon dixerim Galeni temporibus fuisse nuncupatum
Phaseolum, qui sit aliud ab Erulia. Dicimus enim, Ga-
lenum se aut, aliud esse legumen quod Phaselus, aliud
quod Phaseolus, uel Phasiolus dicitur: & Phaseolum
esse idem Dolicho, ut Paulus post Galenum confirma-
uit: Phaseolum esse, qui nunc uulgo Phaseolus, quem
& Vergilius uilem nuncupauit. Quod si animadu-
uertisset Serapio, sub Lubie noie, quod arte à Lobo gra-
eca uoce deflectum est, Phaeolos cum Phaeolis, id est,
Erulia, minimè confudisset. Quod & hi quoque per

arunt, qui nostro tempore Dioscoridem interpretati sunt. Ex quo uidere licet quantum ad res ipsas probe inter nos scendas conducat nominum intelligentia, quam tamen nonnulli hoc tempore penitus aspernantur. Si igitur, ut probauimus, & Erulie sunt Dolichi, quis ambigat malas esse, cum scribat Galenus Dolichos multum esse fabis deteriores, quae dubio procul malis abaribus connumerantur. Hoc autem fuit id, cuius gratia haec scripsimus. Quod simul cum alijs ab initio propositis cum absoluerimus, finem iam epistolae faciamus. Vale, & si quid adhuc uel in hac ipsa quaestione, uel in alia quauis medica re ambigis, ne te pigeat interrogare. Nam me non pigebit, ut tibi morem geram, pro uiribus laborare.

EPISTOLA QVARTA

Epistola quarta Petro Crinito
Florentino, de Manna.

Um heri uespere post egrotorum uisitationes ad Sepiasarium quendam de more diuertissem, accedit repente Florianus meus, & bonarum literarum, & doctorum hominum studiosissimus, manu gerens forma enchiridij libellum. Ego sititor alioqui rerum nouarum, percontor quid rei, undeque acceperit: ait dialogum esse de sculptura, & emisse ex quodam bibliopola, taber-

B ij

nāq; indicat, quæ illum simul cum nonnullis libris Flo-
rentiæ formis excussis uenales haberet, inter quos re-
censet Criniti nescio quid. Audito Criniti mei nomine
statim aduolo, magnaq; cum uoluptate librum tuum
de honesta disciplina reuoluo, capita peccor, uniuersa
deuoro potius quàm lego. Deus bone, quæ copia,
quæ uarietas, quàm multiplex lectio, quæ obseruatio-
nes, quàm pura castaq; narratio. Agnosco in his Cri-
niti uiuax ingenium, profundam memoriam, acre iu-
diciū: in mentem subeunt nostræ ille propter Arri-
ripas deambulationes, crescit ardor (quoniā aliter nō
licet) uel in ipsis tuis te commentationibus audiendi uil-
dendique. Librum igitur domum mecum porto, occi-
pio legere cunctantius, modò hoc, modò illud caput: tã-
dem nescio quo modo septimum caput libri ultimi of-
fendo. Aænsus nouitate tituli magna adtentione lege-
re incipio, uideo inscios, improbos, ignaros notari me-
dicos, qui Mannam, cuius nunc usus cōmunis, ante Ga-
leni tempora ignotā Italiæ affirmant. Doleo hic simul
& gaudeo. Doleo quidem, me in eorum numero ha-
ctenus extitisse, quos uideo proteri à te & flocci fie-
ri. Gaudeo ignorantie nebulam per te mihi abstergi. Nō
enim ex his sum, qui sibi placēdo malūt errare, quàm
alterius cedendo ingenio resipiscere. Pergo legere, au-
dioq; Tiberio imperante mannae usum à medicis pro-
batum, sed alio nomine eam appellarint, probari hoc
magna animi propensione expetens, uniuersum caput
perlego: eo tamen lecto non minus ac antea probatio

nes desidero. Siquidem quæ abs te ad huius rei proba-
tionem adferuntur (amico uera loquenti ignosce) mi-
hi haud quaquàm satisfaciunt. Nam Celsus tuæ sen-
tentiae astipulari, ut dicis, minimè uidetur. Lektionem
enim ego imprimis deprauatam, ut alibi plerūque, ita eo
loco puto: scribendumq; Rhos, uoce quidē græca sed
que (ut inquit Plinius) latinum nomen non habet, signi-
ficiq; cum fructum, quem Arabes, & uulgus nunc
medicorum Sumac dicunt, olim obsonijs & pellibus,
nunc medicinæ seruientem, de quo & Theophrastus
libro tertio de historijs platarum, & Dioscorides libro
primo, & Galenus octauo, & Plinius septuagesimo
quarto abunde scripserunt. Aitq; Plinius quòd ul-
ceribus medetur manantibus cum melle, quæ ferè sunt
uerba Celsi per te recitata. Galenus quoq; $\omega\lambda\epsilon\alpha\delta\delta\acute{o}\varsigma$
 $\rho\eta\sigma\alpha$, scribēs, Syriacū eū nūcupat. Sed sit uera & ge-
nuina illa lectio, arte nullus in differendi arte uel me-
diocriter eruditus ex ea id affirmabit sequi, quod con-
tendis, Rorem scilicet Syriacum eo loco oportere in-
telligi, quem Hebræorū monumenta, & recētiore me-
dici, Mannam uocant. Nihil enim uetat uel aliam quā-
uis rem, uel ipsum Rhon intelligi: præsertim cum in
libris recentiorum medicorum pro, Rho, legatur ali-
quando, Rhos Syriacus: sicut & apud Columellam &
Paladium. Nec Manna intelligi apud Celsum possit,
nisi in scitā rei medicæ Celsus ipse notetur. Quæ enim
uis Mannæ huic nostræ, ut mala oris ulcera, de quibus
inibi scribit, per eam sanescant: aut quod cum ama-

B iij

ris nucibus consortium? Quantò igitur melius peccatū
 unius elementi in librarium rejicere, Rhumq; ipsum,
 rem à Galeno, & ceteris in stomaticis pharmacis sū-
 me collaudatā, uel legere, uel intelligere, quàm Celsi
 ipsum facere, alijs autoribus, rationiq; ac sibi met pae-
 rum consentanea affirmare. Dioscorides quoque in
 suo illo ad Arium τὸ πρῶτον ἰατρικῆς libro, tam
 nominat eam qua de quæstio est mannā, quàm me-
 am hanc quam nunc scribo p epistolam, sed eo ipso
 quem tu adfers loco, hoc est, capitē septuagesimo
 sexto de Manna thuris, non de Manna hac recentio-
 rum scribit, quod profectò adeò est clarum Diosco-
 ridem ipsum legēti, ut mirari satis non possim, te quē
 oculatissimum semper agnoui, in tanta luce caligasse.
 Scribit enim capitē octogesimoquarto τὸ ἑβδόμητον
 altero, id est, octogesimoquinto τὸ ἑβδόμητον ἑβδόμητον
 nou: Deinceps uerò octogesimosexto τὸ ἑβδόμητον ἑβδόμητον
 nou in hunc modum: μάννα δὲ λιβάνου δ' οὐκ ἔστιν ἄλλο
 ὄσιν ἢ λόνικα καὶ καθάρια ἔρχονται. Et deinde
 pauculis interiectis, μίσγουσι ἃ ἐνίοι διοιοῦντες
 ἔστιν, πικρὸν σισισμὲν καὶ γυμ, quæ sere
 sunt uerbum ex uerbo quæ per te adlata sunt ex eius
 sententia. E quibus non aliam Mannam, quàm thuris
 eum intellexisse nullus dubitabit, qui sciat idem esse
 apud Græcos λιβάνον, seu λιβανωτὸν, quod nos
 thus. Videatq; post hoc caput octogesimū septimū i quo
 de thuris fuligine tractatur: ita quatuor capitibus uniu-
 uersa thuris materia absoluitur, sed & Galenus qui

nullibi hanc uulgarem Mannam sub hac uocæ nomina
 uit, licet de ea in libris de alimentis capite de melle, a-
 liquid tetigerit, cum alibi pluries, tū deāmotertio li-
 bro περιδοξαπρωτων μεδοδου Mānæ libani mē-
 tionem habet, impleri ea docens suppuratos tumores
 post sectionē, quam et definit ἀπόσφμα λιβανωτῶ
 Demum quam Orpheus inter Thymiamata, ut scribis,
 refert, quis utranque interno scens, non potius credat
 esse excibrationem et puluisalium quendam thuris
 ad suffimenta idonei, et quem adoleri Aris uetustissi-
 mū sit, quam hanc uulgarem, quæ penitus inodora, suff-
 friq; cōtumax ac inepta, et quæ in usus potius egro-
 torum quàm sacrificia deorū uenire cōsueuerit. Neq;
 igitur Celsus, neq; Dioscorides, uerum neq; Orpheus
 id probare mihi uidētur quod contendis, Tiberio scia-
 liet Cesare imperante Mannam hanc, quā nunc pas-
 sim ad aluum nobilium (preciosa enim res est) lenien-
 dā exhibemus, in agnitione et usu fuisse medicorum.
 Quare si quas habes huius rei euidētiōres demonstra-
 tiones, eas scribere ne pigeat, simul Manardo tuo rē
 gratissimam facturus, simul ueritati patrocinaturus.
 Nisi enim fortiores rationes uidero, non sum ab Aue-
 roe Cordubēn. recessurus, qui Mannam hanc inter ea
 reposuit, quæ post Galenum in usum uenerunt me-
 dicorum: nisi fortē quispiam antiquitati fauēs, mel syl-
 uestre, ut Sudas, uel mel ueris aut roris, ut Galenus
 uocatum ab antiquis contendat, cui nec nos magnope-
 re, ut alias ostendimus, repugnabimus. Vale.

B iij

EPISOLA QUINTA.
EPISTOLA quinta Pacto, medico Mas-
tuano de temperatura populi, &
medicaminis ex ea parati.

VAERIS quid sentiam de myracol-
pi, quod populeum unguentum uocant,
tēperatura: cuius apud officinas cōmunis
est usus, quoniam apud uos disceptatio
orta sit; Alijs calidum, alijs frigidum a firmantibus.
Scribam quid sentio, illud in primis præfatus, Ambigui-
tatis causam me putare: quoniam de populo ipsa ratio-
nibus in frā dicendis pariter ambigatur. Nā si fructus
illi populei, quos oculos uocant, uel frigidi, uel modicē
calidi statuuntur, & pro papauere rubro, hoc est, ut
multi putant, Anemone calidā herba, ut corrupti habēt
codices, nigrum legatur, non erit ita frigidus medicus,
qui frigidum non affirmet. At si Galeni cōmunem tras-
ductionem, Petriq; Aponensis in suo conciliatore auto-
ritatem secuti populum in tertio ordine calidorum loca-
uerimus, res profectō digna erit, quæ in cōtrouersiam
ueuiat: utpote uel supputatione calidorū frigidiorūq;
& exacto utrorūq; examine, uel experimēto rationi
innixo decidēda. Sed misso in præsentī scrupuloso hoc
scrutinio, quod quisque Alchindum, uel Aueroen, uel
Gentilem, & Sauonarollam, uel Maiolum tuum secutus
modō mediocri supputandi peritia non careat, cum stilo
& abaco experiri potest, illud potius quod te deside-

vare cognosco, quæ scilicet sit populi temperatura, abs-
soluere enitar: uulgata igitur Galeni interpretatio ca-
lidum in tertio ordine statuit: Græca lectio, in primo:
utra uerior sit uon facile est iudicare. Siquidem non ui-
deo, dicit quispiã, cur in hac re non tam Græcus quàm
Latinus, uel Arabs librarius potuerit hallucinari: reijci-
enda enim culpa potius in scriptorem quàm interpretem:
cum nequeat qui interpretandi munere quomodocum-
que fungitur adeò expertus esse literarum, ut γ literam,
quæ tertium, ab α , quæ primum denotat, non inter-
noscat. Aut si non per notas, sed per dictiones suas nul-
leri exprimantur, quid $\alpha\gamma\omega\tau\omega\pi$ & quid $\epsilon\iota\tau\omega\pi$ la-
tine significant, non intelligat. Alioqui necesse fuerat
eum simili errore alijs in locis semper lapsitasse. Aus-
gent suspicionem erroris Græcorum exemplarium Sel-
rapion & Auicenna, magni uterque nominis inter no-
strates medicos. Ille enim in prima parte sue aggrega-
tionis medicinis in tertio ordine calefacientibus hauriũ
romi, sic enim ipse populum nigram uocat, connume-
rauit: capite quoq; ducẽtesimo septuagesimo sexto secũ-
de partis, idem uerbis Galeni confirmauit. intelligere
autẽ ipsũ per hauriũ romi populũ nigram, hoc est, eam,
quæ Græcè $\alpha\iota\varsigma\upsilon\pi\omega\varsigma$ dicitur, uerba Galeni & Dio-
scoridis quæ recitat palam ostendunt. Auicenna quoq;
capite tricesimoquadragesimo quarto secũdi libri sub
nomine hauri romani, & capite quingentesimo & de-
cimo sub nomine nucis romanæ, de eadem scribens ait
quodã cal facit uehementer in tertio. Quãquam nescio,

si ulla in re tam uarius, tamque parū sibi cōstans fuit. Nam præter loca superius allata, bis quoque de eisdem rebus non eadem scripsit: capite enim trecētesimo undecimo sub nomine Hauri cōfundit ea, quæ de alba & nigra populo à Galeno & Dioscoride diuersis capitibus scribuntur. Dicitq; haurū æquale, & ad paucam declinare siccitatem, uel esse uehementis caliditatis. Capite trecentesimo septuagesimo quarto dicit Carabe (quod quidem ipsemet cap. tercentesimo quinquagesimo primo scripserat esse gummi Hauri romani) esse calidum parumper. Et in libello de uiribus cordis quod est calidū in primo gradu, quod tamen gummi cap. tercentesimo quadragesimo quarto dixerat calidissimum. Verū dissōnantia hæc, tametsi ei deroget ceu parum idoneo testū, in ea tamen parte quæ Serapioni & Galeni uulgata translationi cōformis est, quoniā testes habet secum sentientes, eius testimonium penitus reiiciendum non uideatur. Quid igitur iudicandum? An uni scripturæ magis credendum, quia Græca est, quàm duobus, & quidem celebratis medicis? Profecto uereor ne, si pro græco in hac lite steterimus, ab amicis qui nos de græcitate insimulant, iure merito derideamur. Sed age examinemus an græco idoneus aliquis testis subscribat. Inuenio quidem multos Arabes à Serapione recitatos in capite ducentesimo septuagesimo octauo quorum unus temperatæ caliditatis cū pauca frigiditate, alij frigidā, sicut & Hali Abbas, affirmāt. Verū cum de succino loqui uideatur, quod ipsi crabe uel carabe uocant, & quod falso

gummi populi rentur, fabuloso scilicet errore à Plinio
et à re ipsa iam diu explorato, parum dignos se mon-
strant, quibus credatur. Consulendus igitur naturæ co-
dex, cui refragari nec possumus, nec debemus. Hoc
est, populus ipsa, quam utiq; nõ necesse est nos, qui pro-
pter Eridani ripas degimus, à longinquo petere. Sed
ariè naturæ hic liber modò scias legere, ostēdet ad tan-
tum caliditatis gradum hanc arborem non extolli, ut
inter medicinas tertij ordinis possit collocari. Nam quis
rogo sapor, quis odor, quæ demum qualitas tam præ-
cellentis eam monstrat caloris? Neque enim multum o-
dorata, neq; eximio aliquo sapore prædita, sed cum gu-
statur, primùm quidem modicè astringit; postea amari-
tudinem quãdam subobscuram iniecit, olfacienti quid
non insuaue, uerùm exiguum id omnino representat.
Si quis uerò uia regia, quam Galenus monstrauit, ince-
dens, experiri eam in corporibus temperatis, distempe-
ratis, ægrisq; uoluerit, calefacientem non ualde inue-
niet. Paulus præterea Aeginita Galeni simia, calefacere
eam scribit in primo ordine, cui Constantinus quo-
que monachus consentit. Volunt leges, quum qui semel
malus fuerit, semper eodem in genere esse præsumen-
dum malum. Sed arabica illa Galeni editio, non semel
tantum, sed ferè singulo quoque capite multifariam la-
bitur. Vnde fit, ut exigua illi fides sit tribuenda. Nume-
raui ergo eadem pagina, qua de populo scribitur, erro-
res plus q̄ quinquaginta, inter quos capite de Lolio, q̄
populum proximè præcedit, pro tertio ordine primus

inscribitur, ut minus mirandum sit, in populo pro primo scribi tertium: quod arte uidere poterat is medicus, qui ea Galeni uolumina castigauit, quæ sunt secundo loco formis excussa, nisi omnino cæcus fuisset. Quæ Galenus ab initio capituli dicat, Lolium esse calidius iride, & proximè medicinis acutis in calore & siccitate. Mitto quod in calce libri sexti deest pars capituli, ubi de gingibere agitur. Et deinceps capita uiginti tria. Vide igitur quam temere, ne dicam impudenter, bonus ille corruptor potius quàm corrector, manes Galeni sibi apparuisse confinxerit, & castigatum uolumen obtulisse. Et ne me etiam putes hæc fingere, subscribā capita quæ desunt. Ea sunt huiusmodi. De Zytho, Fermeto. Mētha, Hedyfaro, Hemerocalo, Hemionitide, Herigero, Eryngo, Thalietro, Thapsia, Lupino domestico & siluestri, Thlaspe, Lactuca, Thymis, Idea radice, Visco, Viola, Cauda equina, Equino scæniolo, Isatide, Isopiro, Salice. Quis igitur Græcæ lectioni non magis accedat, non tot errandi discriminibus subiectæ, quot cōmunis illa quæ ex Græca ad Arabicam, ab Arabica ad nostrā linguam peruenit? eoque sæculo quo latine & græcæ literæ Pessum ierant? Quæ etiam Græca lectio Paulū medicum grauiissimum & Constantinum non usquequaque aspernabilem, consentientes habet? Adde, si placet, & Græcum (quisquis ille fuerit) qui multorum capitulum libri de simplicibus medicinis Galeni, summas colligit. Et Auicennam quoque ipsum capite tercentesimo quinquagesimo primo ubi seriosius quàm alijs locis de hac arbo

re scripsit. Quod uero alibi calidū in tertio ordine dixerit, ex eadem puto radice natum, ex qua & Serapionis & communis traductionis error pullulauit, ex uitio scilicet exemplari. Præter hæc omnia ipsa quoque rei experientia, quæ ceteris omnibus antestat, græcæ ueritatis lectionem confirmat: quæ si uera sint, certè populum Myracopum frigidum iudicandum, in quo præter populi fructus & adipem, modicè calida, reliqua omnia sint frigida. Et bona eorum pars, ad supremos usque ordines attollitur. Neque his in hac parte accesserit qui nõ Aegyri, hoc est, nigræ & communis populi fructus recipi in hoc unguento iubent, quoniã sit calida, sed leuces hoc est albæ, quã uulgò apud nos uoce parũ, ut sit, mutata, albarum uocant, ad frigidum inclinantis. Ego enim leucen quoque ipsam calidam potius quam frigidam puto, scribente de eo Galeno, quòd mixta est aliquo modo temperaturæ ex aquea tepida & terrestri tenuata substantia, & quod abstersiuæ uirtutis est particeps. Quam Galenus ipse quinto tractatu eiusdem libri de simplicibus medicamentis à calido fieri docuerat. Inuenio enim apud Galenũ & Paulum Aconon dicitur ὄξυς, hoc est, per populum, δὲ λευκὸς legisse non memini. Hæc sunt quæ de uestra controuersia mihi aliof qui (ut nosti) occupato in præsentia occurrere: quæ si tibi satisfecerint, gratias age luci ueræ, quæ noctem meã radio suæ uirtutis illustrarit: si minus, imbecillitati meæ adscribito, non uoluntati. Vale.

FINIS LIBRI PRIMI

EPISTOLA PRIMA AD MARTI
num Melerstadium Illustrissimū du
as Saxonum physicum, Apo
logeticū.
LIBER SECVNDVS

DOSTRIDIE quā de
fensio tua, Simonisq; picto
ris accusatio ad nos puenit,
fortè contigit, ut cum princi
pe meo in suburbanam uillā
scaderē, Tuli igitur utrosq;
libellos mecū, natura ipsa sit
tor alioqui nouitatis, ne in o
iō penitus eſsem sine negoāo. Hoſq; auſim primò, atq;
q; ferè sine interſpiratione perlegi. Dehinc occepi lege
re accuratius, interq; legendum (quum non erat tūc in
quo me melius exercerem) notaui quæcunq; in Simo
nis libro occurrerūt, in quibus aliter atquē ipſe ſentirē,
non minore ſalict uenia reprehēſurus Simonem, quā
ille reprehenderit Leonianum. Haſ ego annotatiuaſ
laſ ad te mitto, non quaſi rem egregiam, aut te dignam,
ſed ueluti quoddam mei in te amoris monumentum. Cō
aliauerant enim te mihi dudum communia ſtudia, et
tua in prināpem meum, uirum uel doctrina, uel mori
bus, uel utroque incomparabilem, explorata mihi iam
pridem obſeruantia: nec aliud putabam deſſe ad no
ſtram amicitiam, niſi ut te amari à me cognoſcere: non

enim uerebar ne esses me æquè redamaturus. Quod si
mihi præsens præstiterit luabratio, quum ex se non pla
ceat, uel hoc uno officio erit gratissima. Ut igitur ab epi
stola sumamus initium: Simon Galeni & Petri Apoñ.
uulgo conaliatorem quem dicunt, autoritati innixus,
eos medicos redarguit, qui nominum curam habent: in
qua certè reprehensione ipse reprehensione carere nõ
uidetur: Siquidem Aristotele teste, qui nominum uires ig
norant, & seipsos sæpenumero, & alios fallunt, &
ut scripsit Auicenna, ad uocũ considerationẽ duxit nos
necessitas. Quot enim errata i mediãna, i philosophia,
in sacris literis ob solam uocum ignorantiam uidemus
accidere? Atque ut ex multis, & ferè innumerabilibus
pauca adferantur, undè est q̄ recentiores mediã ad diu
tinum puerperium & ciẽdos menses Siliquæ Aegyptiæ
corticem exhibent nulla adaperiendi seu prouocandi fa
cultate præditum, nisi quòd cognominatione ipsa dece
pti, quòd salicet ea Siliqua uulgo Cassia fistula dicitur,
Aromaticæ uires, quæ sola & fistula, & cassiæ nomẽ
habet, simul cum nomine in illam transfundunt? Quid
Auicennæ secundum de mediãna uolumen, Dioscoridis
antiquam interpretationem, Serapionis librum de sim
pliã medicina, ferèq; ad unum omnes & autores, &
libros, qui in usu apud medicos uulgo habentur, tot er
rorum ambagibus inualcauit? nisi q̄, autores ipsi, uel eo
rum interpretes uocum significantias parũ habuerũt
exploratas? Vnde errores circa cardamomum, apium,
maius centaurium, Rheonponticum, innumeratq; penè

herbas, in quibus non modo plebei et uiliores, sed et qui
etate nostra principes atque semidei sunt habiti, et pec-
cant, et peccauerunt? Profecto ex eadem radice pullu-
larunt. Non igitur posthabenda sunt nomina prescri-
ptico, cum humane uite preiudicio in his aberranti.
Nam quo modo aut libros antiquorum a quibus ferè ac-
cipimus quicquid in hac scientia habemus, aut magis-
tros uiuentes, sprete ipsarum uocum significatione,
ualebimus intelligere? Si potest Simon quicquid hacten-
us aut humana industria uestigatum, aut diuina indul-
gentia reuelatum est, proprii ingenij uiribus excogita-
re, ut nec antiquorum lectione, aut preceptoris admi-
niculo, ita nec uocum cognitione indigeat. Nos profec-
to, qui sumus rudiores, malimus de uocum uis esse
soliciti, quam in rebus ipsis crassissime pererrare. At non-
ne in sacris quoque literis et in philosophia multi er-
rores sunt, qui a solis linguarum peregrinarum noti-
ciam habentibus et cognosci possunt, et castigari? Vi-
dit hoc nostro auro Bessarion inter Grecos, inter Latini-
cos Pius, inter uestrates Ioannes Phorcensis, eius li-
bri autor, qui Capnion intitulatur. Quis enim sciret le-
gendum in euangelio, Si eum uolo manere. In Psalmo,
Fontem uirum. In Euangelio rursus, talita cumi. Non
autem, ut latina habent exemplaria, in primo loco: Sic
eum uolo manere. In secundo: Fontem niuum. In ter-
tio, ihabita cumi? Nemo profecto homo uocum negle-
ctor. Nec communes hosce errores castigare quispiam
poterit, qui non sit in perscrutandis uerbis accuratus.

Neque illos quispiam ut parui momenti contemnendos
dicat, quanquam enim unico elemento peccatur, tamen
præter id, quòd ne minimus quidem scripturæ apex
absque spiritus sancti lumine est conscriptus, occasio
etiam data est uiris alioqui doctis, ut in distortas laben-
rentur expositiones, quas non est precium opere hoc
loco reatere. In Philosophia uerò quot errores ex
una hac radice exorti sint, longum esset in presentia
recensere: sed uno tantum appposito, alios ad librum
nostrum Aristotelicarum castigationum reseruabo.
Legebam proximis diebus apud Aristotelem quarta
moralium ad Nicomachum libro, ea parte qua de profu-
ditate agitur, in antiqua traductione hæc uerba:
Veloat: erelinquit substantia dantes idiotas, quanquã
et ideotas pro idiotas corruptè legebatur: quod cum
legerem, statim uenit in mentem debere eius loci enar-
ratores in ea dictione, ideotas, impingere, statimq; cu-
iusdam expositoris (nomen ob reuerentiam tacito) sum-
pto in manus codicis, offendi quod presagiueram, in-
concinnam scilicet expositionem, et ab Aristotelis me-
te penitus alienam, ea est huiusmodi: prodigos appella-
re eo loco Aristotelem ideotas quasi irrationabiles:
quoniam indiscretè scilicet substantiam dilapident.
Quòd si aut qui librum conuerterat, aut ipse exposi-
tor per ideotam non aliud eo loco græcè, quàm lati-
nè priuatum hominem significari intellexisset, ille
planiorem fecisset interpretationem: et hic, quæ erat
mentis sublimitate, Philosophi sententiam plenè per-

6

cepisset. Desinat igitur tuus Simon nominū inquisitionem quasi frustratoriam, & parū Philo sopho dignam calūniari: ē quorū ignoratione tot in omnibus disciplinis sequi uidemus incōmoda. Neque nobis obijciat Galenū, quāuis enim in multis locis superflūū circa nomina studium redarguerit, atque eos medicos qui ociosā operam in non necessarijs uerbis sibi sumunt: ipse tamen & multos libros de mediānalibus nominibus conscripsit, & prognostica Hippocratis enarrans, atque alijs in loās plurimis non aspernandum hunc laborem docet. Sed quærenda eatenus nomina, quatenus in rerum producunt agnitionem. Libroq; primo de differentijs pulsuum ait: Occupatio circa nomina est inutis nobis necessaria. Tanto autē est nobis quā Galeno hoc studium magis necessarium, quanto mediānam, quam ipse partim sibi peperit, partim à propriæ linguae autoribus didicit, nos à Græcis, Barbarisq; nationibus mutuauimus. Et utinam satis fidi fuissent internuncij, qui eam ad nos uexere: & uersores tantum, nō etiam peruersores extitissent. Utinam nō utriusque linguae ignari, eius scilicet ex qua accipiebant, & in quam conuertebant: non enim præstitissent nobis mediānam non modo scædam, incaltam, punicamq; potius ac barbaram quā latinam, sed & mancam, in plerisque mutilam & interpellatam: qui tamen ut ob pium propositum, & temporis uitium excusandi (præstitissent enim quod poterunt) ita sunt sine omni indulgentia illi accusandi, qui scaturientem iam undique ex ipsis fontibus, & per pua

ros canaliculos transfluentem medicinam turbare po-
tius maledictis uolunt, q̄ ebibere. Sed dimittendi sunt hi,
non monēdi. Idem quippe in literis, quod in moribus
accidit: ut enim qui se bonos putant, cum mali sint, nū-
quā ad meliorem frugem cōuertuntur: ita qui se putāt
doctos, nūquam ab ignorātia morbo liberantur. Conci-
liatoris uerò hac in re autoritatē tam parui facimus,
q̄ quod nihili, quandoquidem si dictionū ipse uim pro-
bē calluisset, non tot errorū ambagibus libros suos cō-
pleisset. Atque ut ex innumeris unum aut alterū attin-
gā, si uocis σφακελισμός qua Aristoteles de cōmo pri-
me sectionis problemate utitur, multiplicem à Galeno
secundo libro de locis affectis, & septimo aphorismo-
rum expressam uim didicisset, non putasset dolorem
capitis uehementem, & cum pulsu de pituita redundā-
tia fieri, & eo loci ab Aristotele intelligi: rem quidem
ab Aristotelis mente, & fortasse ab ipsa ueritate nō
parū alienā. Melius quoq; intellexisset nonū, trigesi-
mum, trigessimūq; primum eiusdē partis problema-
ta, aliāq; permulta, quæ nō est neāsse hoc loco recita-
re. Satis enim monstraumus, multum in omni scientia
conducere, rectum uocabulū rectē quoq; intellexisse,
presertim in medicina, ubi tāto cū discrimine & aliud
pro alio medicamētū, & inexpertum pro experto, &
nocuū pro innocuo promatur, quāto etiam cū periculo
unus pro alio morbus intercuratur. Sed iam reliqua ex
aminemus: in prima conclusione morbum gallicum sub
pustularum, Anthematum, aut (ut ipse dicit) Alhū-

C ij

mere capite ab antiquis collocatum affirmat. In qua re
id mihi imprimis peccasse uidetur, quod neglectis his
quae in eo sunt praecipua, id est, articularum doloribus,
hularibusque pessimis, cutis de se scedationem tan-
tummodo considerauit. Verum hic error illi communis
cum multis, quorum opiniones peculiari tractatu late
confutauimus. Ille uero Simonis proprius, quod aut pro-
positum non manifestat, aut a ueritate ipsa discordat.
Si enim idem penitus per Anthemata & pustulas intel-
ligit, quod & Constantinus, & alius Hippocratis in-
terpres sensisse uidentur, dum aphorismū illum sextae
particulae uerbetes τὰ πλεῖστα δὲ αὐτῶν δὴ μάλιστα οὐ πάλιν
ἢ κνισμῶν τε, pro anthematis pustulis reddere,
non satis explicat quod intendit. Non enim ad artem
speciem praefinitumque caput (quod propositio sua uis-
detur profiteri) morbum hunc redigit, cum nomen pus-
tularum late pateat, & uariis sub se species compre-
hendat. Sin autē Celsus secutus peculiarem quandam
pustularum speciem intellexit, a uero longe seiungatur.
Siquidem nihil simile in hoc morbo his pustulis uisitur,
quae ex urtica uel sudore nascuntur: qualia esse anthem-
mata, quae dicuntur, Celsus definiuit. Si Paulum, non ma-
nus errat. Definit enim exanthemata ulcerationes super-
ficiales, subrubras, & asperas, quales in hoc morbo non
semper reperiri quouis potest agnoscere. Nec illum a
primo errore releuat, quod non simpliciter anthemata,
sed cum adiectione epidemialia affirmauit. Non maior
fuit igitur ad artem speciem limitatio, quam anthemata

dicimus Epidemialia, quàm si animal album dicemus.
Tacet igitur Simon, nec pergat Leonianum accusare,
tanquam non definitum quid sit morbus iste, quem nec
ipse multò plus declarauit, quàm si epidemialem simpli
a & absoluta ratione dixisset. Haec tamen de conclusio
ne. Ad corollaria accedamus, in quorum primo iniuria
te accusat Simon quasi improprie locutum: quando pe
stem hanc Cacoethen nominabas. Ea enim uox tametsi
sepe mala quaedam ulcera Græcis medicis significare ui
deatur, si tamen ad latinum transferatur sermonem, ma
lignum, uel mali moris significat. Qua quidem nomen
clatura, nullâ huic morbo dari posse de antiore, quot
quot illum patiuntur, malo suo, plus enim puto, quàm
uellent, quotidie experiuntur. Sepe etiam fit, ut pessima
et maligna, uel malè morigera appellata ulcera,
illi morbo coniuncta sint. Sed hec leuicula sunt, & in
quibus qui uersatur, ac nimium diligens est, suspi
cione curiosioris nominum indagatoris carere non pos
sit. Illud uero inquisitione dignius, an rectè in secun
do corollario illi redarguantur, qui hunc morbum no
minantes, Epidemialis adiectionem tacerunt. In qua re
quanquam eos longè puto aberrare, qui elephantiasim
uel Saphatum dixerunt, non uideo tamen cur merito de
tacturnitate epidemialis reprehendi debeant: alioqui
iuste taxauerit quispiam antiquos, qui de multis mor
bis scribentes, qui sepe numero uagantes epidemici ue
re fiunt, proprio tantum nomine expresso, adiecere
Epidemialis uocem supersecerunt. Optarem autem des

finisset Simon, rectè an perperam illi sentirèt, qui hunc morbum uel saphatum, sic enim ipse loquitur, Græci uerò ὄρχοπος uocant, dixere, uel Elephatum. Probassent enim apertis, ut puto, rationibus cum tota aberrare uis si eos putaret non errare. Sed obfuscauit sese, ut arbitrator, ex industria, more sepiarum. In eo enim, quòd se illis connumerat, eandem heresim profiteri uidetur. In eo uerò, quòd similem illis morbum hunc facit, uidetur facere diuersum. Siquidem, ut Aristoteli placet, similitudo relatio est inter diuersa. Sed scio quid ipsum tenuit, quo minus propriam aperte proferret opinionem. Leonicensi rationes super ea re sensit, nec earum est ausus aggredi solutionem. At si hoc in causa fuit, utique suam debuit deserere positionem: malleg; rationibus cedere, quam proprium errorem pertinaciter defendere. Non est quoque reticendum, errorem multorum secutum Simonem, ubi affirmat elephantiasin esse lepre speciem, quæ sunt aegritudines longè dissimiles. Est siquidem Elephas, morbus tristis quoque nomine dicitur. Lepra inter faciles morbos computatur. imò, si auctori libri de affectionibus credimus, qui Galeno teste, uel filio Hippocratis, uel Polybij discipulus, inter eos affectus numeranda est, qui dedecus potius sunt, quam morbi: quem autorem, quisquis ille fuerit, puto secutus est Auicenna cum primo canone dixit esse affectiones: quæ cum morbi non sint, sed supple dedecora potius, morbis tamè connumerantur. Neq; est illius libri de passionibus inscripti, uel affectionibus autoritas, quasi

parum idonei respicienda: utpote ex quo Galenus tan-
tus in medicina autor, integras sententias, uerbum
è uerbo interi u surpat. Quòd si quis dixerit, lepre no-
men in sacris literis pro graui morbo accipi, obijciam
ei Augustinum, coloris uitium, non ualetudinis, aut in-
tegritatis sensuum atq; membrorum lepram esse dican-
tem. Verum hæc suo loco exactius pensabuntur. Nunc
secundam cõclusionem aggrediamur. Si uidisset Simõ
nonnullos hunc morbum patientes, quales nos sumus
intuiti, non puto tam asseueranter negasset, posse illi
à pituita interdum generari. Vidimus siquidem hac pe-
ste feccatos, quibus pustula apparuerunt crassæ, lætæ,
subalbide: q̄ quoties uel suapte sponte, uel medicaminũ
auxilio exiabantur, in crustas quasdã seu squamulas
albicãtes resoluebantur. Exhibãtq; interdũ ueluti aqua
crassior, manifestissimũ pituitæ indiã. At si mihi fortè
tanq̄ parũ idoneo testi fidẽ abroget, credat quæ so ra-
tõibus ac maiorũ autoritabus, q̄ fãteri cogũt nõ solum
posse hanc pestẽ ab pituita fieri, sed etiã ab ea nõ in-
frequentius, q̄ à suo nigre bilis cõtingere. Quãdoqui-
dẽ eius nõ cõtẽnẽda portio, id est artuũ dolores, Raze-
medico teste, ab ipso nigro humore proueniunt quã
rarissimẽ, ut propterea existiment nõnulli non infimi
nominis in mediãna uiri, Galenum in libro de medica-
mentis secundum locum patientia in catalogo hu-
morum Articularẽ morbum faciẽtium atram bilem
non adscripsisse, utpote à qua dolores articulorum nõ
nisi insolenter & raro fieri posse intelligeret: uctante

scilicet eius crassitie & terrea substantia, ne itimè de in-
penitas ossium, neruorum, & compaginum partes ad-
gatur: qui etsi interdum ab eo fieri possint, constat tamen
hos, qui in morbo gallico accidunt, tales non esse,
ut inde semper credi debeant prouenire: quoniam, Aui-
cenna teste, debiles & occulti sunt, si qui à tali materia
fiunt: hos tamen manifestos & uehementes esse quo-
tidiana monstrant experimenta. Dicere autem aliam
esse materiam que dolorem, aliam que reliqua mala fa-
ciat, hominis est dogma potius quomodolibet tuentis,
quam ueritatem & rationem sectantis. Si enim ita es-
set, mala illa, dolor scilicet, hulara, pustule, merè ex
accidenti, atq; ut sequens est, rarerent & paucies in
hoc morbo iungerentur. Contrà autem euenit, ut nunquàm
uel certè raro in toto morbo separentur, sed ferè ubi
pustule delitescunt, dolores insurgunt: quod certè si-
gnificat materiam, que in cute pustulas facièbat, ad
intima accedentem, dolores excitasse. Incredibilem ue-
rò mihi admirationem parit hic uir, qui paulo ante Epi-
demiàm hanc Saphato (sic enim ipse loquitur) fecit quàm si-
milimam, & eisdem differentijs utrunque morbum in-
terstingui definiuit: Nunc illos intantùm separat, ut im-
possibile indicet hunc fieri ab humiditate, à qua primàm
Saphati, ut uerbo eius utar, speciem supra dixerat de-
pendere. Sed iam reliqua examinemus. Ad commune
deinde medicorum confugium sese recipit quasi ad por-
tum seu tutelarem Deum, cum morbum hunc occultis
fieri asserit proprietate de celestibus corporibus emanat

nante. At si Auicennæ sententiam sequamur, in eo qui de uiribus cordis inscribitur cōmentario, quā etiam primo attingit canone, dicere poterimus hasce uires, occultas quas uocant proprietates, non differre à natura, nisi sicut minus commune à magis cōmuni, aut figmento per similes: Commentumq; hominum ab innumeris questionibus sese illarum præsidio releuantium. Sed sint aliud à natura (non enim id magnopere pernegabo) nō certè à celo, præterq; sicut ab uniuersali causa, proueniunt. Quē admodum Ioannes Pius eui nostri splendor & gloria, in superhumano illo contra Astrologos libro, quē à tenebris ad lucē magnis laboribus reuocauimus, multis rationibus comprobauit, Quod si etiam gratis demus huic uiro, & esse illas aliquid, & fieri à celo, nihil tamen comparet in hoc morbo, quod in manifestas causas referri non possit, uel quod ad occultiores illas proprietates, quasi ad Asylū, fugere nos compellat. Videmus enim in eo pustulas, artuum dolores, oris & pudendorū, & aliarū quoq; interdū partiū hūilationes, ac præduros quādoq; tumores, quæ oīa accidere ab humorū uel copia uel feruore, uel putredine, nullus puto medicus dubitabit. Sed præter ea quæ diximus, notauit ego aliàs sex in hoc morbo mirabilia, uidelicet q; longus simul ac uehemens, quod noctu magis quàm interdū affligens, q; ferè à pudendis incipit, & nō nisi raro, & per lōgam ualde cōsuetudinem per alia membra in alterum transfunditur, q; in pustulas oris desinit, quæ etiā applicius potētioribus remedijs cōatatur.

Hæc autem omnia non esse difficile mediocriter in medicorum libris exercitato ad manifestas causas reducere. Nihil ergo in hoc morbo est, quod nos cogat relictis manifestis ad occultiora illa confugere. In secundo uero corollario præter id quod epidemicale genus pestilentialis tandem agnoscit, quod secum reäprocare supra statuerat, Gallicum quoque morbum ueneno ait, & peste partiäpare. Quod dictum (pæ sua dixerim) hominis esse uidetur parum in mediäna exercitati. Nam unde pestilentiam aut uenenum eius deprehendimus? Pestilentes morbi febrem, & quidem uehementem sibi assoäant, cor ledunt, difficultatem spirandi faciunt, & ad salutem raro, ad mortem sæpe, exiguo semper temporis spacio terminantur: facilique & absque ullo contactu per solam communis aëris inspirationem ab uno in aliam euagantur. In hoc uero morbo, ærebri potius uel ioäneris, quàm cordis oblesiones uisuntur: difficultas inäedendi magis, quàm spirandi apparet: raro interfiat, longus est, nec ferè præterquam diuturna consuetudinne, aut per naturalia infiat. Causam igitur, cur pestilentialis dici mereatur, ego non uideo: uideant qui acutius ærunt. Parum Simoni uidebatur in te ac Leonicænum iactasse conuitia, nisi etiam Picum laæferet: quem tamen puto non alia causa damnauit, quàm quod eius scripta non intellexit. Malo enim illū in sanie, quàm maligni animi acerssere: neque utique arbitror fore quæquam (modò diuinum illud contra ma

thematicos opus munda aure perlegerit, qui tam puerili superstitioni possit posthac fidem mancipare. Sed uide quam sit solers & cautus Simon noster, cū astrologiæ uanitati, ut eius scripta præferunt, sit supra modū deditus, intelligeretque in eam Ioannem Picum duodecim libris quasi duodecim ueteranorū legiōibus acerrimè dimicasse, non ausus secū de Astrologica re contendere, satis putauit & se, & facultatem tutaturum, si illū de medicinæ inscitia insimularet, Sed unde in Pico hanc ignorantia deprehēdisti? Debebas saltem locū mōstrasse, ne ex temeritate potius, quàm ratiōe iudicasse uidereris. An q̄ princeps uir fuit, & medicinā nō est professus, ignorasse illū uis conijcere? Sed nōne simili argumento Auicennā, cui fortassis plus, quàm par esset in hac arte attribuimus, quem regē aiunt fuisse, & curandis infirmis operā nō dedisse, eadem inscitia dānare oportebit? Fuit Pico ut omnium bonarū artium, ita & medicinæ studiosus: etiam, quod pace Simonis dixerim, multa in medicina & didicit, & cognouit, quæ illi cum medicorū uulgo adhuc sunt explorata. Sed dimisso Pico, ad cōclusionē reuertamur. Putat Simon ex hoc Auicennā astrologiæ fauisse, q̄ pestilentiam causam dixit habere uniuersalem, si quis tamen diligenter examinet quæcunque ab eo uarijs in locis super astronomica re conscripta sunt, cognoscet utique, tantum absuisse illū à fide Astrologiæ, quātū abest Astrologia à ueritate. Libro enī quarto, si quis nucleū, nō tantum uerborū corticē spectet, sub noīe corū qui dixerūt in

pestilentia aliquid causæ eius non proportionatum, sic enim ipse loquitur, Astrologos taxauit, peculiarem aliquam uim pestilentie effectricem celo adscribentes: cum sint cælestia causæ tantummodo primæ & longinquæ, hoc est, uniuersales, non propinquæ & particulares horum inferiorum. Qualis uero esset uis ista, merito cuius cælum uniuersalis causa dici mereatur, libro primo monstrauerat, ubi influxus declarās, qui ex multarum stellarum coitu in nos proueniunt, non alterius influentiæ cōmeminit quàm caloris, quæ uertiā nostro propinquātes, & frigoris quod ab eodem discedētes, ex accidenti atq; nō agendo, ut ita dixerim, in nostrā hac agunt regione. Neutroq; loco uides eum aut multi ponderis planetarum, aut magnarum quas uocant cōiunctionum, aut maligni astri fecisse mentionē, uenenum è cælo in terras iaculātium, ut Geneithiā putant. Sed & quo capite de temperaturis agitur, cum regionis sub æquinoctiali circolo sita in mentionē incidisset, homines ait, inibi habitantes erunt æquitate ualde propinqui, nisi aliqua de rebus terrenis obuiando impedierit. Quo loco si quid Astrologiæ tribuebat, nō erat cælestis causa reticēda, utpotē à qua præter cōmunē caloris influxū, si uera sit hæc superstitio, multipliciter possit temperatura equalitas sumoueri. Ex eo igitur q; terrestrem tantū causam cōmemorat, floccitare se cælestem demonstrauit. Desinat igitur Simon Auicennæ patrociniō Astrologiam tutari, quam constet ab eo ubique uel dissimulatam, uel neglectam,

Addit præterea alia quædam circa eãdem conclusionẽ
mihi parum credita: sed cum uideam lucubrationem
hanc iam longius quam præstitueram creuisse, ea nũc
silentio præteribo: præsertim cum de his quæ ad Astro
logiam spectant, in frã quoq; loquendi præstetur oia-
sio. Pari quoq; ratione quæ in primo corollario dicitur
tur, coniuuentibus oculis pertransiõ: firmatis aliquã
tis per uestigijs in secundo, ubi in occultas rursus pro-
prietates, propter ne scio quæ Auicennæ uerba, referre
hũc morbum satagit. In qua re illud imprimis peccat,
quia quæ ab Auicenna de putredine aeris dicuntur,
dissimili nimis similitudine in hunc morbum trãssert.
Nam ubi rogo, sedet isthæc argumẽtatio: corruptionis
aeræ interdum causa est res cœlestis hominibus incol-
gnita, ergo morbus Gallicus ex occulta aduenit cœlesti
um proprietate. Sed & non parum nutat aliud quod
innuitur, à corruptione scilicet aeris pendere hũc mor-
bum. Quanq̃ enim nõ est prorsus à ratione alienũ, po-
tuisse illum in sui exortu ex aeris putredine uel coale-
scere, nel foueri posse, & nunc, si cui absq; contagione
innascatur, superat tamen omnem dementiã, ut putetur
quoanq; per contagionẽ trãsseratur, eandem aeris pu-
tredinem secum duare, cum & sub quolibet cœlo, &
quacũq; anni uel aeris constitutione uideamus hanc lu-
em debacchari. Nolim tamen quenq̃ existimare, ea quæ
ex Auicenna hoc loco adferuntur, ad Astrologiã iudiã
ariæ adstructionẽ pertinere: siquidẽ per rem cœlestẽ
ignotã hominibus, nõ aliud intelligere putãdus est Auic

cēna, quān quod alijs eiusdē libri loas explicauit: hoc est, certā & p̄finitam qualitatum primarū mensurā ex caelestium accessu uel recessu in aērem progenitam, animantibus interdū noxiam, quam quidem nominauit occultā: quoniā sicuti artā, ac, ut ita dixerī, punctualē elementorū in ueris mixtis quātitatē scire, quod Auerrois optat, exactē non possumus: ita in imperfecta hac mixtione, quam aērem uocamus exactam qualitatum primarum mensuram certa & proba ratione metiri non ualemus, Neque enim nouum, aut inusitatum est pro caelo aērem intelligi. Notum enim est vergilij in quinto: Hoc sperem Italiam contingere caelo? Atque illud Celsi: Pessimum caelum quod aegrum fecit. Sed & Galenus quaedam Hippocratis uerba primo libro epidemiarum exponēs, in quibus caeli mentio habetur, aērem intellexit. Ait enim: Caelum dixit iuxta uulgare consuetudinem, aerem supra nos ad nubium usque regionem existentem. Possem equidem pariter imperatinētē cōclusionē nūc praeterire, tū p̄pter ea quae superius notata sūt, tum relegās Simonē, ut Augustinū, Gregoriū, Basiliiū, & alios praeterea religione simul & doctrina celeberrimos, ad ea quae nostris tēporibus Ioānes Pius ex mirādulae p̄cipibus, & Hieronymus Sauonalla Ferrariēsis ex p̄dicatorū ordīe cōtra huiusmodi deliramētā cōscripsere, quorū uterq; doctrīa, auctoritate, scriptis totā Italiā, ne dicā orbē uniuersū illustrauit: hic praeterea cōcionādi ui, fidei ac ueritatis trepida ad mortem usq; defensione, paupertatis dilectione, ardentissima in Christum & eius religionem af =

fectu, animi fortitudine & imperturbatione, primitiis
illis Christianorum, & nascentis ecclesie inconcussis
columnis merito potest comparari: propheticum uero spu
ideo illuminatus creditur, quia quae nunc nos infestant
bellorum turbulenciae, plures aetate nos tota in pace triu-
phante Italia, prout euenere eueniuntque quotidie, ab eo
ad unguem fuerit pronuntiatae. Poterant igitur, ut dixi, ad
utriusque praecleara uoluntate Simonem non iniuria relegare,
nisi ueritatis amor, & christiane religionis zelus, cui
scis pestem hanc Astrologicam uirus esse nocentissimum, me
impelleret, ut quae in eius assertionem adducuntur hoc lo-
co repellerent. Fases igitur illum imprimis Mathematicae
diuinatricisque Astrologiae ut puto male compactum, &
ex rebus tantum inter se dissidentibus, quantum ueritas meda-
cio, & tenebris meridianum lumen aduersatur, ea facili-
tate dissoluimus, quae a Simone extitit coagmentatus:
Mathematicam in consortium recipientes uerarum discipli-
narum: diuinatoriam cum reliquis superstitionibus, & philoso-
phia & christiana republica, in totum relegantes. Pto-
lomei testimonium eum in hac parte de ueritate suspectum
penitus respuimus. Quae autem ex libro quodam Hippo-
cratis afferuntur, suspicionem non paruam mihi faciunt,
non emanasse eum librum ex Hippocratis Coi officina, sicut
nec quicquam aliud sub eius titulo afferatur, in quo Astro-
logiae sit mentio: quoniam si Galeno credimus, Hippo-
crates nusquam librorum suorum aere contemplantado transgres-
sus est. Quod adeo credidit ipse Galenus, ut si quoniam di-
uini, pro quo tamen corrupte in uulgata prognostici editione
caeleste scribitur, apud Hippocratem, uel caeli ut supra

diximus, nomen inuenit, maluerit expositione parum
coacta, aëris constitutionem intelligere, quam illum de
re non bene explorata facere loquentem. Vt uero librū
illum quasi Hippocraticū admiserimus, quid prohibe
bit eo loco, nō celestem Astrologiam intelligi, sed aërea
am illam tatummodo, de qua latè libro tertio Aphorisa
morū, & in Epidemijs disseruerat. Multa enim in tri
bus hisce libris leguntur similia. Quod si de celesti lo
cutum Simon omnino contendat, non magnopere resi
stemus, dum & hoc nobis redonet motricem non diuina
natoriam ab eo intelligi. Veruntamen quemadmodum
& suprā monui, non paruam mihi fidem facit exposi
tio illa Galeni, ut ne uerbum quidem Astrologiae apud
Hippocratem legi putem, Quod tanto magis credi
mus, quanto constat Galenum ipsum professioni fuisse
se non inimicum: utpote cuius interdum in suis scriptis
meminerit, & in quam crisimorum dierū rationem re
ferre studuerit. In quā tamen re, si non parum medicus
uel philosophus, certè parū Astrologus testimonio etiā
Apoñ, maximi Astrologiae patroni, iudicatus est. Affer
rem quae in ea re peccasset, nisi scirem à Pico in libro
cōtra Astrologos, & inter medicos etiam à Petro A
poñ, alijsq; nōnullis allata. Alioqui si uera sint, quae in
libris de crisimis diebus scripsit, derogāt potius fidem
hodiernae Astrologiae, quā corrogāt: siquidem alium
lunae motum credidit, q̄ qui hodie supputatur. Quare si
uerū ille motū agnouit, falsa est quae nūc in usu Astro
logia, quae alium sequitur: si minus, corruere suā dierū

crisimorum machinā necesse est, tanquā nulli fundo bas
siq; inmitentem. Quae rursus ex Hali Abbate, Avienna
libro primo, & ipsomet etiam Galeno in arte curatiua
ad probandum astrologiae necessitatem afferuntur, ni
hil prorsus de iudiciali concludunt, sed de alia duntax
at, qui paulo ante locum inter liberales artes coassimus.
Nolim tamen quenq; existimare, hanc ipsam quae motus
metitur Astrorum, medico simpliciter necessariam:
cum sit longè aliud, artem quamquam esse absolute ne
cessariam medicinae, & necessariam ad hoc, ut autores
medicinae qui nunc celebres habentur, plenè possint in
telligi. In horum quippe libris multa leguntur, quae nō
sunt medico, quae medicus est simpliciter necessaria. Si
quis enim recto maxime libret examine, is arbitror iud
icabit praeter dialecticam, & naturalis Philosophiae
quandā partē, ac Arithmeticae exiguam portionē, quae
sunt medico necessaria, praeterque Grammaticam, quae
ea solum ratione necessaria, quia eam ignorantes anti
quorum monumenta nequeunt intelligere, omnes alias
disciplinas decori esse potius medico, quam necessitati.
Nec Galeni uerba primo Therapeutias scripta, si bene
& legantur, & intelligantur, contrarium ostendunt.
Sed de hac re in nostro medicinali Isagogico, Deo con
cedente, ampliter disputauimus. Tecum autē sentio, mi
Martine (quod & superius dixi) nihil esse in toto Aui
cennae uolumine, per quod credidisse illum iudicialis
Astrologiae, aut putasse medico necessariam possit de
prehendi: Esse potius quibus conijcatur neglexisse, &

D

inutilem penitus existimasse. Quod uel hoc constat arguēto, quod nusquam nouilunium, uel interlunium obseruari in uentris aut uenarum solutionibus, aliisue mediā operibus docuit: rem tamen, si quid aliud Astro- nomicum medico obseruandum, quod certē mea sentētia non est, summa obseruatione dignissimam. Nec quae ex Cantias afferuntur nostram infirmant sententiam. Nam de eo tantū libro loquimur, quo se quinque uoluminibus uniuersam complexum medianam gloriatus est: quanquam si Aueroi credimus, librum Cāticorum enarranti, dogma illud Astrologorum potius placitis, quam ueritati Philosophiæ astipulatur: qua docemur omnes coelestium corporum operationes laudandas esse non mali uolas reputandas. Commentatorem uero illum Alexandrinum, si uniuersale tantū regimē cælo ad- scripsit, non inuiti reāpinus: si particularē & præ- cipuē malignū, in hoc repudiamus. Didicimus enim ab Augustino, hanc solam diuinis literis præstare auctori- tatem, ut illis absque ratione credamus: cæteris in his quae rationi subsunt, tantum credentes, quantum probant, uel quantum rationi loquuntur consentanea. Et quid mirum? Non enim filij sunt deorum, quibus Platonis se- tentia sine ulla ratione credendum sit. Petrum Apoll. alijs quoque in locis errasse supra monstrauius: spe- ramusq; (si tantum nobis erit ocij) olim dicto uolumi- ne in finita penē eius errata detegere: non ut uiro satis quidem, quantum illa ferebat etas, docto, multaq; le- ctionis, detrahamus, sed ne ei fides in magnis (ut ipsi

putant) et occultioribus artibus à simplicioribus preste-
 tur, quæ constat in manifestioribus et leuioribus multi-
 fariã præuicasse: ut, ne longè exempla petantur, in
 problemate ipso à Simone recitato, in quo manifestus
 certè errauit, quæ ut ulla possit exuillatione defendi. Siqui-
 dem Græcus codex, ad quæ rearendū est quoties dubi-
 tatio in tralatione cōtingit, quod Augustinus etiam in
 sacris literis statuit hoc pacto iacet. Διότι ἡ δὲ ὄρα τῶν
 ἐσθλῶν ὡς ὁ δὲ μφαλὸς τρεχέσθι ἢ ὡς λφθ, quod
 si uerbum uerbo reddatur, sic sonat latinè: Propter quæ
 suauius olent inter rosas, quorum umbilicus asper est,
 quàm quibus leuis: Venia autē forte dignus esset hic er-
 ror in Apoll. nisi omnem ipse sibimet ueniã ademisset,
 dum se ubique de Græcorū librorū iactatū interpretatio-
 ne. Quam errandi occasio non minus de Latinarū in-
 scita quæ Græcarum prodit litterarū. Demum quæ in al-
 ti afferuntur, non difficilius est nobis reijcere, quæ fuerat
 illi adijcere. Quòdenim quis uena cubiti secta, luna Ges-
 minos peragrante, lesionem incurrerit, potuit imperia-
 tia, potuit errore artificis, potuit instrumenti ineptia
 tudine accidere, neque minus ex accidenti, quàm quòd
 me ambulante coruscauerit: uidimus quoque nos, si
 unusquisque suas referre habet uisiones, luna alteri
 signo supposita, nobilem quendam uirum Ferrariens-
 sem, ex uena secta uitæ discrimen incurrisse. Quid plus
 ratione quoti die cernimus, melius longè medicis suc-
 cedere, qui Astrologia uel ignorant, uel negligunt,
 quàm illis qui illa uel sciunt uel sequuntur? Franciscus

D ij

Bentius, Vgonis Senensis filius, præceptor olim in medicina meus, aliorum pace dixerim, medicorū in Italia, nostra ætate facile princeps nihil unquam cœlesti obseruauit, sed quoties occasio urgebat, in ipsis solis lunæq; congressibus & purgationem, & uenæ sectionem imperabat: unde euenit, ut cum præstantis cuiusdam uiricurationi unâ cum Hieronymo Manfredo, Astrologo sui temporis famosissimo Bononiæ præesset, immine-retq; simul & purgandi necessitas, & luminarium cœtus, Astrologo reclamante & ægotanti mortem minitante, potione ad Bentij imperium exhibita, infirmus & graui morbo conualuisse. Quod si magis Ptolomæo doctenti cœlum inspiciendum, quàm Hippocrati præcipienti pharmaca eodem die in ualde acutis morbis danda dum turgent, creditum fuisset, fortassis uitam prius ille finisset, quàm cœlum coniunctionem. Rectè igitur medici & sibi & ægotis consulunt, si quoties uacandum uidetur, lotium magis, quàm astrum inspicient: & uenarum pulsationem potius quàm stellarum obseruabunt configurationem. Sed uide quomodo ab epistolari mensura non Laconica modò, sed & Asiaticâ iantra cessi. Finem igitur fecero, si monuero potuisse me & plura, & hæc ipsa locupletius atque comptius in meliorem a sferre, Sed, quod dixi ab initio, hæc ad te mitto quæcunque sunt, non ueluti rem tanto lectore, quantum te puto, dignam, sed ceu pignus quoddam sanctiæ inter nos amicitie: non aliud ex his quærens quam ut mutuò me ames. Quod ut facias, te etiam atque etiam

rogo. Vale ex Mirandula.

EPISTOLA SECVNDA.

Ioanni Camerti Theologo insigni, & omnium
bonarum disciplinarum eruditissimo,
de Saccharo duplici.

Vix proximis diebus librariam tuam suppellectilem euolentibus, nescio quomodo Sacchari mentio incidisset, dixissemque aliud esse antiquorum medicorum Saccharum ab eo quod nunc uoce parum, ut fieri solet, mutata Zuccharum uocant, paradoxon dogmatis impedito admirari uisus es, & in contrariam abire sententiam. Quare domum reuersus, quia rationes quae me mouerent praetempore angustia in medium afferre ad plenum non potueram, opere precium me facturum putavi, si eas colligerem, & capita in scriptis darem, quo mentem meam locupletius posses inspicere, & tuam pacatiore animo mihi significare. Ad instruendam igitur nouam hanc opinionem, imprimis statuendum, quanam, qualisue res sit, quam nunc passim zuccharum nuncupant. Deinde ostendendum quae de Saccharo ab antiquis sunt dicta, ei minime conuenire. Res zuccharum dicta, tantopere nunc mensis expedita, ut in prouerbum abierit: non esse esam quae zuccharo non utitur: nihil aliud est quam sucus à proprii generis

D iij

vis plāta benè cōtrita expressus, calore ignis plus minus
ue excoctus, coactus, & defecatus, in zuccharū tāto cau
didius & durius euadens, quanto plus coctionis defeca
tioni s̄que tolerauerit. Ex diuersa autem huiusmodi
defecatione & coctura contingit, uarios ei perfectionis
numeros adscribi, ut quoddam summū dicatur & per
fectissimum, à sine nomen uulgò accipiens: quia uideli
cēt ad finem bonitatis peruenit, candore, duria, sua
uitate præcipuum. Aliud infimum huic penitus contra
rium, lentum, humidum, nigricans, insuauē, & fecale
tum, primæ dictionis uocatur: inter duo hæc extrema,
duo quoque sunt media: alterum infimo proximum
secundæ, reliquum summo, tertie decoctionis nomi
natum. Planta à qua exprimitur, humectis locis proprio se
mine feritur, exteriore quidem specie arundini magne
similis, interiore substantia ualde dissimilis. Pulposa e
nim est, grauis, mollis, & succi plena, quū arūdo è cō
trario sit leuis, dura, uacua. Et p̄pterea nilio potius idē
eo quā melicā uocāt, quā arūdi similes. Hæc de zuc
charo nostro à Siciali & Lusitanis cognoui. Que an
tiquis de Saccharo scribētibus cōcināt, age perserute
mur: Dioscorides, Galenus, Plinius specie mellis putan
tes, de eo inter mella loquūtur, mellis materiā esse re
tur omnes: à quo tātum differre uidetur zucchari mate
ria, quā plāta differt ab aqua, formaq; quā illi ad
scribunt, minimè huic nostro congruit. Gumium enim
modo candidum à Plinio ac dētibus fragile dicitur: &

4. Dioscoride salibus quo ad consistentiā simile, & dēti-
 bus instar salis pfringit. Quibus & Alexā. Problemātū
 quinquagesimo secundo in hæc uerba subscribit, quod
 Sacchar Indi appellant, mellis coagulum est, sole cogē-
 te conuertenteq; ad mellis dulcedinem. Quod idē etiam
 mōte Libano fieri certum est: sit Sacchar adproximū
 salis glebulis, candidum, fragile. Nostrum priusquam
 coquatur, colore potius nigricās & subrufum, quā
 candidum inuenies: nec dētib; fragile, sed per suctū,
 non per dentium attritionem deglutiendum. Efficiens
 nostri primum, est forma ipsa plante, secū dum artifex
 calore ignis concoquens & defecās: & demū in hęc,
 quam uidemus metæ formā in ligneis quibusdā uasculis
 deducens. Illud noctis priō frigus agglutināt, dehinc
 superueniens solis calor obdurat. Nostrū plātē pulpa
 in Siāliæ & Canariæ insulis cōtinet, effigie tantū (ut
 diximus) arundini similis. Quam arte plantam si Dio-
 scorides & Plinius cognouissent, arundineq; putas-
 sent, nō erant silentio præterituri, ubi multiplices arū-
 dinū species enumerant: sed sicuti Aromaticæ & odo-
 rate arundinis, ita & dulcis huius seorsum mentionē
 habuissent, illud supra arundinis ferē folia in India,
 felicique Arabia, in monte Libano coagulatum inue-
 nitur. Nostrum gulae proceribus suauissimas dapes mi-
 nistrat. Illud ad medicinæ tantū usum teste Plinio,
 uenit, bonum uentri & stomacho existens, ut scribit
 Dioscorides. Nostrum pectori potius quā stomacho
 uilē experimur: cum nauſeam, teste etiam Auicenna

D iij

libro tertio, excitet. Illud nō siticulosum sicut mel. Scribit Paulus, nostrum sitim nō minorem quā mel facit. Quae si uera sunt, quis ambigat res esse diuersas, quō forma, materia efficiente, loco, uiribus longē euariā? Si quis uerō à me petat saccharū illud antiquorū medicorum an in totum perierit, & si adhuc in usu est, quenam res sit, Respondebo, rationi cōsonum uideri, quum res mera natura fuerit, nullum cultū artēque desiderās, quōd extet adhuc, & ad eam rem quā nūc mannā uocant referatur. Quōd si quis adhuc pergat querere quo noīe ea res quae nunc Manna dicitur, ab antiquis fuerit appellata, dicam: Si nulla est eius apud antiquos mentio, esse inter mella, mouet me primū Galeni autoritas libro de escais, mel roris, uel mel aëris supra plantas dicens coagulari: & Plinius libro decimo sexto capi. octauo sic scribens: Robora erūt & uiscū & mella, ut autor est Hesiodus, constatque rores melleos ē celo, ut diximus, cadētes, non alijs magis insidere frondibus. Confirmat Suda, licet in nomine non cōueniat, mel siluestre uocans. Manna porrō & Sacchari affinitatē ostēdit eorū cōcinnitas: quā de hoc antiqui, de illa certē Arabes reliquere. Firmat inter ceteros Auicenna cap. ultimo libri secundi. Zuccharū Albusar, sic enim ipse loquitur, esse Mannā scribens, cadentem supra rem quam uocat Albusor similem salī: à qua fortē similitudine interdū Saccharū ab eo sal indum nominatur. Praecipuē libro quarto cap. de asperitate linguæ: ubi tenere in ore docet salem indum, &

Saccharū: quoniā utriusq; ueluti diuerse rei seorsum
meminit licet libro secundo, ut aliquando in alijs so-
lei, utraque eodem capite confudisse uideatur. Credi-
derim ergo ego antiqū illud Saccharū parū à uocata
nunc Manna differre, & utrūque inter mellis genera
cōprehendi: solūque proprie Saccharū dicēdum. Ex
India aliquando, uel felici Arabia portatum, uocatum
Candū, quia nimia solis excandescencia multū obdu-
ruerat, non portari hoc tēpore: quoniā ex nostro zuc-
charo quater uel quīquies excocto, lucelli maioris cor-
radendi gratia, seplaxarij Veneti rem similem facere
didicerunt. Arundines quoque ipsi immittentes, super-
quas uideri possit conglobatum, & gausapio inuolū-
tes, ut nauī ex oriētalibus regionibus inuectū putetur.
Candū igitur naturale antiquis Saccharū nominatū,
à nuncupata nunc Manna differre non uidetur, nisi q̄
hec supra alias plantas, & aliquādo supra petras ua-
rijs in regionibus, etiam in Italia reperitur. illud tātū
in felici Arabia & India in arundinibus, maioribus
frustis, maiorique duritia ob uehementiores solis ra-
dios, aptiorāque ad id tolerandū arundinum fōlia, coa-
gulatur. Vnde etiam fit, q̄ non eque ut Manna aluum
leniat: quando & inter uocatas Mannas, eē magis ci-
tare aluum uidentur, quę sunt liquabiliores. Si uerò
adhuc interrogauerit quispiam, nostrum hoc zuccha-
rum quo nomine antiqui appellarint: dicam nullā eius
esse apud antiquos medicos, quod me legisse memine-
rim, mentionem. Medicos dico antiquos: quoniā medi-

cis qui post Galenum, de eo est crebra mentio, præsertim Punicis. Varronisque uersus leguntur illi, qui mihi de hisce cannis loqui uidentur:

Indica non magna nimis arbore crescit arundo,

Illius è lentis premitur radicibus humor,

Dulcia cui nequeunt succo contendere mella.

Et Solinus in India nasci quasdam ait cannas è quarum radicibus ad suauitatem mellis succus etiam exprimitur. Quamquã non ex radicibus, sed ex ipsis arundinaceis medullis, quas cannas mellis Siculi uocant, nostrum hoc Saccharũ exprimitur. Quod fortè ideo fit, quoniam radicibus ad sequentem focturam parcutur. Nam ex utrisque mel fieri Strabo cõmemorat: sed & Staius quodam loco nostrum zuccharum agnouisse uidetur, scribens:

Et quas præcoquit Aebusita cannas.

Fuit tamen hic Dioscoride & Plinio iunior. Si cui autem res incredèda uideatur, de re tam nobili antiquos medicos non scripsisse, consideret quàm multa sint nostro æuo preciosissima, antiquitati penitus ignota: ueluti, Moschus, Iubetum, Ambra, Camphora, aliaq; non parum multa. Hæc sunt quæ ad hospitium reuerso, lōgè tamè à mea bibliotheca, pro dogmatis propositi defensione scribenda occurrere. Quæ si à te probata fuerint, in lucem prodire non formidabunt. Sin minus, in tenebris perpetuò latitabunt. Vale, Vienna Pannoniæ ex hospitio nostro, quinto nonas sextiles. M.D.XV.

EPISTOLA TERTIA.

T O M A C H V S nō solum
uulgo, sed Plinio quoq; &
interdum Celso, necnon ple-
risque Græcis, quorum in us-
rijs suarū commentationum
locis meminit Galenus, eam
corporis cavitatem signifi-
cat, in qua cibus recipitur,
& prima concoctio celebratur. Galeno autem &
Græcis qui post Aristotelis ætatem ad Galeni usque
tempora scripserunt, meatum illum indicauit, qui fœ-
ces & os uentriculi interiacet, per quem cibus & po-
tus ad superius memoratam inanitatem, cui committi-
tur, deglutiedo deducitur. Quem meatum Aristoteles
& ueteres Græci omnes *ἔσφοράσιον*, latini gula, Ara-
bes & nostrates Arabum imitatores merim nuncupa-
uere. Nec defuerunt ex antiquioribus qui ipsius uen-
triculi os, stomachum quoque nuncupauerint. Nō me-
rito igitur reprehendi debet, quisquis cibum in stoma-
cho concoqui asseruerit: sicuti neq; qui per stomachū
uel appetētiā fieri dixerit, uel deglutionem. Qui ue-
rō stomachum non cibi, sed spiritus gratia factum pu-
tat, is meo iudicio excusari nullo modo potest: quoniā
& antiquorum autoritate, & rei ipsius euidentiā cō-
uincitur. Nam ut medicos prætermittam qui ad unum
in hoc conueniunt, ut duas esse in collo semitas uel
tū canaliculos dicant: alteram, per quam spiritus

defertur, quam guttur siue asperam arteriã: Alteram
per quam cibus & potus, quẽ stomachũ & isophagũ
& gulam nuncupant (pridem enim & ab Aristotele,
& à medicis explosa est illorum sententiã, qui per hãc
cibum, per illam potum transire crediderunt) Aristo-
teles ipse primo libro de animalium historia, per arte-
riam, quæ cartilaginea est, & priorem partem colli oc-
cupat, uocem transmitti & halitum docet; Per poste-
riorem, quæ spinæ iniacet & carnea est, cibum. Quam
sententiã libro tertio de partibus animalium fusius de-
clarauit: licet nonnulla uerba inibi legantur, quæ si se-
orsum considerentur, suspitionẽ aliquam facere possunt,
quod gulam instrumentum spiritus putauerit. Ea sunt
huiusmodi: Cum igitur instrumentum spirationi accom-
modatum longitudinem habeat nec esse sit, gulam inter
os & uentrem haberi necesse est. Quæ tamen uerba,
si totum caput legatur, eum sensum habere non possunt:
sed ita audienda sunt, ut docere uoluerit per ea
Aristoteles, his animalibus gulã inter os & uentricu-
lum esse, atque ut sequens est, oblongam, quibus gut-
tur adest, longum enim hoc necessario est: gula nõ ne-
cessario, sed in multis non manifesta, quibus uidelicet
uentriculus ori proximẽ adheret: quæ cum pulmonem
habeant, gutture & collo carẽt, ut genus omne piscium.
Quibus uerò pulmo, his & collum, & guttur adest, gu-
laq; non solum longa, sed & gutture longior: quoniã
uentriculus ad quẽ tẽdit, ceu ignobilior, in feriore sedẽ
pulmone & corde possidet: à quibus etiã per trãsuer-

sum uocatum septum, dissepitur: per quod transire
gulam oportet, si portare cibum ad uentriculum debet.
Liquet igitur ex Aristotelis sententia gulam non spiri-
tus, sed escæ uiam existere: cui & Galenus octauo libro
de usu particularum capite primo, ubi utilitatem colli
explicat, apertissime consentit. Quod euidentia quoq;
ipsius rei apertissime demonstrat, nec tantum in homi-
ne, sed in uniuersis etiã animalibus, quæ gulam habet.
Eam enim est uidere non ad loca spiritus, cor uidelicet
& pulmones, sed ultra (ut superius dictum est) trans-
uersum septum in uentriculum desinere. Hæc habui,
doctissime Celi, quæ in hac controuersia scriberem,
non quidem ut te docerem, sed ut sententiam meam,
quod optare uidebaris, aperirem. Vale,
& me quasi ueterno obsitum inter hosce Scythas ali-
quando similibus quæstionibus euigila. Iterum ac sem-
per uale. Budæ Nonis Ianuarij. M. D. XVIII.

FINIS LIBRI SECUNDI.

IOANNIS MANARDI PA

sto, de alui lumbricis.

POSTULASTI à me, Pa-
 tre eruditissime, ut quæ ex
 Paulo Aegineta in meum A-
 uicennam transcripta de lum-
 bricis alui, & signa, & re-
 media, dum isthic essem per-
 legeras, ad te trāsmitterem,
 adderemq; si qua essent per
 me lōgo usu comperta. Ego uerò qui tantum tibi debeo
 ut grādi etiam alieno aère constato, uix portunculam
 rationis possim expungere, a cepto calamo, staxim ami-
 cos, hoc est, libros, & opisthographa ceppi cōsulere, in
 quibus quid inuenerim pro tempore accipe: Le ges enī
 non solum quæ petisti, sed & nonnulla ueluti auctari-
 um quoddam superaddita. Lumbricorum tria genera
 tradidit Paulus, Galenum ut assolet seatus, rotundos,
 latos, & ascarides. Hippocrates, Celsusq; duo: ille e-
 nim latos: hic ascarides silentio præteriuit. Galeno re-
 liqui medicinæ autores tam Græci, quàm Barbari con-
 sentiunt, uno Auicenna excepto, qui adeò, ut solet, cō-
 fise scripsit, ut nec quid scripserit, nec quid senserit,
 liquidò possit intelligi. In quibusdam enim exemplari-
 bus tres, in quibusdam quatuor species proponuntur,

In omnibus uerò ita obuoluta, ut non sit facile eas extricare. Si quis tamen diligenter introspicat, tres quoque, non quatuor (ut eius narratores putant) ab ipso positas, animaduertet, licet pluribus uerbis expressas. Per longos enim unam, per largos & rotundos alteram, per ascarides & paruos tertiam intellexit: ita ut probanda sint ea exemplaria, in quibus tres, non in quibus quatuor in capitis titulo, mitioque proponuntur. Quod sane constare potest consideranti ea uerba, quae statim ab ipsomet Auicenna subnectuntur. In quibus cum uellet eorum differentias tum ex loco, tum ex materia generationis inuenire, non nisi trium meminit differentiarum. Sed & sequenti capite, in quo de signis agit, non nisi trium generum indicia conscribuntur. In utroque enim loco per largos & rotundos eos intellexit, quos largos Galenus, Paulusque appellarunt. Nam quae secundo capite de latis & rotundis dicuntur quod neliuti panniculo quodam integantur, ex Paulo, ut mihi uidetur, de latis loquente desumpta sunt: licet barbarie, ut solet fieri, obsuscata. Sic enim scribit Paulus: Lati sunt mutatio, ut ita dixerim, intranæ intestinorum membranula ad animalis corpus, quae quandoque per partes, plerumque tota simul excernuntur, incredibilem speciem magnitudinis præbentes. Aetius quoque eadem ferè scribit ad hunc modum: Latus lumbricus est, ut quispiam dixerit, transmutationis membranula, tenuia intestina introrsum subcingentis, ad animale quoddam corpus. Videntur autem utrique autorem li-

bri de morbis seuti, siue ille Hippocrates, siue alius fu-
erit. Hos ego lumbricos bis tēue in tota uita, sed præ-
cipuæ magnitudinis Mirandulæ conspexi: nec sine ma-
gna spectantium admiratione. Iudicia quoque la-
torum & rotundorum capite quarto recitata, quæ
& ipsa ex Paulo desumpta sunt, clarè ostendunt,
eosdem esse, qui apud Auicennam lati & rotundi, &
qui apud Paulum lati absolutè dicuntur. Sed priusquàm
indicia scribamus, aliud quoque circa Auicennæ speci-
es notandū uidetur, ne fortè nomēclatura ipsa īposurū
faciat, eos uidelicet, quos Auicenna lōgos uocauit, Hip-
pocratē & Græcos omnes ἑσφυλλες, & Celsum te-
recies appellasse, passim in regionibus nostris apparen-
tes, non absimiles uermibus in sentiētis nascantibus,
quos onisculos uulgò uocamus. His ueluti in parera-
ga prælibatis, ad ea accedamus quæ desideras. Ro-
tundos significant, inquit Paulus uentris & intestino-
rum morsus, exigua & arida tussis, sed molesta: non-
nullis & singulis ad sunt, dormientes salūt, & abs-
que ratione eleuantur: aliqui clamitando surgunt, ac
rursus concidunt, arteriæ inæqualiter pulsant, febres
absque ordine cum extremorum frigore, ter quaterue
noctū aut interdiu sine ratione inuadunt, pueri super-
uacūe mandunt, & linguam exerunt, dentibus stridēt,
conniuent oalis, taciturnitatem diligūt, excitantibus il-
rascūtur, male per exigua interualla modò rubēt, mol-
dō liuent. Si uerò ad uentriculum percurrunt, nau-
seam, morsus, & inappetentiam faciunt: & si cibum

aperere patientes cogantur, uix deglutiunt: & si quid
acceperint, euomunt: multas quoque uenter corruptio
nes ciborum excernit, & instar tympani inflatur: re
liquum corpus non ex ratione macrescit. Hæc sunt ro
tundorum indicia, quæ tamen non in omnibus omnia
querenda, sed quædam potiora. Accidunt autem hæc,
tum ab animalibus ipsis intestinis obuolutis, ac morsum
infrētibus, cū ex febrili calore malos uapores ad cere
brum eleuante, & coaceruata in uentre putrida humi
ditate. Hæc Paulus de rotūdis, quæ si his quæ ab Auicē
na de longis recitantur fuerint collata, non erit dubiū
eosdem esse, qui ab eo longi, & qui à Paulo rotūdi no
minantur. De latis ita scribit Paulus: Abundat inter
dum in non febrilentibus, interdum febrilentibus in lon
gis morbis superueniunt, morsus stomacho inferentes,
appetitusq; ad cibum intemperatos. Escam enim deu
orat, ut alia opus sit, quæ nisi præsto adsit, morsus uche
mentes inferunt: tenuitas corporis cum imbecillitate,
quædamque inæqualitate contingit. Infallacissimum ue
rò iudicium est, quòd cum alui excrementis corpusca
la quædam cucurbitæ seminibus similia excernuntur. Hæc
Paulus de latis, à quo Auicenna ea accepit, quæ de latis
& rotundis scripsit. Poteram his indicijs esse contentus:
sed adijcenda nonnulla ex Aetio duxi, quo locupletatus
tibi satisfacrem, non quæ ille scripsit omnia, sed
quæ Paulus prætermisit. Pulsus ait, sit inæqualis, imbec
illis, deficiens ac recurrens. Pueris dum dormiunt, os
ad similitudinem lactentium figuratur, Nonnulli &

¶

desides, & absque pulsu fiunt, frigescent, & tenue
quid ac frigidum exudant: desipiunt aliqui, & aliena
per somnos loquuntur: alij figuras decubitus assidue
transmutant: ac seipsos proiecentes, locum ex loco
demutant: loquuntur nonnulli, multi inuocales omni-
no persistunt. Qui in ore uentriali lumbricos habent,
magna ex parte eos euomunt: qui in intestinis, per
inferiora excernunt. Præcedens quoque uictus ra-
tio lumbricorum tibi generationem demonstrabit, si
crassior, copiosior, difficilis concoctionis fuerit, si fru-
mentacea plurima esitauerint, balneis que post cibum
sint usi. Omnes enim lumbrici generari ex multis cibo-
rum differentijs consuevere: præcipue circa pomorum
tempus. De lato eadem ferè que Paulus, nisi quod quos
uetriculo infert morsus esse cõtinuos diat, atque impe-
tum ad escam inexplebilẽ, & quod cibaria assumpta
celeriter in excrementa commutantur. Hæc de indicijs
satis sint. In curatione ait Paulus, interdum febri &
lumbicis æqualiter occurrẽdũ est, interdum exigua
febris rationem habentes, ad extrahendos à corpore
festinabimus. Plerique eni negligentes ab ipsis comesti,
conuulsi interiire, Nec desunt qui exeuntes per in-
guina se uidisse attestantur. Expelles ubi interfeceris:
interficies rebus amaris. Communis autem febris lum-
bricorumque curatio est, ut chamæmeli decoctio, uo-
catorumque myxariorum, uulgò subestm uocãt, præ-

bibatur, uel myxaria ipsa cocta manducentur: & succus fereus, aut coriandri semen cum calida cōtritum: aut oxycrato, aut myotidos, hoc est, herbe, quæ auricula muris dicitur: aut ramenta cornu ceruini: aut miltos nitidissima, quam & Auicēna sub nomine macra multum commendauit. Vbi uerò uiscera intenta sint, & phlegmonem patiantur, utendum cataplasmate ex lini semine, lupinorū farina, absinthio & radice bryoniae cum hydromelite, aut oleo chamemeli cum absinthio & aloë. At ubi febris non adsit, seriphum, quæ est ueluti absinthij species: ut alio loco inquit Paulus, pteris, id est filix, cardamomum, Auicenna cordumeni uocat ac sandonicū, absinthiū marinum uocat Diosc. Auicēna, scea, uulgo apud nos nunc sanctolinam uocatum puto, cuius semen ante cocalline uocate usum in magna erat celebritate. Utendum aloë, & per se ipsam, & cum abrotano, pilulis factis ex melle, & extracto cum melino & uino: nam & appetitum excitat; cui rei maximè studendum. Miscendum aliquando & absinthium. Impleatur umbilicus felle tauri, & aliquo ex his amaris quæ dicta sunt. Iuuat & melanthiō cū rosatio, aut seriphio decocto, ac medulla cerui, umbilico pectini & lumbis iuncta. Ungedum & saepe ex oleo rhododaphnes. Confert coagulum siccum & mentha. Cataplasma fiat per omenlysin, hoc esset, ordeï farinam, ptericon, absinthiū, farinā lupinorum, sandoniam, abrotanū, sdyā, balaustrum, acaciam, & gallam.

E ij

Cerote ex aloë, absinthio, farina lupinorū, seripho, me-
lanthio. An̄. gamar sex, cra uncia semis, chamemelino
quātū sat fuerit, his que siccā sunt cum felle contritis.
Ascariides in infantibus euacuātur balanis ex melle cū
modiās salibus, uel nitro. In adultioribus, ex acri mu-
ria. Ei uerò clysmati ab Auicēna recitato, in quo anta-
rium recipitur, addit Paulus nitrū ac mel, et reliquis
que addūtur, non copulatiuè sed per disūctionē à Pau-
lo scribuntur. In medicinis quoque interficiētibus nu-
merat absinthium, chamaeleonta, anacastim, pulegiū, cala-
mintham, lupinum. Ad latos confert comestio allij, deco-
ctio ptereos, aut antauriū pota uel inecta similiter ala-
minthe, dictānū, pulegiū. Cōposita demū duo describit,
que sūt penultima ab Auicēna cap. quinto recitata, que
danda dicit, modò febris nō adsit, eiq; quod bacas lau-
ri recipit, addi iubet æquale nitrū, si queris ut sit effica-
cius. Eodē etiā capite ubi legitur mediatim, legendū
ex Paulo, anagramar iij. Sed quoniam castigare Auicē-
cēnam hoc loco cœpimus, non subiabo et alium lo-
cum, qui castigatione, uel certè declaratione eget, cœ-
pitate sequenti, id est sexto: Laudantur pili animalis uo-
cati alcafim, legendum autem ichneumonis. Sic enim
scribit Paulus: In uniuersum omneis à lumbriciis agro-
tantes ichneumonos pili iuuant suffiti. De theriace quo-
que ita scribit Paulus, de latis loquens, ad perfectam
morbi amotionem da theriacem, nisi fortis uetet fe-
bris. Medicamen quoque de inula, ultimo loco eius-
dem capitis quinti descriptum aliter scribit Paulus

ad hunc uidelicet modum, Elenij ammoniaci, piperis,
 uel ut in alio, ptereos ana unās quinque, cum oxy-
 melite calido, & intermittentes bibant euphorbij dra-
 chmas unam uel duas. Aliud, ptereos oxybaphon, nitri
 drachmas duas da in aque cotyla ei qui fuerit antea
 uacuatus. Melius autem est, si & exiguum capiat Sca-
 moniam, aliud cortias radicem punia acidi extima se-
 mota parte, drachmas quatuor, piperis drachmas quat-
 or, cardamomi drachmas duas, prasilij drachmas duas da
 cum melle ei qui ante allia esitauerit. Hæc sunt ferè
 quæ à Paulo collegi. Non tacebo tamen & miram, ut
 Paulus appellat, methodum, per quam & aloè pueris,
 & sorbitiones interdum per os iniiciuntur. Instrumen-
 tum quoddam coquinarium, quod $\rho\omicron\mu\mu\psi\sigma$ uocāt,
 supinis ipsis detentis, ori imponitur, & per chysteri-
 adion, fortem habentem aulifcon, inuitis aloè, quantò
 plus fieri potest in tinuius, ore eorum distento impelli-
 tur. De uictus ratione sic scribit Paulus: Escæ pa-
 tientium lumbricos, sint boni suci, quæ facile deducan-
 tur: nec causam foueant, nec uires minuant, quam ob-
 rem uinum conædimus a quo sum, abumque crebrò ex-
 hibemus, tum propter id, tum etiam, ne lumbrici mor-
 sus inferant. Si adsit uentris profluuium, indiæum est
 multos gigni cibo non distributo, misendaque eo ca-
 su sunt sorbitionibus, uel pira, uel cydonia. At libet
 quoque nonnulla remedia ex Actio colligere, quò tibi
 plenius subseruiam. Vbi, inquit ille, ambigua sit affe-
 ctio, mitioribus utendum: acrioribus enim remedijs se-

E iij

bris exacuitur, si falsam ceperis suspicionem. Stabili
uerò dignotione existente, temporibus morbi attendenda
dum. Circa primos enim dies, multoque magis iam in-
clinante morbo si apparuerint, acrioribus insisten-
dum remedijs: circa consistendi uigorem mitioribus: et
tum præcipue quum uiscerum inflammatio, tentioe
concurrit. Utendum igitur cataplasmate ex lini semina-
ne & lupinorū farina: biberēque debent ante omnem
escam pueri quidem cremorem myxorum & mentha:
perfecti, absinthij & abrotoni. Perfectis uerò, in fan-
tibusque, etiam si trimestres fuerint, febrerintque,
tuto potui dabis terræ intestina, id est, uermes terre-
stres: de quibus supra etiam mentio facta est, cum epsel-
mate, id est, musto cocto, si tolerant: si minus, cum hy-
dromelite, aut ut uoluerint, nihil ueritus, neque uilita-
tem eorum paruipendens. Dabis autem septem. Datur
& chamemeli decoctio, exiguo cum rosaceo, & effi-
caciter operatur. Iuuat & erigeros, id est, senedon.
Nec est cardus benedictus, ut putauit Genuen. sed her-
ba apud nos passim nascens, uel mulieralis cognita:
quam quoniam in petris ferè inueniunt, petrellam uo-
cant. Edunt absque molestia, & tragopogonos, hoc est
hyrci barbula, uulgò & ipsa incognita, olus uidelicet
siluestre barb. an. petræ dicunt, uel eam, uel aliam mul-
tum similem. His qui in declinationibus sunt febrium,
sorbitioibus multum mellis immittendum, & ptisanæ
plurimum oleum omphacinum concoquendum. Hæc
sunt quæ ex Paulo & Aetio collegi, quibus, quoniam

uis me ueluti coruū olores interstrepere, adijciam duo
simplicia per me obseruata, & meam quandā compo-
sitionem. Simplicia sunt olea thuris & atramenti, quod
nunc utriolum uocant, per eam uidelicet artem facta,
quam chymicē dicunt, si ex altero uenter inungatur.
Sed in secundo cautē agendum, ne locus exulceretur.
Quidam & guttulam potui dant cum melicrato. No-
strum hæc habet, corticis rhei uel barbarici uel ponti-
ci, coriandrorum præparatorum, seminis ozimi, semi-
nis arnoglossi, sydiæ, id est, corticum mali punici, ca-
rees, id est caruirhu, id est summach, ana drachmam u-
nam, seminis cardui, quam benedictam uocant, ramentu-
torū cornu ceruini & eboris añ. ũcias, corticū radicū
mori, seminis brassicæ, seminum citri, corticum salicis
añ. drachmas tres, seminis portulacæ, dictamni añ.
scrupulos duos, margaritarum, coralliorum rubrorum
añ. scrupulum unum: fiat puluis de quo detur drach-
ma una uel duæ cum uino hyeme, uel non febrientibus.
Cum oxycrato æstate, uel febrientibus. Vale.

EPISTOLA SECUNDA

10. Georgio Trifino. Pro curatione incubi.

ASSIDVAE lucubrationes, ïde fessaque
 studia, ut animum tuum supra modũ ex
 coluerunt, ita corpori non exigua intule
 re dispendia. Eam enim affectionẽ incur
 risti, quam ἐπιέληξ ferẽ Græci omnes mediã uocãt,
 Dioscorides ὑπὲρ ἐπιέληξ τῶν τῶν μὲν, Themison
 τῶν τῶν, nominauit: ex nostris uerò Plinius modò
 suppressiones, modò noctis ludibria: Recẽtiõũ turba
 incubum uocat. Difficilis motus cum tremore, Stupidus
 quidam sensus, inuocãlitas cũ clamandi desiderio, ima
 gine abunda suffocatio ueluti re quadã graui oppri
 mente, et uiam spiritus præcludente hunc affectum co
 mitantur. Quæ licet grauiã, non tam proprio tñ malo
 molesta, ferẽ enĩ nõ nisi in somni initio infestãt, quã
 g, grauiõres affectus comitãlẽ uidelicet et attonitũ,
 sed et maniam quoq; mutatũ: uel his presertim ue
 rendos, qui literarum studijs incumbunt, ut per quos
 animi sapientiãq; secundum Platonem et Galenũ se
 des, hoc est, cerebrum ipsum potissimũ labefactetur.
 Enitendum igitur ut quã citius fieri potest maligna
 illa affectio elidatur: hoc fiet, si causã amputaueris
 mus: ea enĩ semota, dispositio quoq; ipsa à qua ea, quæ
 enuenerunt symptomata pendent, pariter præci
 detur. Causa ut ex colloquio tecum habito collegi,
 sunt uapores mali, qui ex sanguine plus, quã modo
 conueniat, atræ bilis habent, exurgentes in somni ini
 tio cerebri cauernas opplentes, transitũq; liberum spi

ritui animali ad propria peragēda munera excurrē
præcludentes, modò omnia, modò quædam eorum quæ
enumerauimus, pariunt detrimēta. Est igitur uapor il-
le causa, obstructio morbus, incubus accidens. Eritq;
primus curationis scopus, phibere ne huiusmodi uapo-
res cerebri meatus occupent. Hoc fiet si eos humores
abstulerimus à quibus sustolluntur, caputq; roborau-
erimus ne recipiat, & si qui in eo sint consistentes, di-
scutiantur uel distrahantur. Præsentissimum igitur au-
xilium multas intentiones simul explēs esset uenæ præ-
cisio: sanguine enim misso, & materia amputaretur,
& uapores distraherentur. Sed quoniam syrii ardor
nos absterret, experiri fortè hoc tempore, tutius fuerit
cucurbitulas. Admoneatur igitur duæ cucurbitule autē
præcisæ: prima supra talum; altera sub poplite, dextra
utraq; parte & interiore. Et si per has malum non le-
uatur, duas quoq; parum sublato spatularum osse uti-
le erit admouisse. Per has enim ni malum altas nimis sit
xerit radices, adhibito conuenienti uictu uel totum
eruetur, uel magna ex parte: congruus uictus est, ut
parcè semp, parcissimè in coena cibus sumatur, qui &
boni succi sit, non inflet, facillè cōcoquatur, modicè a-
lat, nec uapores multos in caput nūtat. Et ut ad parti-
cularia de scēdamus: Panis sit ex bono tritico, bene co-
ctus, modicèq; salitus & fermentatus: uinum albū, cla-
rum, lene, subacerbū, dilutū, moderatè sumptū, ita ne
cibus innatet: Caro sit auium potius quàm quadrupedū,
& siluestrium magis quàm urbanarū, modò aquatica

non sint, ceu pulli gallinacei, uel colūbini, turturis, uia
tuli, hedi, phasianorū, perdicū, auiculariū, leporum &
aprorum: hæc; potissimum partes eligantur, que pra
alijs mouentur, & pinguedine carēt. Oua gallinarū re
cētia, sōrbilia, uel tremula, nō dura, nec assa uel fri
xa: cappareas oxemelite cōditi utiliter ī cōenā initio co
meduntur. Pisces nisi saxatiles, & hi quidem nō nisi
rarō gustentur. Fructus oēs praeter pistatia, passulas,
& pineos nucleos: interdicitur ex astringētib; tñ,
ut piris cydonijs. Quod in secunda mensa, post alium
uidelicet quēuis cibū, aut potū sumi pōt. Non secus &
uniuersa olera, praeter fœniculū, anethū, buglossum.
ruta uerō, tantum abest ut noceat, ut etiā summē cōdu
cat. Verū medicamētis potius quam cibus est cōnumerā
da, sicut & salvia & sampucus, hyssopus, ac ros ma
rinus. Fugere oportet solē, frigus, uentū, ignē, fumū,
ueherem, balnea, lassitudinē, sollicitudines, negocia, o
mnēq; ingētē, oēm assiduā circa rem quāuis meditatio
nem, & praesertim duabus horis à cibus, uehementes
strepitus, praecipitis loci, rei uelocissime motæ magnēq;
luas conspectū: eximios uel bonos, uel malos odores,
meridianū somnū, imō oēm somnū longū, longāsq;
uigilias. Exercitio ante cibū moderato utēdū; sed quo
āferiora potius quam superiora mēbra fatigētur. Post
cibū uerō animi & corporis quieti indulgēdū, frictio
ne utēdū multa & uehemēti, quæ ab humeris & pe
ctore ināpiens, sensim ad crura usq; descendat. Quæ
finita, caput quoq; ipsum & perfricandum erit, & pe

Attendū. Glycyfidos, id est pæoniæ radix recēs collo sita
stēsa geratur. Vapores enim ab ea leuati cerebrū pe-
tentes, alienos excludūt, & cerebrū roborant: eligēda
aut in hoc mas quæ folio nucis regalis constat, radice
alba, digitali crassitudine, lōgitudine palmi, & gustu
adstringit. Myrobalanus quoq; quam chebulā uocant,
Sacchare cōdita, quotidie manē comesta, cerebrū mirē
corroborabit. Quōd si per hæc malū nō tollitur, neq;
magna ex parte leuatur, fortiora aggredi remedia ne-
cesse erit. Secunda igitur exterior cubiti dextri uena,
& auferēda si ater fluxerit sanguinis semilibra. Hys-
sopus deinde herba & passule tādiu in pluuiali aqua
concoquenda sunt, donec dimidiū excoquant, decocti-
q; tres unciæ cum sesquimā oxymelitis scillita per
octo continuos dies in aurora bibendæ: post quos po-
tus purgāda alius per obolos quatuor armeni lapidis
toties aqua pluuiali abluti, ut eius nec odor, nec sapor
gustata aqua sentiat. Quōd ferè post quinquaginta
ablutiones fieri cōsueuit: post quas iterum ter rosacea
aqua abluatur. Est autē cum melicrato bibendus. Pro-
derit & per interualla semiunciā, uel unciā integram
herbæ quā senam uocant, cum pari buglossi mensura
perpetuam noctem aqua calefacta madere sinere, &
manē quod excolatum fuerit bibere. Corpore bene
purgato, caput quoque ipsum uacuandum: quod op-
timè consequemur gargarizando eandem potionem,
quam supra descripsimus, quæ uidelicet ex hysso-
po, passulis, & oxymelite componitur: uel si passilli

maſticetur, qui habet pulegij unciã unam, caricis pin-
gues ſeptem, piperis longi drachmam integram, pyre-
tri mediam, ſemina nigra peoniæ quindecim cum me-
licrato bibantur, mirè uapores excludunt, & cere-
bro robur imponunt: pyretri etiam radix inſtar gingi-
beris condita frigoris tempore multum cõducet. At ſi
neque his in totum malum ceſſerit, tranſacta bona au-
tũni parte, iterum ſanguis mittendus, & per oxymel
Iuliani purgatio faciẽda, ac hieram diacolocynthidos:
aliquos inter uenæ ſectionem, unãque & alteram pur-
gationem intermittendo dies, quibus & uires recre-
entur, & natura per ſe ipſam agere permittatur. Per
gargarismata quoq; , maſticationes ac naritiua caput
bene purgandum: deinde cucurbitule præcordijs &
dorſo admouendæ cum ſcarificatione. Danda Mythri-
datis antidotus manè & ſerò, auellane magnitudine,
& quibuſdam interpoſitis diebus, iterum per hieram
diacolocynthidos purgandum Cucurbitule collo & ca-
piti admouendæ, calidis fomētis, demumq; ſinapiſmo
in uertice utendum. Et ſi opus fuerit, tandem canden-
tibus ferramenti hulcus conſueto capitis loco excitan-
dum. Sperãdum tamen, ut non ſit neceſſe ad hæc ar-
dua uenire, ſed obſeruata uictus ratione, quam ſuprà
monſtrauimus, per faciſiora auxilia cito optata inco-
lumitas expectanda; quod ille uobis donare dignetur,
qui eſt uera ſalus Chriſtus dominus, cui laus & glo-
ria. Vale. XX. Iulij. M. D. XXVII. Ex ædibus noſtris
Ferrariæ.

EPISTOLA TERTIA.

IO. Mariae Pacto. In defensionē præcedētis epistolæ.

HERI uespero dum uix sacrum soluiffem
ieiunium, reddite mihi fuerūt literæ illæ
tuæ magnæ, & à me magnopere deside-
rate. Quas dum legendi auidus refero,
inuenio in eis aliud longè argumentum quàm expecta-
bam. Non enim de lumbricis, ut putabam, sed de noua,
& mihi nequaquam cogitata materia agentes uideo.
Epistolam enim quandam meam nō tibi, sed D. Geor-
gio Trismō datam, uiro non minus literarum peritia,
& morū grauitate, q̄ generis nobilitate præcipuo,
sublimam ducis, fereque totam atteris. Quatuor autē
sunt præcipua quæ non probas: quòd uenæ sectionē im-
perem, q̄ uentrem antè uel post non leniā, q̄ nulla alia
præcunte oxymeliten potionem, Scilliticā cum hyssopo-
dem, quòd lapidem Armeniū, rem aut ignotā, aut certè
ambiguam pro purgatorio exhibeam. Ego, mi Pacte,
licet non disputadi gratia ea conscripserim, sed probi
uiri & amici saluti consulturus, ut tamen tibi morem
geram (id enim optare per hanc tuam epistolam uide-
ris) reddam consiliorum meorum rationē: & tuas ad-
uersum ea argumentationes quantum in me erit, &
quàm breuius potero, conabor resellere. Magnitudo
morbi, & uirtutis robur, uel solæ uel primæ phleboto-
miæ secundum Galeni doctrinā intentiones me ad se-
candam uenā trahebāt. Magnus enim erat morbus qui
aderat, maiores longè quos formidabamus: adeò ut si nō

magnam quoque plenitudinem adesse fuiffemus fufpi
cati, auxilium tamen hoc tam neceffarium non eramus
prætermiffuri: præfertim quoniam clariffimus uir ille
aliquando attonito morbo fuerat moleftatus, cuius &
ueftigia fecum affidue deportat, finifiro crure claudis
dicans: fubobfcurus tñ rubor, & tenfio uenarum, an
teactaq; uictus ratio plethoram mihi fignificabant. unde
de uerò coniecerim atram bilem cū fanguine effe mor
bi caufam, multa fuere: fed iter cætera fpecies ille ima
gnum, quæ & in ipfa nocturna fuppreffione, & in
reliquis etiam fomnis, imò, & interdum etiam uigila
ti occurrebant. Ex his autē quæ te ad aliam trahūt fena
tentia, urinā quidē & præinapientē caufam parui fi
cō. Alterius enī inter tot proprio cōmentario de phle
botomia indiāa nunquam meminit Galenus. Nullam
uerò caufarum præinapientium oftendere curationem
fcripfit idem autor quinto libro artis curatiuæ. Verum
nec ipfe (quod tu contendere uideris) afferebat fe un
quam hac paffione moleftatum, nifi quando poft cenā
legiffet, fed fæpenumero, ubi nec poft cenam, nec
antē legerat, offenfum. Alioquin neque ratio conuīt,
ut uapores, ubi malē concocti, fint paffionis caufa, fed
non patiatur nifi poft cenam legerit. Potēft enim illa
lectio ueluti præinapiens caufa aliam in corpore cau
fam mouere præcedentem: à qua, non ab ipfa præin
cipiente fit curationis methodus accipienda. Quòd uerò
adijcis poffe & hoc contingere à cerebro proprium
nutrimentum non bene concoquente, & abfq; ftomā

di uitio, non tollit, quin sanguis atræ bilis naturâ habens, is esse possit: licet enim cerebrum sanguine pituitoso propriè nutriatur, ubi tamè hic desit, aliquo quo uis præ sente nutritur: quem si non uis dicere atræ bilis naturæ esse, plus quàm par sit eius secum habere conuicias. Huic tamen sententiæ nequaquàm ego adhaerim, ut ex reliquis uidelicet nutrimenti malè à cerebro conuerti, ea fierent nocuenta. Illo enim modo solèt tumores præter naturam in membris fieri: assidueque oportet aliquid ex his, quæ per interualla patitur malis, in cerebro per sentiri: nec in somni tantum principio, sed distributo potius iam sanguine, per secundam concoctionem genito. Subdis præterea consentire quidem missioni sanguinis temperaturam, sed morbum negare, ut qui ex crudis humoribus originem habeat, & fortè extra uenas. Quod uel ex hoc dicit ostendi, quòd pueri tali morbo frequentiùs insistantur, ueluti crudis humoribus abundantes, quibus minime competit phlebotomia. In quibus uerbis uideris negare phlebotomiam aliquando tali affectui, in arbo scilicet uocato, conuenire. Quod artè præter id, quòd à ratione alienum est, præcipuis quoque autoribus aduersatur. Nam (ut Paulum & alios Græcos obmittam) cura eius, inquit Auicenna, est phlebotomia, sic Razes, sic quicunq; celebres habentur. Quòd si dixeris non negare te phlebotomiam semper, sed in hoc uiro qui crudis humoribus abundet. ià nõ erit morbus: quis neget? sed crudi humores. Ego tamen in eo nunquam plumbeum, uel pallidum, uel subalbidum colo

rem aspexi, qui Galeno teste, sunt crudorum humorum colores, à quibus prohibetur phlebotomia, sed floridum semper atque rubentem. Neque uenas exiles (ut tu diás) sed magnas, satis crassas, & extensas. Ut igitur totam hanc disputationem colligamus, aut morbus sit à sanguine (ut ego puto) aut atra bilis miser: aut ab alio quouis humore. Sed primum non tu modò, sed uix Crisippus aut Erasistratus detractione sanguinis negabit: sed secundum affectus magnitudo, & presentis, qui nec sit congruo uictu, & quas iussi euarbitulis ablatas, & futuri, præcipue attoniti, quæ iam sit passus, formido ad idem uel inuitos nos trahit, consentient uirtute, nihilòque minus etate, laxato, sed non soluto primo nodo, iam secundum aggrediamur. Quod nullam de uentre leniendo mentionem habui, non propterea fuit, quòd aliter in hoc quàm ceteri sentirem, sed breuitati indulgens, ut hoc, ita multa alia ad phlebotomiam pertinentia prætermisi: ut horam, situm, cibum, atque id genus cetera. Neque enim phlebotomie commentarium, sed consulentem epistolam scribebam. Alioquin neque lenitio illa est simpliter necessaria, sed quæ admodum scripsit Galenus, determinatione eget Hippocratia. Quod uerò tertio queris loco, maioris momenti est: & quod, ut scribis, maiore te in admirationem merito trahere debebat: quòd uidelicet non per gradus, sed per saltum statim ad altiora conscendo. Possunt hic respondere, necnon statim ad extrema accedere, sed morbo etiam, quando ad me peruenit, satis antiquo

cucurbitulas primò cruribus, deinde spatulis admoueo,
congruum uictum, uacuantem scilicet, & attenuantē
impero. Quibus auxilijs ni morbus uel tollatur, uel ma-
gna ex parte leuetur, phlebotomiam impero: in qua in-
spici sanguinem iubeo, ne fortè cōiectura me fefellerit:
& nisi ater, crassusque fuerit, non detrahi. Nigrum
& crassum sanguinem fateamur necesse est atræ bilis
naturam habere, quam uehementi medicamine tenuare,
atq; prædere oportebat: simul quoque uias de obstru-
endo parare. Hoc tamen est, quod Galeno interprete,
nos Hippocrates docuit, quando ait: Corpora ubi pur-
gare uolueris, bene fluida facito. An uerebor ego ī diu-
turno morbo ab atra bile pendente, iam per parcum ui-
ctum, cucurbitulas & phlebotomiam, uacuo, Hysso-
pum, quam Galenus in acutis morbis, & cum uehe-
menti febre turgentibus, prima uel secunda die, nulla
præcunte uacuatione, non formidat? Dicunt recentio-
res, & quandoque antiqui à facilioribus esse auxilijs
inchoandum. Scribit uetustissimus Hippocrates, ad ulti-
mos morbos extreme curatiōes ex parte optime sunt.
Consilium inter utrosque statuit bonus Hippocraticæ
doctrinæ cultor Galenus, quinto Therapeutices libro,
per hæc uerba: Non quemadmodum nonnulli medico-
rum à paruis inchoandum auxilijs, neque (quod illi di-
cunt) intelligendum ut prius hæc tentandū: deinde est,
ubi non inuenerit, ad maiora accedendum. In his enim
que periculo uacant passionibus, uera est hæc opinio.
Possum igitur, ut dixi, negare me ad summa statim

E

accidisse, possum & si quis in ipso purgatorio phar-
maco à me hoc actum affirmet, me tum Galeni, cum
Hippocratis autoritate tueri, præterea Pauli & Aui-
cennæ. Paulus in hoc ipso morbo per Hellebori drach-
mam purgat: cui, nisi in libro sit mēda, treis ob olos ad-
dit scamonij, & anesi quid, uel dauci, uel petroselini.
Aucenna uerò euphorbij drachmā dat cum tertia parte
scamonij, & quarta colocynthidos: ita ut mirari sub-
eat recentiorum ositantiam, qui uerba pauli ante con-
scripta ab Aucenna, scilicet solutionem uentris faciendā
cum eo, quod totum humorem educit: exponunt non ul-
na, sed pluribus enarrationibus, nisi fortè putent Aui-
cennam uoluisse hoc cōpositum pluribus sufficere uacua-
tionibus, quod tamen litera non patitur. Quare enim
diceret: Si uirtus fuerit fortis: si ex eo medicamine dari
tātūmodo quidecīm grana uolisset: quē admodū Iac. o-
gnomento de partibus interpretatur? Sed nōne pilula
ex Cyaneo lapide, quas lazuli uocant, quarū dosis est,
ut ipse Iac. dicit, drachmæ bina, & quas uirtute non
forti prebet. sūt illis quidecī granis potētiores? Facessat
timor, & in his præcipuè morbis qui absq; febre sunt,
sed non semper absque periculo: & in quibus adhuc
homo solida potest opera exercere, magna non uere-
mur auxilia. Ego certè, cum econtrario multi soleant,
quò magis senesco, eò audentior fio, exhibui crebrò hel-
lebori nigri integram drachmam, adiectis etiam diagri-
dij duobus granis: nec uel molesta, uel maior plus debi-
to secuta est purgatio: lapide quoque armeni o bene: 110

ita Alexandri doctrinam, abluto, & in catapotia quos
que eius modo reformato, plerunque & in pluribus
hoc anno usus sum, semperq; iuuamentum secutum est:
nec cum magno impedimento bis tantum uomitum in-
ciuit, sed qui postmodum iuuerit. Mulierem cancro
in mamilla laborantem ab ingentibus doloribus libera-
uit. Alium a melancholia morbo, cum iam fores esset
ingressus, bis uel ter acceptus reuocauit. Quomodo, in-
quis, inuenisti, quem alij diligenter Venetijs inquisitum,
inuenire nequierunt? Dicam: quomodo, dum hic quoq; apud
nullum inueniretur, seplasiarium, monache quæ-
dam, semina donauerunt, qui scis, inquis, quod ue-
rax sit? Non minus certè, quam q, id sit scamoniū, quo
passim utimur. Res omnino est a communi cyaneo,
quem lapidem lazuli uocant, diuersa, cum multa tamē
similitudine: Et quæ atram bilem, nõ cum magna pur-
gat uolentia, cuius si potero, fragmentum ad te mit-
tam. Demum quasi cum felle in Leonicum stilum uer-
tis, in qua controuersia nolo me ad præsens intronũt-
re. Hoc uhum tantũ dixerim, Omnino nihil uideri Ara-
bes autores utranq; rem, armenium scilicet, & cyane-
um lapidem simul eodem capite confidisse. Hæc sunt
quæ rapim, ut cernis, tue magne epistole respondentem
ocurrerunt, quæ ut minore cura & opera exarata sũt,
ita maiore uenia digna erũt apud te: accelerationis cau-
sa sũt nuncij occasio, quem nescio an potuerim etiã cel-
eritate asequi. Vale ex Ferraria.

F 4

EPISTOLA QVARTĀ.

Hypolito Roscio. Quid intelligendum apud
Auicennam per Albesed.

QVÆRIS que res sit, quam Auicenna albesed tertio sue medicine libro uocat, & magnopere in articulorum morbis commendat. Cui quidem quæsito quispiam autoritate ipsiusmet Auicenne nixus, facile respondebit, Albesed Kerri, que non aliud est, quam id quod Græci λευκίον, nostri albam molem uocant, rem uel puellis notam: ut quam in pensilibus hortis, atque etiam interdum in parietibus libenter conferant. Sed huic sententiæ reclamationem Simon Senensis, cui hisce in rebus magna à patribus nostris fides hæctenus est adhibita, admiratus quod Auicenna ignorasse uideatur, bezed esse corallium, quum de eo sub Bezed nomine, secundo eiusdem sue medicine libro perscripserit. Ego uero non minus errasse Simonem quam Auicennam in hac reputo: Bezedq; seu Albezed, eadem enim est utraque dictio solo articulo differens, nec λευκίον, nec κοραλλιον esse dico: quorum alterum Simon credidit, alterum Auicenna: Sub quadam tamen protulit dubitatione: intelligendumq; pro Bezed, quandam puto anagallidos speciem, que rubicundum florem profert. Unde autem ad hoc moueatur affirmandum, hinc discet: Constat Auicennam totum ferè suum de medicina librum,

ex alijs medijs, tum Græcis, tum Barbaris transcri-
psisse. Ex quo fit ut nō sit ad intelligendū ipsum, sicubi
difficilis uidetur, uia melior, quā ad ipsos recurrere
autores à quibus id, de quo dubitatur, assumpsit. Quis
quis aut hoc melius facere norit, is utique melius eū in-
telligat necesse est. Et qui ab hac uia receperunt, mul-
tipliciter semper lapsi sunt. Prius, quod sciam, hanc
intelligendi Auicennæ uiam nobis monstrauit Nicolaus
Leonicens, uir & Græcè, & latinè doctissimus, ac
medicinæ sicuti bonarum omnium artium cultor cui-
dentissimus: hoc idem Hermolaus Barbarus eui no-
stri splendor & gloria, aliquando mihi Venetijs in-
dicauit, cum de cōmunibus studijs in eius bibliotheca
colloqueremur. Tantorum ego ducum castra secutus,
quoties scrupulus aliquis in Auicenna incidit, ad anti-
quiores præsertim Græcos me confero. Inter cæteros
autem in his præcipuè, quæ ad curationes morborum
pertinent, Auicenna secutus Paulum uidetur. Hunc igitur
euoluens inuenio antidoton, cui nomen diacoral-
ion summopere in articularibus morbis commēdari,
cuius compositionem dum examino, manifestè cogno-
sco, Auicennam, suam, quam uocat albesed, antidoton
inde accepisse: licet, ut crebrò in alijs etiam factū est,
multipliciter labefactum. Quod ut cognoscas, uerūq;
tam laudati medicaminis construendi modum habeas,
Pauli ipsius seriè subscribam: ea est huiusmodi: Rheu-
barbaria, pæoniæ, myrrhæ, spicæ nardi, añ. uncias duas
folij unāam unāam, garyophyllorum grana quindecim.

anagallidos habentis florem thuffion, quam uocant
corallium uncia semis, aristolochie longe & ro-
tunde unās quatuor: dosis grammatum, id est, quo-
tidie post bonam cibi concoctionem. Hæc est Pauli de-
scriptio, ex qua licet aduertere non solum quòd Auicenna,
Simonq; errauerunt, sed etiã quenam causa eos
in errorem duxerit. Auicenna enim putauit anagallidẽ
esse abieirin, id est leucoion; quoniam ipsius quoque
leucoij quãdam speciem rubrum proferre florẽ, apud
Dioscoridem legerat. Simon accipiendum corallium,
quoniam albezed uox, apud Arabes corallium signifi-
cat, non aduertens medicamentum id appellari diaco-
rallium, nõ à uero corallio, sed ab ea anagallidos spe-
cie, quam quòd flore, colore, corallio rubro simili con-
stat, coralliũ nũcupatur. Habes igitur mi Rosci, quid
pro albezed in eo sit medicamine capiendũ, & que sit
uera medicaminis compositio. Vale.

FINIS LIBRI TERTII.

Epistola prima ad Pactum de lumbriis.

LIBER QVARTVS.

D LUMBRICOS, PACTE, ME

iterum reuocatis, atq; imprimis petis, la-
tus ille, quem me uidisse scripseram, esset
ne unus obuolutus, an plures cucurbitae
seminibus similes. In quibus uerbis ostē-
dis, te nondum affecutum, quod scripseram, licet Pau-
li & Actij autoritate, & meo demum testimonio con-
firmatum. Addeam igitur antiquiorē testē, meanq; at-
testationē pluribus, & quidem clarioribus uerbis ex-
plicabo. Scribitur libro quarto de morbis, qui liber
inter sexaginta Hippocratis opa numeratur, ita uer-
bum ex uerbo: Vermes lati gignuntur in puero adhuc
intra uterum existente. Et post multa: Est autem spe-
cies ipsius ueluti abrasio intestini alba. Indicia eius
sunt, q; excernuntur interdum nonnulla cucumeris se-
minibus similia. Scribuntur & alia multa ibidem, quae
consulto praetereo, & ad meam in alia epistola at-
testationem confirmandam me conuerto. Excunt aliqui,
maximē ablutis clysmate intestinis, membranosa quaedā
corpora ualde lata, colore exalbida, consistentia ine-
qualia, intranea, intestinorum superficiem represen-
tantiā, quae dicere assolent medici esse mucos intra
intestina repertos: uel mucosam pituitam frigiditate
intestinorum addensatam: muliercule tectos uermium
uocant. Haec crediderim ego portiunculas latorū uer-
mū: qñ, ut inquit Paulus, per partes excernuntur. Nec
esse puto medicū uel mediocriter exercitiū, qui haec alit

quando inter alia excrementa nõ fuerit intuitus, nec
cum magna admiratione: sed cum non simul excernũ
tur, & præsertim adhuc palpitantes (quod ego bis tera
ue in tota uita conspexi) incredibili illa, ut idẽ ait Pau
lus, magnitudine in magnam nos trahunt admiratio
nem. Quod tamen rarò contingit, tum quia, ut inquit
Galenus, rarior est lumbrici lati generatio: Tum quia,
ut ait Paulus, dimissi non consistunt, & hinc fieri pu
to, ut assidentes plerũq; inter excrementa nescio quid
medico ostensuri frustra perquirant. Quod tamẽ prius
quidisse testatur. Hæc est lati uermis effigies. Latinis me
diis hæctenus incognita. Neminẽ enim adhuc legi, qui
hunc uermem plenẽ cognouerit. Arnaldus tantũ &
Beniuenius ueritatem conuiuentibus tamẽ oculis pro
cul aspexerunt. Sed & Plinius per illa: tricenu pedũ
tineam, hunc ipsum latũ uermẽ intellexit. De teretibus
dixeram ab Auicena. longos uocari, esseq; similes in For
tuntiacis nascentibus, quos onisculos uulgò uocant.
Tu uerò ambigere uideris, quid sint Fortunticeta, &
qui sint apud uulgum onisculi. Onisculos, uoce parum
detruncata, nisculos uulgò apud nos uocant, quos Gre
ci γῦς ἐν τῆ γῆ, quasi terræ intestina dixeris, nos uermes
terræ, Auicena. charatim, qui in Fortunticetis, id est for
tidis ac cœnosis locis reperiri consueuerunt. His eos esse
similes, qui teretes uel rotũdi à probatis autoribus, ab
Auicena. longi uocantur, nemo negauerit, qui utrosque
cognoscat. Circa ascarides quĩq; petis, uel potius qua
tuor. nomen, rem, antiquorum sententiã, an eos uspiã

uiderim . Nominis etymon nullibi , quod meminerim ,
uel apud Græcos , uel apud Latinos legi . Mihi autē ue-
ri simile fit , deduci eam uocem à uerbo græco ἀσκάω ,
quod latine significat exerceo : uel potius ἀσκαπίω
quod est moueo . Sedi enim aræ quam consistunt , uehe-
mentem pruritum inferentes , ut Paulus & Aetius te-
stantur , assidueq; cōmoti , animal continuo exercent .
Quicquid uerò recentiores sentiant , non est dubium
apud antiquos per ascarides paruos uermes intelligi .
Sūt enim ascarides , inquit Galenus aphoris . uige simo-
sexto libr . iij . tenues quidam lumbrici , in parte maximè
inferiore crassi intestini geniti . Galenū Aetius & Pau-
lus sunt secuti , à quibus nec dissentit Auicenna , si mo-
dò rectè & legatur , & intelligatur . Sic enī ego prin-
cipium secundi capitis legendum puto : longi , & lati ,
& rotūdi , & ascarides , & parui . Et uerbū lati scđo
loco in quibusdā codicibus , & hebreis scriptū omnino
supposititū puto . Ita autē intelligēdū , ut per ascarides
& paruos , quod alia etiā scripsi epistola , unā tantū
speciem intelligamus , eos uidelicet , quos Galenus asca-
rides & paruos , modò ascarides tantū , modò paruos
tantū uocat . Nam que de loco generatiōis paruorū
ab eo dicūtur , de ascaridibus à Galeno : sed ab Aetio ac
Paulo apertius dicta sunt . Que uerò de etate asca-
rides gignente ex Hippocrate & Galeno , in aphorismo
superius adducto sunt accepta . Que nullo pacto de la-
tis intellexerunt : quando nec eos quidem nominaſſe
Hippocratem Galenus testatur : cap . quoque tertio , in

quo de signis agitur, similia sunt his, quae de ascaridibus Paulus Aetiusque conscripserunt. Quod autem scribitur quarto capi, medicinas interficientes ascarides, & rotundos, interficere etiam longos putatur. Scribit enim hoc modo ad uerbum Gale. Rotundos uermes suffiat interficere absinthium; latus fortioribus eget pharmacia, quale est filix. Adhuc autem & uocat ascarides. Quae admodum uero ambigi non potest hic ab Auicenna dici longos, quos Galenus uocauit rotundos, & quos Galenus Latus, Auicennam uocasse rotundos; ita clarum esse debet ab utroque eosdem non nomine uocatos ascarides, qui scilicet sunt ab his, quae bibuntur, ut Auicenna ait, remotiores, utpote in parte maxime inferiore crassi intestini generati: prout ex Galeno superius ostensum est, id est circa ani extrema, & longae nonis initia, sicuti Paulus declarauit. Liquere igitur ex dictis puto, non aliud esse ascarides Auicennae quam Gale. nec paruos, ascaridesque; praeterquam nomine apud Auicennam distare. Nec nos moueant sexti, septimique capituli inscriptiones. Solent enim capitulum sectiones, inscriptionesque; tum in alijs, tum in ipso libro hoc plerumque; mentiri, utpote non semper ab autoribus ipsis, sed a quouis potius lectore pro arbitrio conscripta. Mensdam uero in sexti capitulo adesse, uel hoc potest ostendere, quod statim post primum remedium latorum auxilia subscribuntur. Deinde toto fere capite ea quae sunt omnibus speciebus communia, sed ex *κρδρα*, id est cedria, quae hic conferre scribitur ad ascarides, sequenti capi, in paruis bis reperitur, quam peculiariter

ascaridibus, proprio cap. lib. septimo de simplicibus medicina Galenus comendavit. Et haec quidem de ascaridibus dicta sunt. vnus autem adhuc superest scrupus circa lumbricorum species, qui me saepenumero non mediocriter molestant. Nam qui cucurbitinij uocantur, ad nullam trium dictarum specierum uidetur pertinere, & propterea quartam per se speciem putari possunt constitueri, quod ex recentioribus nonnulli prodiderunt, latos in duas species distinguentes, longos uidelicet & breues: illos ascarides, hos cucurbitinos nominantes. Nec desunt, qui cucurbitinos pro genere capiant, & indistinctos ac coniunctos ueluti in species diuidant. At certe negari non potest in quibusdam libris ex arabica lingua uersis cucurbitinos absolute pro latis poni: sicut in commento arabico aphorismi superius allati, ubi etiam peruerso ordine ascarides pro rotundis, atque contrario rotundi per ascaridibus leguntur. In libro quoque Serapionis capite de filice, ubi Dioscorides & Galenus habent latis in Serapione ex eorum uerbis scribuntur cucurbitini, sic apud Moysen nona suorum aphoristica ex Galeni autoritate pro latis leguntur cucurbitini. Verum haec disputatio ad nomen spectat: illud uero potius ad rem: An lumbricus reperitur, qui sit cucurbitae semini non absimilis: ego quidem, quod meminerim, nusquam lumbricum uiuum conspexi, qui cucurbitae semina representaret. Paulus & Aetius corpuscula illa cucurbitae seminibus similia non numero uermium, sed inter uermes lati indicia connumerant, quod ex Galeno, libro de locis passis primo sumere potuerunt: & ex libro de morbis superioribus adducto, Antonius Beniuenius Florentinus nostra

memoria medicus grauiſſimus, in ſuo de abdiis libel
lo, uidiſſe ait inter ſeſe adeò coherentes, ut unus uide
retur quatuor cubitorum longitudinem excedens. Ar
naldus quoſdam refert, dicentes cucurbitinos hoſcæ in
uētre cuiuſdam magni generari, quæ cingulum uocāt.
Quæ ſententia à Paulo & Actio non abhorret. Ex ſe
nioribus adhuc nobiſcum de gentibus medicis nonnul
los uidiſſe eos multoties uiuos referunt. Alij non ui
uos, ſed mortuos. Quicquid autem ſit, dicere oportet,
antiquos, hoſce in numero uermium non habuiſſe:
quoniam decidi à lato ueluti ſegmentū quoddam &
eius portio uiderentur: ſed iudicium proprium lati uer
mis eſſe, ſicuti arenam lapidis ſcripſit eodem loco Ga
lenus. Petis deīde, ut de prognōſticis nonnihil ſcribam,
quæ ne ſcio quomodo alia epiſtola præterieram. De hiſ
ſic ſcribit Paulus: Circa febrium initia geniti ſubiſtenti
tiam ex ſubiecta habent corruptione: circa conſiſtendi
uigorem, ex morbi malignitate: circa declinationem ad
melius omnino proficiūt. Ait enim Hippocrates: Bonū
& uermes rotūdos exire ad criſim exiſtente morbo.
Actius autē ex Herodoti ſententia ad hunc modū, Lū
bria & in febribus, & abſque febribus fiunt multitu
dine, magnitudine, colore, & tempore inuicem diſſe
rentes. Circa enim morbi principia geniti, ſubiſtentiā
ex ſubiecta recipiūt corruptione: circa conſiſtendi uis
gorē ex morbi malignitate: circa declinationē ex trāſa
mutatione ad melius. qui & celeriter exoriuntur, na
tura eos ad exteriora nō ſecus ac cætera excrementa

propellēte. Deteriores uerò sunt maiores minoribus:
multi paucis: rubri albis: & uiuētes mortuis. Postre-
mo tamē Aetij dicto, Razes atq; Auicē. aptē repugnāt
uiuos mortuis simpliciter preferētes. Mitto quae ī hac
cōtrouersia scripserunt recētiores, ut quae sepius &
legisse puto te, & cuius legere in promptu sit. Mihi
quidem uidetur firmitus semper esse iudicium, quod ex
mortuis sumatur, ut quos necesse sit expelli, nec sua spō
te exire. Hæreo tamen Hippocraticæ sententiæ, quod
bonum sit eos excrementis alui commiseri, dum mor-
bus indicatur: ita ut per hoc intelligamus, si alio tempo-
re emittatur, symptomatis, id est, casus potius fieri ra-
tione, ut Galenus dixit, quàm nature ui: & propterea
uel corruptione, uel malignitate indicatur, ueluti Pau-
lus Aetiusq; distinxere. Et hæc quidē de prognosticis in
presentia dicta sint. De mīlto quoq; quam Auicenna
macram uocat, quæris quid sit, & an sit minium. Cer-
tē si Plinij uel Hermolai, qui locum castigauit, autorita-
tem sequimur, fateri oportet mīlton eandem rem esse
cum minio. Ait enim plinius ab Hermolao emendatus,
μλτρὸν Græci minium. Si uerò Theophrastum, Dio-
scoridē, atq; ut ego quidē puto Plinij uerā castigationē,
res tantum diuersas, quantum distant uenenum & an-
ditotus. Siquidem minium adeò ueneno sum, ipsomet
etiam Plinio teste, existit, ut quidam officinis polliunt*
faciem laxis uescicis intelligentur, & in respirando
pernitialem puluerem trahant. Multum tamen abest &
ueneni natura, ut intra corpus assumpta, & lumbricos

plini locus

eneceet, hepaticos iuuat, & ad alia quoque quam plura
utilis reperiatur. Sed & idem Plinius libro tricesimo
tertio, ubi de minio ait, paulo post uerba ab Hermolao
ut diximus emendata, rubricam & sinopidem, que sunt
ex multi genere uel eadem cum ea, res diuersas a minio.
Item libro tricesimo quinto minium, sinopidem, & ru-
bricam inter se disiungit, multa de sinopide scribens,
que Theophrastus & Dioscorides de multo: & libro tri-
cesimo tertio, multum rubricam uocat, testimonium Ho-
meri adducens, naues rubrica comendantis, qui $\mu\lambda\tau\omega$
 $\delta\epsilon\ \iota\alpha\gamma\epsilon\alpha\varsigma$ nominauit: ut Hermolaus quoque testatur, que
alioquin oculatissimum mirum est non uidisse, milton,
si sit rubrica secundum Plinium, non posse esse mini-
um: nec sic castigandum Plinium, ut ex ipsa castigatio-
ne, quod male periti solent, deterior euadat. Deprauatum
omnino uerbum erat milton, quod antiqua habet le-
ctio, non mutandum tamen in milton, sed ut mihi uide-
tur, in amnion, quod consistere potest comparanti ea,
que Plinius scripsit de minio cap. septimo & octauo,
libri tricesimi tertij, his que de amnio scripsit Dio-
scorides capite de cynabari, & capite de hydragyro,
& precipue que de nescicis circa faciem ponendis su-
perius annotauimus. Asscriberem singula, nisi timerem
a te uideri uerbosior. Illud tamen non tacebo, id quod
Plinius Dioscoridesque scribunt, quosdam minium uo-
casse cynabarim, posse de Theophrasto intelligi, quo-
niam sepe quacunque scripsit Plinius de minio, excepta
uidentur ab his, que de cynabari in libro de lapidibus

scripsit Theophrastus. Licet (quod sepe in Plinio deci-
 dit) multis medijs obfuscata, quarum nonnullae possunt
 in libris reijci, alias in ipsum Plinium referre necesse
 sit. Totam igitur hanc disputationem sic colligamus, quod
 minium uocat Plinius, id Graeci ἀμνίον, uel κινναβάρη
 sive quod Plinius sinopidem uel rubricam, id illi miltō.
 Tam igitur diuersa res est minium à miltō, quam am-
 mon uel cinnabaris à sinopide uel rubrica. Quenam
 uero res sit, uel quomodo nunc uocetur miltos haud sa-
 tis mihi compertum est. uidi aliquando Trochisci for-
 ma Venetijs pro Lemnia ad nos delatam terram den-
 sam, grauem, illapidosam, hepatiten, hanc ego pu-
 to miltō, quam sinopicem uocat Dioscorides. Tectoni-
 cen audio & nunc fieri à nonnullis pictoribus ex o-
 cra combusta, ut Theophrastus Dioscoridēsque scri-
 psere non econtrario, ut Plinius. Atque in archanis haberi.
 quonia in floridissimū rubicundū euadit colorē. Verū
 leniā nescio an unquam uideri: à paucis annis atrā cepit
 preciosiusque, ceteris sub nomine uere leniā uendi, aut
 principibus uiris pro magno munere donari; alba que-
 dam terra exiguo rubore. Hanc (si modò eius generis
 est) putarim ego secundā sinopidis speciem à Theophra-
 sto primò, dehinc à Plinio scriptā. Non sine mendis tal-
 men, ut crebro solet accidere. Sic enim scribit The-
 ophrastus ὅτι γὰρ τῆς ἑρυθρίας, ἢ μὲν ἐρυθρὰ σφόδρα,
 ἢ δὲ ἐλαθικὸς ἢ δὲ μέση. Plinius hoc pacto species sino-
 pidis tres, rubra, & minus rubēs, & inter has media,
 Quam enim Theophrastus dixit ἐλαθικὸν id est, ut

mibi uidetur, exalbidam, ut Plinius, minus rubentem,
hanc ego arbitror esse eam, quae nunc, ut dixi, pro uera
lemnia potatur: cuius & aliquando experimentum fa-
cimus, uenenum duabus aëculis propinantes, alteriq;
tantum lemmiam illam exhibentes, quae uixit quidem di-
utius reliqua, non multò tamen post pariter uitam fini-
unt. Eiusdem etiam generis est ea, quae in scia plebe-
cula myrocopole nonnulli uendunt, qui se à diuo Pau-
lo originem traxisse iactant. Haec habui, quae de mul-
tis generibus scriberem. Ad cardamomum accedo, quod
Arabes cordumeni uocant, de alia re sub cardamomi no-
mine pertractantes. Quenam uerò res sit Oedypo ea-
get coniectore: quoniam nullum de ea re scribentem
Græcum autorem adfert Serapion. Ex quo fit, ut
existimem, uel rem esse nouam, hoc est, quae post Gale-
ni tempora in usum nenerit medicorum: uel errasse in
ea non solum interpretes, sed & ipsos autores, nisi forte
quispiam putet, cum Plinius quatuor cardamomi spe-
cies enumeret, capite de cordumeni, de reliquis cap. de
cardamomo feruntur: inter quae, nescio an unum sit,
quod uerè cardamomum dici possit. Seriphum alia-
ud à sandonico non solum uoluit Paulus, cuius uerba ea-
pistola recitabimus: sed & Galenus libro undecimo
simplicium medicamentorum, & Plinius libro uigesimo se-
ptimo. Nec te mouere debet Dioscorides, absinthium ma-
rinum à nonnullis seriphion, ab alijs sandonicò uocari,
scribens. Scis enim quàm inconstantes sint huiusmodi
nomenclaturae, ut pro libito ab unoquoque conficiat.

Alioquin si haec sequamur, abrotonum idem dicemus
quod absinthium ponticum, cum eodem autore Diosco-
ride Romani sic abrotonum uocent: atque idem quoque
cum Santonico: quoniam, ut refert Galenus, abrotonum
à Romanis uocari santonicum scripsit Pamphilius. Vo-
catur unusquisque prout uult, ait Galenus, modo
sciat res esse diuersas. Tutius tamen est sequi antiquo-
rum, praesertim Galeni nomina, ne in rebus quoque la-
psus contingat. Verum & Dioscorides ipse, si emacula-
tus sit codex, santonicum rem diuersam à seripho facit,
libro tertio in fine capitis uicesimi sexti. Pro uerbo e-
nim sardonium legendum, sandonium, quod nedum ex
Galeni, Plinij, Serapionisque concordia sententia patere
potest, sed quia nulla est in Gallia Sardonis regio, sed
Santonis. Estque sardonium alia herba, de qua Diosco-
rides libro secundo inter Batrachij species, & libro se-
xto inter uenena mentionem facit. A qua sardonius risus
Graecorum prouerbium non bonae fame in nita, sicut Dio-
scorides, Paulusque testatur, & lib. iiii. Auicenna, sub no-
mine scardi, licet ignorauerit de qua re scriberet, nec
intelligi ualeat quid scripserit, nisi ab his qui ea quae il-
le scripsit, aliubi didicerunt. Obscurius quoque idem Auicenna
scripsit de seripho & santonico libro secundo sub
sebae nomine in capitis principio, ut ne diuina doctri-
na assequi quid uoluerit. Et ne in nostra translatione editio-
ne putes difficultatem, consule & hebraeam, & ma-
ioram: non modo equam inuenies obscuritatem. Vide
quod saxum uoluant ij medici, qui Auicennam sibi in-

idolū exere. Sed de his aliās maiore oāo. Petis ulterius
quid sit grammarium, siue gramma: utrunque enim a=
pud Græcos lego. Paulo teste, est pondus duorum obolo
rum. Pendet obolus ceratia tria, cera tium calchos du=
os: quo fit ut in grammario calchos duodecim intelli=
mus, in obolo sex: cum tamen in Plinio, libro duodeci=
mo in fine, obolum continere decem calchos scriba=
tur. Miraris postmodū quod Paulus drachmam, uel qd
magis mirandum, drachmas duas euphorbij exhibeat.
Potuit fortasse te in huiusmodi admirationem trahere
Ioannes, cognomento Mesue, qui ex Dioscoridis scri=
bit autoritate, aureum unum interficere. Ego in hoc ui=
ro, ut multoties, ita hoc in loco fidem requiro: cum nu=
spiam hoc apud Dioscoridem legerim, sed apud Pau=
lum capite proprio inuenerim, drachmam pituitam &
aquam eduare. Apudque Auicennam tertio libro, ca=
pite de ephialte, id est, de incubo, drachmæ tertiam
partem scamoniij, & quartam colocynthidos superaddi.
Apudque eundem Auicennam & Serapionem, quod
tres drachmæ, non autem unus aureus, interficiunt. Nō
auderem tamen tantam quantitatem exhibere. Prebui
enim aliquando exiguum quid, beneq; per assationē,
& nonnullarum rerum commixtionem repressum, co=
pioseq; admodum purgauit. Sed siuis hoc tēpore for=
tē q̄ esset opus timidiore. Instrumenti illius coquinariij
ego quoq; libentissimè formam perdiscerem, sed non=
dum inueni qui docerent. Meminit eius & Pollux, non
tamen quale sit, edocet, uocis etymon, notare mihi uil

detur iuris fuforium. Res uerò ipsa ut superiore parte
pateat, inferiore adeò angustetur, ut in canaliculū quod
dam, ceu collum desinat, instar illius, per quod uinum
cantharis immittimus. Per hoc igitur instrumentum,
quod Zomerysis ijs datur, duo præcipuè cōsequimur,
& quòd scilicet amaror rei deglutiendæ non persentil
tur, & quòd procliuus descensus fit. Altero quod chys
teridò idem Paulus nuncupat, uiolenta impulsio fit. Con
currentibus autem simul natura & ui, uelocissimus mo
tus: si: re graui spontè inferiora petente, & ad eadem
uehementissimè sunt impulsæ. Huius chysterij formam
uario modo imaginari possumus; sed ea, cuius memini
si, si extremum os aliquantisper pateat, satis apta ui
debitur. Erigeronti quadrant quæcūq; scribis, præ
ter calendule nomen, quod nos alteri rei ascribimus,
hoc est, herbe auidam coronarie, quæ à nonnullis ut o
lus editur, flore aureo quasi perpetuo, qui ex hoc ar
gumèto cuiuslibet mensis flos, uulgo dicitur: de qua ali
quando dubitauit, esset ne hysmachii. Nec spontè apud
nos prouenit, sicuti uera erigeron, sed in hortis, præ
cipuè pensilibus, feritur. Postremò petis an tria à me
conscripta remedia euidenter conferre cognouerim,
sunt ne aliquando Pauli & Aetij remedijs usus. Ego ut
uerum in genuè scitar, in hoc peccò quòd rarò ijsdem
auxilijs pluries utor, sed modò hoc, modò illo, put sese
offerunt, & intentioni meæ, particularib; que rebus
deseruire uidentur: olim duo illa ab experimentatori
bus habui: nostra compositio precibus cuiusdam amici

medici facta est, qui quoad uixit, ea usus est, magnificeq; iurare affirmabat. Hec habui, quæ tuis interrogationibus responderem: in quibus si quid displicuerit, ignorantiam malim accusare, quam uoluntatem, Vale amicorum optime, Ex Ferraria,

EPISTOLA SECVNDA.

Antonio Faentino, Noua quinti aphorismi libri primi expositio.

DUBIT AVI sepe numero, Antoni doctissime, quo modo ea, quæ ab Hippocrate, Galenoq; interprete quinto aphorismo primæ particule dicebantur, essent intelligenda: & his, quæ ab eisdem autoribus secundo libro de uictu a autorum morborum scribuntur, consentanea. Nam quæ à recentioribus dicuntur, præter hoc, quòd parum mihi satisfaciebant, plurimis quoque erroribus fatere uidebantur. Tamen dum diebus præteritis aphorismum illum pro mea professione enarraturus, omnibus ingenij neruos, in boni sensus hauriendis sensibus intenderem, ueritatis quidam radius, nescio quo modo mentis aciem collustrauit: cui dum acrius intendo, ipsa demum ueritas, omni discussa caligine, se, ut me

hi uisum est, penitus insinuauit. Quam quò magis
magisque excutio, & aleno quoque examini publica
proposita de more disputatione subijcio, eò lucidiorè
exerior: ueritus tamen proprij imbecillitatem iudicij,
sciēs q̄; proprium nihil magis esse hominis, quàm falli,
errare, decipi in proprijs præsertim inuētis & medita
tis, iudicem censoremq; mihi quempiã constituendum
decreui, cui arbitrium decernendæ huius rei demanda
rem. Occurris autem tu, ut qui extra omnē controuer
siam primus inter professores medicinae iandiu tenes,
apud me uerò semper summa autoritate refulseris.
Accipe igitur hanc qualēcunq; Manardi tui lucubra
tiunculã, atque aliquid ocij à magnis tuis illis medita
tis, quibus scio te assidue insudare, suffuratus, per
proximas ferias ad hæc nostra leuicula descende: atq;
acri illo tuo iudicio, ita examina, ut uel uitã, uel sentē
tiam subeāt capitalem. Nō ab re aut̄ fuerit, priusquam
expositionem aggrediamur, aphorismum ipsum, uer
bum ex uerbo ex Græco transferre: quoniã apud ua
rios interpretes uario modo legi consueuit. In tenuibus
uictus rationibus peccant ægrotantes; ideo magis læ
duntur. Omne enim quodcunq; fit, magnum fit ma
gis, quàm in paulò plenioribus. Propter hoc igitur &
sanis fallaces sunt ualde, tenues constitutæ, & exactæ
uictus rationi: quoniam peccata difficilius ferūt. Pro
pter hoc igitur tennes & exactæ uictus rationes fal
laces ut plurimum sunt paulò plenioribus. Hæc est
G iij

aphorismi series, fidelius quam elegãtius i latinũ ser-
monem conuersa. Principium uerò aphorismi iuxta a-
lian lectionem, quam ab initio commentationis propo-
nit Galenus, quod neminem adhuc interpretem uideo
affecutum, sic iacet: In tenuibus uictus rationibus ple-
runque peccant ægrotantes, quo magis leduntur.
Hic est aphorismus, qui mea quidem sententia, sic
est & ordinandus, & exponendus. Præcedens apho-
rismus, dietas exactò tenues, in diuturnis morbis sem-
per, & in acutis non semper, sed in his solum, in quib-
us non competunt, fallaces esse demonstrat. Rati-
fúsque eas, quæ ad extremum essent tenuissimæ, gra-
ues, atque difficiles. Præsens quanam id fiat ratione,
& quarum comparatione fallaces dicantur, aperte
declarat. Estque, ut paraphrasi quasi totus aphorismus
comprehendatur, sententia Hippocratis huiusmodi:
Diætæ ualde tenues & exactæ, magis fallaces tum in
sanis, tum in ægrotis ut plurimum sunt, quam paulò
plentiores, quoniam eos qui tali uictu utuntur, errare
aliquo modo contingit: quicquid uerò sit, maioris mo-
menti est tenui diætæ utenti, quam si paulò pleniore ut-
rentur. Hæc est, ut ego puto, Hippocratis mēs, quæ ut
locupletius perpendatur, aphorismi partes diligenter
examinemus, & uerba ipsa sensus singulatim pertra-
ramus. Tenues dietas hoc loco audire oportet eas,
quibus uis aliquantiisper comminuitur, non plus tamē,
quam ut non possit ad consistendi usque uigorem sua
pereisse: quarum uidelicet terminum Galenus in apho-

rismo precedenti statuit, uirium modicam exolutionē.
Nec tantum uirium quædam exolutio innaſcitur. Sic
enim intellexiſſe uidetur ipſe Galenus dicens: Ex tali
uictus ratione uires reddi inualidas, non morbi compa-
ratione, ſed earum uirium, quæ in tempore ſecundæ
aderant ualeitudinis. Peccatum uero intelligimus om-
nem errorem circa ægotantem, contingentem ſine
ratione uictus, ſiue aëris; ſiue affectionem quampiam
animi, ſiue ex aſſidentium incuria, uel alia quacūque
cauſa: ita ut etiam ægotum qui primo paruit, mox ple-
niori quàm medicus imperauit, uictu utitur, in tenui
uictu delinquere dicimus. Conſtat id tam ex ipſo Hip-
pocrate, in tenui uictu delinquere ſimpliciter ægotā-
tes proponente, & paulò poſt uniuerſaliter & abſo-
lutè dicente: Omne quodcunq; ſit, magnum ſit, ma-
gis quàm in paulò plenioribus: Tum ex Galeno aſſir-
mante eum loqui de omni delicto, omnemq; errorem
accedentem ægotantibus, qui tenui uictu reguntur,
maximè aſſerre periculum. Et propterea primā apho-
riſmi lectionem magis laudante, eo q; & alterā circū-
plecteretur, & generaliore ſaceret ſententiam. Pa-
tet igitur quid nomine peccati intelligendum. Coniun-
ctio uero illa, ideo, nobis ſignificat, eos qui tenui ui-
ctu utantur, eo maiorem leſionē incurrere, quòd dum
tenuem uictum agunt, aliquo pacto aberrant: taciteq;
& inaccessibili illa ſua, ac mirum in modum ſelia bre-
uitate nobis Hippocrates inſinuat, eos non ledi, niſi

errore aliquo inuoluantur. Similis enī locutio est ac si
diceremus, sub religiosa uiuendi norma constituti in-
terdum peccant, & propterea maiore pœna plectendi
sunt. Vt enim nemo sanæ mentis ex his uerbis intelli-
git religiosos uiros maiorem ad solutè pœnam mereri,
sed id dūtaxat, dum scilicet peccant: ita nec ex Hippo-
craticis, magis ledi ægotantes, nisi quando tenui ui-
ctu alti alias aberrarunt. Quorum uerò comparati-
one eos magis ledi dixerit, haud difficile quis percipiet
lectis uerbis quæ sequuntur, ad hunc modum: Omne
enim quod fit, magnum fit magis, quàm in paulò ple-
nioribus dietis. Palam enim est nouisse Hippocratem
tenui uictu utentes, si quando peccauerint ex æquali
errore magis obledi his, qui paulò plenius reficiuntur.
Cuius dicti Galenus duplicem reddit causam, quòd ui-
delicet ex tali uictu uis imbecillior fit, & quòd minus
eo uti consueuerunt. Non ab re autem prudens senex
plenioribus dietis dictionem illam, paulum adiecit, ne
quis uidelicet, si simpliciter dixisset, putare posset gra-
uiora fieri quæcumque occurrunt tenui uictu agentis-
bus, quàm si quātūuis pleniore uterentur. Quam adie-
ctiunculam etiam in calce aphorismi eadem rōne non
reticuit. In ea rursus parte quæ ad sanos attinet, simili
modo loquēdi utitur, quo in ægotantibus usus fuerat,
dicens: ppter hoc & sanis fallaces, & reliqua. Quod
& euidentius declarat, subdens: quoniam peccata dif-
ficilius ferunt. Quam quidem comparationem dubium
non est ad id referendam, ad quod & prior, quæ ad

egrotos attinebat, ferebatur, hoc est ad uictum paulò
pleniorum: siquidem eandem afferre in utrisque uide-
tur rationem. Quam illis uerbis expressit: Omne enim
quod fit, magnum fit magis, quàm in paulum pleni-
oribus. Quæ uerba ut prioris dicti rationem reddūt, ita
posterioris sunt causa. Liqueat enim quòd nō absolutè
asserit, tenuiorem uictum fallacem in sanis fore, sed
ideo fallacem, quia eo utentes peccare contingit, eaq;
peccata minus perferre possunt ob uirū, ut diximus,
imbecillitatē, dissuetudinēq;, quàm si paulò plenius re-
ficerentur. Vbi id aduertendum, q; non simpliciter te-
nues hic nominauit, sed ualde tenues cōstitutas & ex-
actas. Et mea quidem sententia uerbum, constitutas,
sic enim cōuertimus id quod Græci dicunt, certas, &
ueluti lege quadam perpetua firmatas, significare ui-
detur. Demū in aphorismi calce cōcludit Hippocrates
id quod erat propositū, & summā totius aphorismi,
quæ uidelicet ratione dietæ exactè tenues sunt magna
ex parte paulò plenioribus magis fallaces: dicēs pro-
pter hoc eas esse fallaces, quòd uidelicet, si qua errata
contingant, ea difficilius feruntur, corpore iam ex te-
nui uictu factò imbecilliore. Addidit autē, ut plurimū,
quoniā magna ex parte error eis interuenit, ut quæ ad
modum reliquis in rebus, ita in egrotatum regimine
effugere errata uix ualeamus. Hæc igitur est, ut ego
quidem puto, aphorismi sententia, ex qua uidere licet,
quòd multifariā recētiore aberrauerit, quòdq; nihil
hic dixerit Hippocrates, quod eius dictis in secūdo li-

bro de diæta acutorũ morborũ sit cõtrariũ: ordinẽ enĩ
illi totũ imprimis uertẽtes, ex propositione conclusio-
nem, ex conclusione propositionem faciunt. Siquidem
Hippocrates, quia egrotantes peccant, ideo eos ledi:
ipsi uerò econtrario, eò quòd leduntur, peccare egro-
tos concludunt. Sed & ei particule, quam putant con-
clusionem, aduerbium, magis, apponunt, quasi Hippo-
crates dixisset: In tenuibus diætis magis peccant egro-
tantes. Quod Hippocrates non ei parti, sed alteri tan-
tummodo apposuerat dicens: In tenuibus uictus ratio-
nibus peccant egrotantes, ideo magis leduntur. In no-
mine quoque peccati nõ minus peccant, totas ipsas tenues
uictus rationes peccata esse putantes: Cum Hippo-
crates nõ propterea i tenuibus diætis peccare egro-
tãtes dixerit, quòd ipsæ per sese peccata sint, sed quoniam
hi qui tali utuntur uictu, alijs erroribus inuoluuntur,
ideo posse ledi affirmat. Sed fortè peccatum hoc
neoteriãs ignõsceremus, modò sibi constarent, nec ean-
dem uocem in aphorismo eodem uarijs modis exponerent.
Verũ ubi de sanis agitur, peccata diætis deficiẽtes,
seu in quantitate diminutas interpretantur.
Non minus quoque putantes dici diætis ab Hippocrate
tenues, crassasue, ad uim ita facta cõparatione, ut illa
dicantur tenues, quæ tenuiores sunt, quã uis ipsa requi-
rat, ut scilicet seruari ad consistendi uigorem possit:
atq; econtrario crassæ, quæ sint plus, quam uis perferre
possit, crassiores. Non enim hic fit, qualis illi putant,
ad uires comparatio. Alioquin inconstantissima res
esset ipsa tenuis uictus ratio: neque meditatũ esset

assignare, ad cuius relationem crassior, tenuiorq; quæ-
uis alia diceretur, cuius contrarium & Galenus in præ-
cedentis aphorismi expositione, & reliqui media uo-
luerunt, pituitana suavitatem, uel pituitanam ipsam, tenuem ui-
ctum statu entes, atq; in medietate totius ægrotantium
uictus collocantes, cuius comparatione reliqui uictus
uel crassi, uel tenuissimi uocarentur. Sed ille uictus te-
nuis dicitur, qui in genere uictuum præcedenti aphorif-
mo à Galeno definitur, & nomen & diffinitionem
tenuis scribit, quod ab omnimoda media incipiens ad
pituitanam usque protenditur. Aiunt præterea nisi
reliqua paria sint, aphorismum uerum non esse, nõ ad-
uertentes paritatem hæc atq; æqualitatem ab Hippo-
crate prorsus tolli, ut qui plenioribus addit modò hanc
determinationem modò hanc per quas
uoces, paulian & parum significatur. Tenuibus uerò
hoc est, ualde: ita ut comparasse uideatur, ualde te-
nues pro crassioribus, non æquè tenues, quod illi con-
tendunt, non æquè crassis. Sed hæc leuiuscula, illud ue-
rò grauius, & quod multos in perniciem adiecit, quod
uidelicet ex aphorismo eliciunt, semper inclinandum
potius esse ad crassiorē, quam uis requirat uictus ra-
tionem, quam ad tenuiorem. Et si ubi à modo receden-
dum, crassius semper, nunquam tenuius esse uel ægro-
tos, uel sanos restitendos. Vnde natum est illud cõmu-
ne medicorum atque idiotarum adagium: Longè præ-
stare morbum, quam imbecillitatem curarum. Quod do-
gma ubi ab Hippo. Galenoq; eius interprete, nec noua

ratione ipsa alienum esse offenderimus, mox argu-
mentationes dilucemus, quæ ad id suadendum à recen-
tioribus sunt excogitate. Hippo. libro secundo de ra-
tione uictus morborum acutorum, postquam per lon-
gam satis seriem ostendit, quantum in uictus ratione
debitè metienda uirum habeat consuetudo, utraque
consuetudinem robur quoque & modum morbi, natu-
ramq; dixerat coniectanda, ita scripsit ad uerbū: Mul-
tò autem minus uersus adiectionem eundum est: detra-
ctio enim omnino frugalis plerunq; confert, sibi per-
futurus egrotans, donec morbi status concoquatur.
Quæ Hippocratis uerba expositurus Galenus, sic scri-
psit: Cum cognosceret certam remedij quantitatem, cō-
iectura quadam egere artificiali, non esse autem cuius-
uis artificiosè coniectari, sed eius tantum uiri, qui om-
nia quæ ad artem attinent, & perdidicisset, & in me-
moria teneret, essetq; laboris amator, & in operibus
artis attritus, quales pauca admodum experiuntur ea,
quæ in presenti sermone dicta sunt, merito præscri-
psit, quòd uidelicet ubi peccandum, & à deante men-
surare cadendum sit, omnino laudabilius fore, ad id quòd
ad quantitatem minus est potius, quàm ad id quòd plus
est, inclinare. Id enim quòd plus est, oblesiones inter-
dum inemendabiles faciunt: id uerò quòd est minus, faci-
le corrigitur, ualentibus nobis, si uis labi uideatur, pa-
rum dare nutrimenti. Eius aut quòd antea in uentre cō-
coctum est, superfluitatem auferre & aliàs difficile
est, & præcipue multò magis in acutis morbis. Hippo

crates quoq; eodem libro, nec multò post præscriptam
sententiam inquit. Deterius quidem est, si ei qui ob la-
borem morbiq; acutiem imbecillis est, potum quis affe-
rat, multò tunc sorbitionem aut abum, putans eam im-
becillitatem ob uasorum contingere uacuitatem. Sed &
indecens est eum, qui ob uasorum uacuitatem imbecillis
est, non agnoscere, rationeq; uictus opprimere. Affert
enim & hoc periculum quoddam atq; peccatum longè
quidè minus quàm alterum, sed quod magis subiacet
irrisioni. Vbi enim alius uel medicus, uel idiota super-
ueniens, accidentiaq; cognoscens, & ad esitandum, po-
tandumq; dederit, quæ prior ille prohibuerat, aperte
uidebitur auxiliũ attulisse, cum magno alterius dedeco-
re, putatibus hominibus superuenientem medicũ, ueluti
mortuũ suscitasse. Quam sententiam enarrans Gale-
nus, ait: Plerunq; ægrotantes, ob dolores absq; pulsu fi-
unt, animoq; deficiunt, ac nullo motu moueri possunt.
Simile & ob morbi acumen contingit. Nonnulli non
ob hæc uiribus laborant, sed ob uasorum quomodoli-
bet hoc fiat, uacuationem, siue ob manifestam sensibus
excretionem, siue ob cæcam dissolutionem, siue ob fa-
mis agoniam. Exigunt igitur hi quidem, ut abus quàm
celerrimè exhibeatur: Econtrario uerò alij, qui dolore
uel morbi acutie premuntur, uacuatione magis inter-
dum egent quàm repletionem. Et si quis eis nutrimentum
dederit, maximum malum operabitur. Illos uerò qui
ob uasorum uacuitatem debiles sunt, si tenui oppresse-
rit uictu, nocebit quidem, sed non æquè ut uehementer

Et manifestè. Hæc sunt quæ ab Hippocrate & Gale-
no interprete de hac materia eo loco scribuntur, è qui-
bus scilicet quiuis intelligere potest, & quantum neote-
rici à ueritate, ut hoim more cõtingit, aberrarint: & qd
nulla sit inter Hippocratis dicta uel suspicio repugnã-
tiæ. Quæ certè si affuisset, Galenum alioqui oadatiissi-
mum non effugisset. Quem constat in nullo istorum lo-
corum eius mentionem habuisse, sed tenuem uictum ita
in aphorismis approbasse, ut ubi etiam uiribus diffi-
damus, ptisanæ succo, qui est uictus exactè tenuis, uen-
tendum præceperit. Quem etiam secutus Auicenna li-
bro quarto, licet pro succo ptisanæ aqua ordei eo loco
sicuti & alibi frequenter in uulgaro codice legatur. Sed
& ratio ipsa conuincit, falsum esse & perniciosum
hoc recentiorum dogma: ut enim experimento constat,
per tenuiorem, quam uis requirat cibum, uires ipsas a-
liquantiisper statim subleuari, ita ratio monstrat a cras-
sore, ut quem nec conquoquere ualeant, nec distribu-
re, obrui potius q̄ releuari. Vbi enim cibus plus præter
naturam ingreditur, hoc morbum facit, ait idem Hip-
pocrates. Naturam autem eo loco nonnulli antiqui expo-
sitores, quos & approbat Galenus, potentiam intelli-
gebant qua animalia gubernantur. Plus igitur cibi,
quàm naturali potentie conueniat, ingestum, cum san-
nis morbum facere possit, multo magis ægros offen-
det. morbum enim auget & uires, si ex morbi uehe-
mentia imminuere fuerint. Amplius labe factabit, si ex

usorum uacuatione : quoniam si à natiuo calore non
peruincatur , obtundet potius quàm releuabit . Perpe-
ram igitur aiunt neoterici , crassio rem quàm uis exigat
abum , periculo magis uacare , quàm tenuiorem . Non
magis quoque mendacio caret id , quod absolute non
nulli pronuntiant , prestare crassius quàm tenuius e-
gros reficere . Vitius enim crassior robur auget : tenuis
is minuit . Rarò autem accidit , ut robur magis reddens
dum in diuturnis , nedum in acutis morbis sit : quoniam
hoc fieri nequit , nisi morbus augeatur , ad cuius au-
gmentum plerunque euincit (quod & supra diceba-
mus) ut robur quoque minuatur : quo fit ut contrarius
affectus sequatur , & quo magis per pinguiorem escã
uires auctare cõtëdimus , eo magis cõflaccescant . Tace-
ant igitur neoterici , nec pergant Hippocratem (quod
& Theſſalus faciebat) in numero eorũ reponere , qui
egrotos replebant . Cum , Galeno teste , Erasistratorũ
potius sit laudanda sententia , qui illum fame cruciare
egrotantes asseriebãt : licet enĩ media incesserit uia , ui-
deri tamen magis potest tenuiorem quàm oporteret ui-
ctum imperans , quàm egrotantes implens : sicuti primo
libro de uictu morborum acutorum Galenus testatur .
Nec difficile fuerit ex his quæ diximus , quas illi in-
proprij dogmatis assertionem asserunt , diluere ratio-
nes . Licet enĩ à tenui uictu depereant spiritus , calor dis-
soluatur , non ppter ea sequitur eũ esse deteriore : siqui-
dem maiori ex parte hæc à medico procurãtur , ut cu-

ius propositum ferè sit, ne morbum foueat, uires minue-
re: uel conseruare: non angere, nisi rarissimè. Et quod
asserunt difficilius corrigi oblesiones tenuem uictu,
quàm crassum sequentes, falsum esse & ratione, &
Hippocratis Galeniq; autoritate demonstrauius. Nò
enim adeò uires hebetari sinet prudens medicus, ut ad-
hibito cõgruo uictu nequeant reparari, sicuti nec athle-
taru more supra modum replebit. Vter uerò citius ad
mortem deueniet, qui tenuissimo uictu, an qui plenis-
simo utetur, licet dubium sit, uidetur tamen eum citius
interiturum, qui assidue atque indefinèter replebitur,
eo qui nihil omnino assunet. Multi enim ultra integrũ
quadriduũ absque omni cibo, potuque superuixerunt.
Nullus ne dieculam quidem assidue abos ingurgitans
superuixit: quin ex crapula multo subito periere, cum
tamen nihil accipere tenuissimus extremè uictus à Gale-
no dicatur: Nullus uerò sit, qui crassissimus proprie di-
ci queat, etiam si integrum bouem quis deuorauerit.
Quid igitur sibi uoluit, dicit quispiam, Hippocrates: te-
nuem uictum eo qui sit paulò plenior, magis fallacem
demonstrans, si in illum potius, quàm in hanc inclinã,
dum esse uolebat? Non aliud certè, quàm nos monere,
ne temere, & absque diligenti examine tenuem exactè
uictum imperemus, ut quem scianus corpora ad tol-
lerandos (si qui fortè committerentur) errores reddere
ineptiora. Atque ubi hunc imperamus, diligentius caue-
remus, ne quis error uel ex nobis, uel ex egrotò, uel ex
assidentibus, uel aliàs quomodolibet irreperet: scientes

huiusmodi errata magis eos ledere q̄ tenuiter, quā
qui crassiusculē aluntur. Ne uerò quispiam arbitrare
tur, quòd detestandi, atq; abigēdi tenuis uictus gratia,
presentem scripsisset aphorismum, statim subdidit: Ex
tremis quidē morbis extrema curationes ad exactiōē
optime. Quod & Oribasius notauit. Subieāt quoq; &
alios quinq; qui hos sequūtur aphorismos, i quibus sin
gulatim demonstrauit, quando tenuissimus, quando plē
nior, hoc est, minus tenuis uictus esset adhibendus. Neq;
putandum cum minus nociturum, qui ubi tenuissimo ui
ctū utēdū sit, nonnihil alimenti concesserit, quā illum
qui ubi alimentum sit dandum, omnimoda ex cruciat
inedia: sicuti superius Hippocatis & Galeni testimo
nio probatum est. Hęc igitur sunt, mi Antoni, quę mi
hi arca huius aphorismi expositionem occurrere, quos
rum, ut dixi ab initio, te iudicem & censorem delegi,
id probaturus, quod abs te probatum iri cognouissim.
Vale.

EPISTOLA TERTIA
LIBRI QVARTI.

Quid intelligendum per Antheram, Hippolyto Roscio

REGISSE te in multis medicamentis An
there nomen dicit, nec adhuc scire quidnā
significet: Alijs utpote illud, quod medium
florentium rosarum interiacet: alijs ru
bentem ueluti fructum, quē, ubi defloruere, in sua spi
na relinquunt, Antheram nominantibus. Poterā certō

H

petitioni huic tue breuibus satisficere, si dixissem, neutrum esse Antheram. Apud idoneos enim autores non simplicis medicamenti nomen esse, sed compositionum, quas ad huc oris antiqui reliquere, Paulus & plerique autores in suis libris meminere. Sed dixisse puto, non te hoc querere, sed quam rem hanc intellexerint, qui ad alia componenda medicamina, ea utuntur. Non enim uideri rationi consentaneum non est, ut compositiones hanc in alias compositiones adhiberi uoluerint, praesertim cum non certi cuiuspiam medicamenti nomen Anthera sit apud enumeratos auctores, sed multis commune, quae huc orati solent adhiberi. Ut igitur id melius adsequere quod desideras, res est alius repetenda. Antiqui in rosa sex partes non nomine tantum, sed uiribus quoque & facultatibus differentes cognouere: quas a recentioribus serè neglectas, non inutile fuerit recensere. Rosam primò diuidunt in folia, & flores, & capita: folia in ungues, & id quod exemptis unguibus remanet. In flore semè aliud, aliud capillus. In capite aliud cortex, aliud calix, ut Plinius uerbis utar, intelligitur. Ungues pars illa candida uocatur, capiti proxime adherens, praecidi à seplasiarijs consueuit, rhodomeli uel rhodofaccharum reliquo paraturis. Flore luteum illud intelligunt, quod folijs circumquaque ambitur, separatum in capillum, id est, in tenuia quaedam fila, & in semen, quod sub his filis lanugine quadam opertum, cortice continetur. Caput solidum illud intelligunt, quod folijs & floribus cum basis sub-

sternitur: cuius superior pars, ex qua flos & folia pro-
deunt, propriè caput, reliquum calix nūcupatur. Differ-
re autem hæc non nomine tantum, sed & uiribus Dio-
scoridis primùm testimonio probatur, florem in gin-
guarum fluxione inspersum: Capita pota in alui pro-
fluuijs, & sanguinis excretionibus: folia ad alios ab
his usus commendantur, Sed & Galenus libro septimo
de simplicibus medicamentis, florem in astrictoria ui-
aù folijs prestare. Quod etiam confirmauit Auicenna
libro secundo, licet pro flore semen, sicuti alij in locis,
scripserit. Septimo quoque libro qui de compositis me-
dicinis secundum loca patientia inscribitur, Hiram me-
dicum ait idem Galenus, in quadam Andromachi com-
positione, rosarum folia in flores mutasse. Plinius flo-
rem scribit somnum facere, semen utique cedere den-
tium dolorem, igni sacro & stomacho mederi, & na-
ribus subductum caput purgare: Ungues epiphoris sa-
lubres. Ex his rosæ partibus, re ipsa & uicinedum no-
mine differentibus, flores Antheræ nomine recentio-
res significasse ex hoc maximè uidentur, quòd ea in
morbis utuntur, qui astrictoriam uim ualdè deside-
rant, quæ præcipuè flores pollere, Galeni testimonio
superius demonstrauimus. Quod & nomē ipsum ma-
nifestat, quum ab eo quod est ἀνθος ἑόδ'ου, id
est, flos rosæ deductum uideatur: uoce tamen,
ut uulgò fieri solet, paulisper decurtata. Hæc habui de
Anthera quæ scriberem, magis ut tibi morem gere-
rem, quàm humane salutis consulturus, quando non ma-

gni periculi res est, utrum ex his quæ putas pro Anathera capiatur. Vale.

EPISTOLA QVARTA.

Ad I. E. Besutinum, Compendium mediænæ.

AFFLAGITASTI à me, Besuti, ut quemadmodum olim Dialecticæ, ita Mediænæ typum quendam & ueluti subfigurationem tibi conscriberem, uniuersa eius capita breuissimè innuentem potius quàm explicantem. Feci quod iussisti, ut potui, non fortè ut uoluisses. Accipe & lege, illud cogitans: Breuis esse laboro, obscurus fio. **MEDICINA** est scientia corporis humani, sanitatem uel reficiens, uel conseruans. Corpus humanum ex uarijs partibus instrumentalibus constat, quæ ex simplicibus componuntur. Simples in alias simplices resoluntur: nec cessat resolutio, donec ad elementum sit. Hæc sunt primæ partes corporis, numero quatuor: Ignis calidus & siccus, Aër calidus & humidus, Aqua frigida & humida, Terra frigida & siccata. Ex horum commixtione nouem resultant temperature: una temperata quæ potius intelligitur quàm fit, in qua nulla qualitatum elementarium aliam uincit. Octo distemperatæ. Simples quatuor, calida tantum, frigida tantum, humida tantum, & siccata tantum. Composite rursus quatuor, elementorum qualitibus respondentes,

que etiam in quatuor humoribus reperiuntur: sanguine, pituita, bile rufa, & atra: qui quidem humores & ab initio corpus humanum faciunt, & post nutriunt. Cibus enim à uentriculo in succum mutatus, in hos primò à iecore conuertitur, & demum in membris tercià recipit concoctionem, qua ei similis fit. Respondent elementis hoc pacto, Bilis rufa, igni; atra, terræ: Sanguis aëri: Pituita, aquæ. Ex his primò simplicia & similia membra componuntur, id est, in quibus pars eandem cū toto rationem subit: ueluti caro, os, neruus. Ex simplicibus constituuntur, ut diximus, instrumentalia: caput, manus, pes, & id genus cætera. Ex quibus tria principalia ad indiuidui cōseruationem necessaria: os rebrum, iecur, cor. In quorum singulo una ex principibus potestatibus residet. Quartum ad speciei perpetuitatem, testes. Cerebrum sedes est potestatis animalis. Que duplex est, motiua scilicet, & cognoscēs, per neruos in uniuersū corpus disseminatos diffuse. Iecur primum naturalem in eo consistentem, sanguinem & alios humores gignit: quos per uenas uniuerso corpori ad alimentum præstandum, ut diximus, distribuit. Cor uitæ fons, per uitalem spiritum à se genitum, & per arterias transmissum, singulis partialis uitam elargitur. Sunt & quedam membra, que principalia quidem nō sūt, sed quia principalibus ministrant, etiā ipsa magni momenti sūt, ueluti uētriculus iecori, pulmones cordi, spinalis medulla cerebro. Sanū itaque corpus erit, cū suo queq; munere partialia integrè pollebit. Aegrū dum

consuetas explere functiones non ualebit. Leduntur
hæ ab ægritudine: ea quippe nil aliud est quàm disposi-
tio, ex qua operationes leduntur. Ipsa enim operatio-
num lesio symptoma dicitur, quod ita à morbo, sicut
morbus à causa pendet. Quæ quidem est duplex: præin-
cipiens, id est, quæ extrinsecus occurrit: & corporea,
quæ intrinsecus. Morbus triplex in genere est, scilicet,
mala temperatura, qui primò lædit simplicia membra:
mala compositio, quæ instrumentalia: Continuitatis so-
lutio, quæ est utriusque communis. Porro mala tempera-
tura totuplex genere est: quadruplicem supra distem-
perantiam esse monstrauimus. Quæ præterea & cum
materia, & absque ea esse potest. Inter malas tempera-
turas præcipua est calida & siccæ, si in corde accensa
ad totum corpus feratur. Hanc febrem uocamus, quæ si
in spiritibus primò accendatur, Ephemera: Si in humori-
bus, putrida: Si in membris, hectica uocatur. Mala com-
positio autem, in quantitate numeroque auctis aut dimi-
nutis, aut in positu ac societate, aut in formatione, id
est, superficie, uia, concuuitate, figuræ consistit. Sym-
ptoma, quod, ut diximus, morbum sequitur, ut hic cau-
sam, est triplex: Operatio lesa, qualitas mutata, exiēs
mutatū. Per quæ ueluti notiora, morbos cognoscimus.
Præter naturam has res, priores naturales uocamus:
atque naturales quidem per similia conseruari: præter-
naturales per dissimilia curare laboramus. Sūt præter
has aliæ quedam res, quas non naturales dicimus: Ac ut
delicat, cibus & potus, sonus & uigilia, motus & quietas,

excretio & detectio, & sexu cū his, animi affectus: per
que si recte adhibeatur, & sanitas cōseruatur, & mor-
bus pellitur. Sin minus, & morbi & tandem mors se-
quitur. Morbus ergo cum sit res præter naturam, tola-
endus per contrarium est: quod præstare recte nõ ua-
lemus, nisi & morbum ipsum bene agnouerimus, &
ea ipsa, que adferenda sunt contraria. Morbus signis
agnoscitur: hæc sunt aut prognostica, que futurorū:
aut dignostica, que præsentium, aut memoratiua que
præteritorum. Contrarium uerò, morbi quidem in tem-
peratura, si ipsa materia uacat, est medicina, que tan-
tum debet ad contrariam qualitatem uergere, quā tum
mala ipsa temperatura à naturali habitu recessit. At si
temperatura materia fouetur, hanc euacuare oportet.
Est autē euacuatio alia sensibilis, que uel per propria
superfluorum excretoria fit, uel per cutē: & aut à na-
tura, aut à medico. Alia cæca, ad quam multū confert
inedia. Morbus male cōpositionis per suū quoque cō-
trariū amouetur, figurā uidelicet cōgruā, superficiēq;
debitam inducendo, minuta augendo: & demū suum
cuique contrarium adhibendo, sicut & soluta conti-
nuitas per unionem curatur; ita ut nihil aliud sit medi-
cina, nisi quod bonus senex nobis definiuit, adiectio
& ablatio. Vale.

EPISTOLA Q. VARTA.

H iij

Ad amicum atrabile agitatum.

NESCIO QUAE RES TANTVM
adferre molestiae potuisset, quā tu attulerūt
tuae literae. Ex his enim ea intellexi, quae nisi
si tumēt scriberes, nulli unquā homini cre-
derem. Ea non reputo, quando meminisse animus hor-
ret, nedum referre. Urget me hoc praecipuē inter cetera,
q̄ te, quem ueluti scopulum solidissimum aduersus
omnes se uientis fortunae ictus semper immobilē cogno-
ui, ita uideo animo consternatum, ut tui penitus oblitus
uideare, & quasi temetipsum de seruisse. Quod nisi
esset, facile bonam ualeitudinem consequi posse conce-
derem. Non enim sunt tibi medicamina, à littoribus in-
diās perquirenda, uel Aesculapius ab inferis reuocan-
dus, qui te liberet. Intra te ipsum habes antidota, &
nemo tibi melior, quā tumēt tibi ipsi esse medicus po-
test. Ab egritudine coepit hic morbus, & per hūc cre-
uit egritudo: rursumque uicissim ex hac morbus coales-
cit, quasiq; reciprocus quidā circuitus fit: qui nisi cla-
uo retardetur, uel potius retorqueatur, perpetuo agita-
tu mentem simul & corpus perturbabit. Affigere hūc
clauū in tua positū est manu; nihil plus, quā ut uelis
exigatur. Suboluit quidem & hoc tibi prius, recte que
quid opus esset, cōicisti. Sed ubinam esset figendus cla-
uus, per sensuum perturbationem non bene iudicasti.
Amor quippe solus est, qui impetus hosce remorari,
perturbationes frenare, agitated mētis & fluctus se-
dare potest. Sed non erat in re fluxa, uana, tumultuā

te, lubrica, ponendus, quæq; mentem æquè ac corpus laxaret simul & emolliret. Sed erigenda aëes ad sublimes illas ultramundanas mētes, semperq; sui similes, nulli inuidentes, nullius indigas, semper felices. In has ueluti propriæ naturæ maximè conformes, mens ipsa, modo corpore a mole non grauetur, suapte sponte facile conscendit, atque in se ipsa mortua, in illis felicissime uiuit. Hæc est desideratissima & feliciſſima mors, cuius meditationē ueram esse philosophiam Plato definiit. Per hæc, quasi per scalam Iacob, de uirtute ad uirtutem cōscendimus, donec deus deorū in Sion, id est, in specula altissima uideatur. Ad quam ubi mens se supra se attollens peruenerit, uoluptates, diuitias, honores, ut uilissima stercola reputabit. Nec arduū esse putet hūc cōscensum. Munda à terrestribus sordibus pedes, & alias contemplationes coapta; Statim erunt pedes tui tanquam ceruorum, & alarum remigio uolabis potius, quàm ambulabis. Quid cunctaris, quid hæres? Si amandū aliquid est, id amādum certè est, quod similitimum, quod pulcherrimum, quod liberalissimū, quod optimum, quod sapientissimum, quod præuenit & inuitat, quod optimaquæq; dedit, meliora promittit, nec quæquā aut fallit, aut uult, aut potest fallere, nunquā displicet, nunquā fūdit, quod unquam nobis inuitis auferet. Cui ubi unita mens fuerit, nihil formidabit, auient homines, seuiant ferae, cælum minuetur, insultent tenebrarum potestates, Scuto circumdabit te ueritas eius, non timebis à timore nocturno, sed dices;

Domine, susceptor meus es tu, deus meus tu, & confitebor tibi. Deus meus es tu, & exaltabo te. Hæc est methodus, hic est scopus, hæc est stella & polus, ad quæ si intenderis, imperabit mari & uentis, & fiet tranquillitas magna. Humana tamē remedia, & quæ deus ipse de terra creauit, non sunt negligenda: inter quæ id mihi præcipuū uidetur, ut uena quæ annularcm, minimūq; digitum interiacet, secetur, sanguinisq; senæ uncia hauriantur, fiatq; propotisma ad hunc modum; senæ, polypodij añ. uncia unam, agarici uel rheubarbari añ. drachmā mediā, absinthij, cicorij añ. manipulū unū. Bulliāt omnia hæc in libra aquæ, donec tertia pars excoquatur. Et quod remanet, in treis parteis diuidatur, quæ in tribus diebus, adiecta semp mellis rosacæ uncia una bibantur. Quarta die tres drachmæ rosacæ sacchari comedātur, adiecta eius compositionis drachma, quam letificantē uocant. Rursusq; sequenti die ad priorem potionem redeundū, de qua idem modus triduo bibendus: & quarto similiter die eadem mixtura sumenda. Nec cessandū ab hoc ordine, donec quater decies potus ille assumptus fuerit: interim bonis cibis uescendum, præcipuè ouis sorbilibus, & gallinarum, uel caporum iure: uinumq; album, odoratum, mediocriter dilutum moderatē bibendum. Sequenti tempore singulis quoque die parum aloës deglutiendum usq; ad magnos æstus, quibus leco aloës tantum singulo die feribubuli bibendum, quantum subducere aluum possit. Utendumq; secundo Ioannis Mesue composito, quod

regium electuarium uocauit, quod tamen sit sine san-
dalis preparatum. Fouēda præcordia ex cremore ab-
sinthij, ruta, & aneithi. Utendum balneis aquæ dulcis,
somno, & quiete, leticia, fidelium amicorum consue-
tudine. Peregrinationē maximè laudo, quam si ad nos
feceris, Deo optimo maximo iuuāte, spero nos letabū-
dos, & sanos, patrios lares simul reuifuros. Vale, ami-
ce suauissime, & si me uiuere uis, fac te uel uideā, uel
conualuisse intelligam.

FINIS LIBRI QVARTI EPI-
STOLAE MEDICINALIUM.

LIBER QVINTVS.

Epistola prima, ad uirum magnificum Matthiam
Phrygepanū, qui ex immodico sanguinis per sedis
uenas efluxum, ad malum habitum peruenit.

INOBILITAS, ut Ari-
stoteli placet, est malorū cla-
ritas, isque generosus dicen-
dus est, qui à maiorū antiqua
nobilitate nō degenerat, quis
dubitet te, Matthia magnifi-
ce, inter nobiles nobilissimū,
uir generosos esse generosissimū? Ex uetustissima enī
Phrygepanorū familia ortus, quæ post Troie excidiū
Phrygeos penates ī Italiā simul cū Aenea portauit, iter

maiores tuos & Gregorium pontificem sanctissimū,
& Thomā Aquinatem, nō minus doctrina, quam uite
puritate clarissimum, innumerosq; & toga, & armis
præcipuos numeras. Quorum uestigia ita ab incunte
etate es imitatus, ut in ualidissima Pannoniarum &
Bohemie regis optimi curia educatus, adeo omni uir-
tutum genere ornatus euaseris, ut uerum antiquæ nobi-
litatis heredem omnes iudicent. Et nisi aduersa ualetu-
dine iam diu obrutus, arma intermittere, & domi deli-
tescere coactus fuisses, cognouissent iam potētissime
illæ Turcarum beluæ, quæ se troiano è genere descen-
disse iactant, te à uera Troianorum propagine ortum
duxisse. Sed subrepere quidem corporis uires morbi
potuerunt, fortitudinem animi nequaquā. Qua concu-
fatus, illarum reparandarum gratia, longum & diffi-
cile iter aggredi non es ueritus, ut Budam, regiā Pan-
noniarum ciuitatem peteres, ubi multos præclarissimos
medicos, in hoc præsertim procerum & primatum ge-
nerali conuentu adesse existimabas, de salute tua con-
sulturus. Quò cum deo adiuuā te peruenisses, quatuor
statim medicos conuocari iussisti, qui solerti & accu-
rata indagine affectiones, quibus molestabaris discus-
siones, tales eas inuenerunt. Primò enim iuxta Hippo-
cratis decretum, faciem considerantes, eam uidimus
pallore quodam ad plumbeum inclinante deturpatam,
rugosam plus, quam etas exposceret. Nondum enim
trigesimū septimū annū attingisti, exalbidis labijs, palpe-
bris, & malis laxo quodam tumore infectis: & (ut uno

uerbo dicitur) malum corporis habitum, quem Graeci
καχεξίαν uocant, demonstrantē. Corpus uniuersum
ex carne, & praecordia, quae Graeci ὑπερβολὰ pro, uocāt
lenta quadē mollicie relaxata, uentriculū & intestina
flatuso spiritu plena. Pulsus arteriarum mollem, uas-
cium, paruū, frequentē, & inaequalē. Pedes oedemate
laxo absq; dolore intumescbāt: urina pallida & cras-
sifuscula, cū crudo quodam sedinē uisebatur. Et haec
quidem nostris sensibus oblata sunt. Nōnulla uerò per
interrogationem cognouimus, aegrè uidelicet te ambu-
lare, non bene dormire, nec cibum, nec potiū appetere,
adstrictā aluum habere, sanguinis per podicis uenas
profluuio, Graeci δὲ μολίσιον nomīnant, iam quadri-
ennio uexatum, qui prius statis tēporibus, modò quo-
ties alui excremēta emittēda essent, affligebat: promi-
nereq; semper & intus, & extrā uenas, & condylo-
mata quae quandoque uehementēs dolores in sede exci-
tabant, inspectūq; sanguinē qui exierat, fluidū, & ad-
aqueum & album uergere cognouimus. Vniuersa au-
tem haec sub examen rationis mutuis disputationibus
adducentes, in hanc tandē sententiam conspirauimus.
Et immodico uidelicet & quotidiano sanguinis fluxu
magnam imbecillitatem tecum contraxisse, uimq; pro-
pterea naturalem, cuius est fons & origo, non solū
in eo, sed in uentriculo ac ceteris mēbris multū defē-
cisse, atq; ex his cōtingere, ut nō bonus sanguis gigne-
retur, sed incoctus & ualde pituitosus. Ex ipsaq; pi-
tuita ob aliquā uenarū iocineris obstructionem putre-

sciente, febriculam latentem excitari, neque bonam cō-
tionem aut in uentriulo, aut in membris fieri: hincq;
et malum habitum, et decolorationem contingere, ac
flatuosum spiritum in uentriulo, et intestinis consistere,
diminuta uidelicet caliditate: et pedes intumescere,
ueluti à primâpibus membris magis semotos, et noxia
mentū prius, uel magis cæteris sentientes, et aliorū mē-
brorū superfluitates recipientes. Reciprocumq; quædā
ueluti arcum fieri ex immoderata sanguinis uacua-
tione nata imbecillitate sanguinē fluxibilem: et ex im-
medio hoc fluxu quotidie iecur imbecillius reddit: iudicari-
musq; non aliter posse futura imminentiq; aque inter-
cutē occurri, et presentia mala expugnari, nisi utriq;
rei pariter obuiaremus: Naturalem quidē uim roborā-
do, et sanguinis fluxū interrumpendo: Satius esse puta-
tes, morbis qui iā aderat obistere, q̄ eos qui ex antiqui
sanguinis per ora uenarū efluxus constructione, eueni-
re iuxta Hippocratis aphorismū poterant, formidare.
presertim cū factu facile uideretur, corpore ad pistrinā
robur deducto, uel consuetum fluxum, si opus esset, re-
uocare: uel alio ingenio formidatos ex astrictione, con-
sueti sanguinis fluxus morbos præcauere. Roboratis
itaque per interiora, exterioraq; medicamenta, natura-
libus membris, obstructionēque reserata, et sedi mode-
ratē astringentibus applicitis, intra paucos dies et flu-
xus, et febricula leuata est, et omnia ferè accidentia,
præter dolores quosdam uentris, uel penitus abolita,
uel magnopere mitigata, suisq; redditus membris iutori.

adeo ut non aliud superesse nobis uideatur, nisi necessarium ex hoc loco instruere, quo uictu, & quibus remedijs cauere possit, ne rursus eadem discrimina incurrat: atque ita munire, ut periculis quæ ex retentione antiqui fluxus possint accidere, ualeat repugnare, doloresque illos submouere, qui aliquando solent uentrem infestare. Quod ergo ad uictus rationem attinet, eam ita instituere conandum, ut trine simul intentioni subserviat. Cibus itaque sit boni succi, facilis concoctionis, non inflet, non obstruat, nec uehementer aut calfaciat, aut frige faciat, sed qui obstruendi uim quandam & tenuandi possideat: Sicuti panis ex bono tritico, non usquequaque sursurris tenuioribus particulis emundatus, bene a moderato igne in clybano coctus, fermenti multum, & salis modicum habens, cui uel anesi, uel amicos, uel amini aliquot semina commisceantur. Cauendus arzymus, testaceus, subaericus, qualis circa Illyriū præparari solet. Vinū sit clarum, tenue, odoratum, colore uel flauum, uel subrubrū, media ætate, & uixeni, & absinthij quid adiecisse non erit inutile, admodum huic patriæ cōsuetū. Vitādū mustū, antiquū, turbidum, dulce, crassum, acidum, aquatum, nigrum. Cereuisia qualifcunque & melicratū commune, cui lupi salictarij, quæ lupulū uocant, flores adiecti sint. Aqua item simplex, & potus qui ex aërbis pomis uel crasis apud uos parantur: eiusq; generis reliqui potus penitus dimittantur. Quod si uoluptas, uel consuetudo alium potum, quam uinum aliquando cogit accipere, simplex melicef

ratū ex electo uidelicet melle, aquāq; uel fontis, uel plu-
uiatili, adiectis uel anisi, uel fœniculi semini bus, para-
tum, nō erit inutile. Carnes sint uituli, hedi, ueruecis in-
uenis, capi, gallinæ, columbi, turturum, perdicum, phas-
sianorum, attagenarum, gallinarum numidicorū, quas
defecti uocant, merularum, paruuarum auicularum, que
in dumetis uersari solent, sintq; uniuersæ iuuenū exer-
cicio utentium, & liberorum animalium. Vitandæ a-
gni non castrati, bouis, capræ, uel domesticæ, uel silue-
stris, suis, apri, ærii, leporis, sturni, coturnicis, quā qua-
leam uocant, anseris præter alas, anatis, omniumq; auis
in aquis uiuentium, longumq; collum habentium. Atq;
in uniuersum omnes antiquæ: in caueis saginata, duræ
supra modum pingues, uel macilentæ, & uel recenter
ocisi animalis, uel nimia mora iam corruptioni proximi.
Præter gallinarum ac anserum icora, omnium a-
nimaliū uiscera dimittantur & pariter capita, & san-
guis. Testuali tamen iuuenum pullorum gallinæcorum
non adhuc coëuntium, & adenes, id est, glandosæ car-
nes, & lingue permittuntur. Probantur elixa, uel leui-
ter in ueru assata. Damnantur frixa, & in clibanis,
uel testaceis uasculis cocta, oua gallinarum ac phas-
sianorū, noua, sorbilia, uel tremula cum testis suis cocta,
uel in aqua perfractū commendamus. Reliqua in totū
prohibemus: Pisciculos paruos, petrinos laudamus, luc-
cios, trottas, auratas, mullos, id est, triglas, gobios, tol-
leramus: Reliquos pisces prohibemus præcipuè tineas,
anguillas, ciccos uestros, cunctosque cetodes, id est;

magnos: omnes etiam non bonis aquis enutritos, et tes-
naces, malique odoris existentes, atque omnia ostreo-
rum et concharum genera. Quicumque pisces edendi
sunt, eos uel modo huius patrie communi sale coqui uo-
lumus, uel more Galeni in albo iure, quod ex anetho,
porris, oleo, et sale preparatur, uel speciebus aroma-
ticis inferius describendis condiri iubemus. Cammaro-
rum usum ob difficultatem concoctionis, crassumque nu-
trimentum non probamus, et similiter cancerorum. Ca-
seum sicam, qualiscunque sit, interdiciamus: recentem
ante abum alium, toleramus. Quaecumque tamen ex utro-
que parari pulmenta consueverunt, uituperamus. Iu-
sali pulmentaria cōficia possunt, ex recentibus ouis, pa-
ne contrito, uel molito, amigdalorum lacte, atripliabus
et comminibus et spinacis, buglossis hortulano, quam
boraginem uocant, et syluestri anetho, faeniculo, hor-
tulanoque apio, uocato petroselino, commixtis, addita
etiam mentha. Item farre et hordeo optime coctis, a-
netho adiecto, uuis acerbis, prunis, et passulis. Brassi-
carum ius et acrum, corporibus ipsis abiectis, non re-
probamus: bullire tamen cum ciceribus mentham uolu-
mus. Potest et Galeni modo ex hordeo quidam pauco,
et lete multa bonum edulium parari, saturcia addita, et
pulegio. Cucurbita cum origano non improbamus, nec
porellorum pedes cum pti sana. Oleum oliuarum uel amigda-
larum laudamus, reliqua olea simul cum butyro prohibe-
mus: id semper cauendo, ne res multum pingues edantur.
Ex amigdalibus contritis saccharo, omphacino, et aqua ro

facea, intinctus cōfici pōt, palato gratus, & sanitati
nō inutilis. Simile quid pōt fieri petroselinū, fœniculi,
serpilliq; folijs cōtusis, & aceto, melleq; dissolutis. Ex
oleribus petroselinū, anethū, fœniculū, buglossum, as-
sparagos, intybū tā domesticū q̄ siluestre medicīe po-
tius, q̄ cibi rōne cōcedimus. Lactucas, maluas, blitū, a-
triplicē, portulacā, & acidū lapathiū, q̄ aceto s̄a uo-
cāt, toleramus: ita tñ, ut frigida semp calidis tēperen-
tur: reliqua prohibemus. Acetiū quo cibaria cōdienda
sūt, rosaceū esse uolumus, passula s̄q; semp secū habe-
re. Cappariū usū cōmēdamus, maxīe si oxymelte cōdiā-
tur: species aromaticas esse uolumus: Cinamomi, carda-
momi, maceris, quē florē muscatū uos, ceteri macē uo-
cāt, añ. pondo quatuor, piperis, croā añ. pōdo unū, q̄
bus saccharū addatur ad oīm pōdus. Inter fructus lau-
dē i hoc casu merētur amigdala, pine oli, pistacia, auel-
lana, passula, carica: presertū cū amigdalīs cōmestē, si-
cus recētes penē inocuē sūt, uue aliquādiu i sole suspi-
se ferē & ipse culpa uacāt. Cerasia acida, pira, mala
rosea, & paradisa assa, & melopepones bene odora-
tos indulgemus: modō reliqui fructus dimittātur. Persi-
ca, si qua sumēda sunt, uel mala armenica, ea uolumus
o: m cibū precedere; ordinēq; semp hūc seruari, ut res
peioris suā, melioribus, & quæ citō de scēdūt, his que
tardius preponātur. Ex his que saccharo operta, lu-
xus potius q̄ necessitatis gratia i secūda mēsa sumū-
tur, cōueniūt amigdala, grana pini, anisi, pistacia. Ex
cōditis cū melle aut saccharo, citri, & citrij, id est, g-
ratiij cortices, Gīgiber, modō oīs acrimonia ab eo sūt

ablata, myrobalanus, rhabdula, erpugio, & eius herbe
radix, quæ seracul Arabes, Itali fraximellâ & genicus
latâ uocât: cydonia quoq; & pira modicè post alios a-
bos degustata, nō usquequaq; iterdîamus. Sed cū de a-
bis iâ satis dictū sit, tēpus est, ut ad reliqua trāseamus.
Et priò de aère loquemur, qui ut semp nos abit, ita es-
ligi pro arbitrio nō pōt: estq; Galeno teste aliqñ auxi-
liū, aliquādo causa morbū faciēs uel fouēs. Auxiliū qui
dē i casu nostro erit, quū modicè calidus & siccus fue-
rit, purusq; & clarus, ac trāquillus, uel dulcis fauonij
aura modicè exagitatus. Morbū præcipuè fouebit, quū
ualde frigidus, uel humidus, & Austro uel Aquilone
commotus, uel nimio calore uires dissoluens: quibus
temporibus domo contineri satius erit. Et si necessitas
aliqua exire coegerit, capite & reliqua corpore bene
uestibus munito (etiam si necessarium non uideatur)
erit excundū. Habitatio quoque eligenda, & his rebus
sternenda ac sufficienda, quæ instanti obuient tempe-
stati. Cibòque ac potu, & quiete, ac rebus alijs uten-
dum, quæ nocuæ tempestati aduersentur: ut uideli-
cet calori, frigidioribus cibis resistamus: frigori, cali-
dioribus. Temperato exercitio ante prandium uten-
dum, frictionēque & unctiōne ex chamamelino o-
leo, quod cum bono uino albo prius bullierit. Post cis-
bum omnis motus uitandus. Equitatio & nauigatio
inimica sunt. Quæ si euitari non fuerit possibile,
equus eligendus qui molliter gradiatur, uel currus
qui minime exagitet, Somnus ita moderandus, ut

Octo horarum spacium non excedat; & quantum fieri potest, meridianus fugiendus. Concubitus ita intermit- tendus, ut uigorem potius & alacritatem, & meliorem spirationem post se relinquat, quam segnitiam, tristitiam, uel dissolutionem. Procurandum ut quotidie uenter eat: quod si natura per se non fecerit, balneo uel chymate iritetur. Omnes animi immodici affectus, sed tristitia potissimum & ira, fugiendi. Quanquam hac uictus ratione iam ceptam bonam ualetudinem & conseruari & augeri speramus, & formidata mala caueri, non superfluum tamen operam facturi uideamur, si & auxilia quaedam addiderimus, quibus pristinus uigor melius instaurari ualeat, antiquae passiones praecaueri, & nouis, ne adueniant, cautela adhibeatur. Et quoniam omnia (ut saepius diximus) ex superflua sanguinis uiscuatione originem traxere, prouidendum omni ingenio, ne ea de cetero contingat: quod certe fiet, si sanguis neque copia, neque mala qualitate a meliocritate recedat: omnisque causa uidetur, quae reserare illas uenas potest, per quas fundi aliquando consueuerat: ea adscendunt, quae alio ipsum detrahunt. Sanguis non supra modum crescet, nisi escae supra modum ingerantur. Summe igitur praeter reliqua, quae ante diximus, caueda est crapula, & cibi ac uini copia. Sed iuxta Auicennae decretum, a mensa semper est cum fame recedendum. Qualitas praeter correptionem praecipientium causarum, de qua in prima parte abunde satis dictum est, a uentriculo & iecore pendet, quae recte sua absoluent offi-

at, si mala careant temperatura, robustaq; sint. Licet
autem mala temperatura, Galeno teste, propriam membri
operationem intercipiat, frigida tamen & humida ma-
gis nobis timenda est, ut à qua pendere uniuersa mala
præterita demonstrauimus. Hæc igitur, quoniam non
in totum ablata est, funditus auelli debet, & procuran-
dum ne rursus inuadat. Eritq; nostra operatio partim
ad præseruatiuam, partim ad curatiuam mediane par-
tem pertinens: ita tamen ut præseruatiua maiorem sibi
in hoc negotio portionem uendicet: siquidem ablatio
materie frigide & humide, que malam temperaturã
facit, ad præseruationem, iuxta Galeni doctrinam, per-
tinet. A cuius materie amotione est inchoandum, ut ab
eo inæpiat mediã operatio, in quod desinit resolutio.
Purganda igitur pituita, que non solum in iecore &
uentriculo, sed in toto corpore redundat, talibusq;
purganda, que ex proportionem uiribus responde-
ant, roburque potius quam imbecillitatem in iecore
& uentriculo relinquunt. Qualia sunt agaricũ, aloës,
senã quod barbaricum, seu quod ponticum: & myro-
balanus, quam chebulam dicunt, ex quibus uel catapo-
tis, uel pulueres, uel mixturæ confici possunt. Additis
etiam quibusdam, que robur membris imponant. Et ut
ad opera descendamus, conducere arbitror, semel in
hebdomada unam, duas, uel tres ex his pilulis per horã
ante cibum sumere, quas ex tribus cum rheubarbaro
nominant, uel ex his quas mastichinas, uel quas elephã-
tinas, uel quas communes, uel quas è simplici aloë com-

parant. Si pulueres magis placent, eius quę medicinę
de turbis uocant, drachmā hauſiſſe nō erit inutile, cui
uel chebule, myrobalani, uel rhei ſemiſcrupulus adda-
tur. Si mixtura, catholia ſemuncia, uel diaprūnō abſe-
q; diagridio tātūde, uel diaphoenicō tres drachmę de-
glutiantur. Si uniuerſa hęc faſtidio eſſent, polypodij
ſemūcia cū cinnamomi drachma, ſemūritis, in iure gal-
linacci pulli ebulliāt: Hiſq; proiectis ſacchari ſemūcia
iuri addatur, quod in principio mēſe abſorbeat. Ma-
ximo eſtu in feſtate, oibus alijs prætermiſis, ſemuncia
medulle illius ſiliquę, quę caſſia uulgō dicitur, uel cum
iure, uel cū cicorij aqua bibatur, uel per ſe, ipſa deglu-
tiatur, Ceteris diebus, qñ uidelicet nihil horum accipi-
tur, uel Gingiberis cōditi fruſtū, uel myrobalanus una
chebula ſimiliter condita, ieiuno ſtomacho recipiatur,
ſed id frigoriſ, hęc caloribus, medijs tēporibus utraq;
cōmiſceatur. Extri ſecus tota regio, quę ab ore ſtoma-
chi ad umbilicū extēditur, aliquo ſequētū unguētōriū
calido in ieiunio fouēda eſt. Hyemale ex his cōſtet, olei
abſinthiis & maſtichij uncia una, aceti roſacei, &
uini Cretēſis drachmę duę ſimul tādiu bulliāt, donec
acetū & uini deſiciāt: adiectoq; annamomi & garyo-
phylloꝝ drach, pōdere, exiguaq; cera molle unguētū
paretur. Aſtium hęc habeat, olei roſacei, omphacini
uncia unā, olei abſinthiis ſemūcia, aceti & aque ro-
ſacę drachmas duas: quę ſimul ad acetū & aque co-
quantur cōſummationem: & adiecto ſandalorum &
machers, id eſt, macis, flores muſcatis dicūt, drache

mae unius pond. fiat unguentum. Et haec quidem satis
sint ad uetandum, ne malus sanguis rursus aggrega-
tur. Praeter haec autem, uitanda quaecunque trahere ad
inferiora sanguine possunt: sequenda quae in alia par-
tem euocant. Exercenda igitur superiores potius quam
inferiores corporis partes, quod multipliciter fieri po-
test; uel pilam alternatim de manu ad manum pellen-
do, uel si telum iaculetur, uel manus inuicem percutia-
tur, uel aliquid trahatur, uel alio multiplici modo. Eri-
ctio quoque superiorum satis aspera facienda: Inferia-
orum uel nulla, uel mollissima. Roborandi etiam loca gra-
tia uile uidetur, uel uino acerbo, tepido, in quo roseae
bullierint, saepe ut lauetur, uel cum spongia eo madefa-
cta foueatur. Non tamen hoc quotidie faciendum, ne in
totum materia inde pellatur: in uotis enim nobis esset,
ut semel singulo mense, uel ad summum bis, sanguis
moderate erumperet. Sic enim securi utraque ex parte
maneremus, & ab his quae iam molestabant, affecti-
bus, & ab his, quos Hippocrates his minatur, quibus
antiquae Haemorrhoides sanantur. Ad quos tamen auer-
tendos, & incommoditatem omnem quam multam &
periculorum plenam secum adferre possent penitus re-
pellenda, purgationes de quibus paulo ante diximus, con-
ducent, sanguisque, si augeri uisus fuerint, per cu-
arbitulas natibus admotas, uel per nares uacuatio. Et
si pristinum robur rediret, etiam uena iecoraria se-
ctio non uulgariter profuerit. At si forte nimia sana-

guinis copia, sicuti ante actis temporibus eruperent, curbitula utriq; hypochondrio absque sectione apponenda uino superius scripto, quo sedē foueri iussimus, rosae semina, castaneae cortices, glandes, folia quercus, galle, malorum puniceorum cortices, & aduci flores, addenda: & magna imminente necessitate, ferri erugo, alumen, hyoscyamus, album papauer, & demum si opus fuerit, & nigrum. Ex quibus etiam & pulueres, & unguenta, & balani, & lixiua parari possunt, ad eundem usum accommodanda. Speramus tamē his, quae scripta sunt ritē obseruatis, ad haec deuenire nō fore necessarium, sed M. T. incolumē perman surā: annuente omnium honorū opifice deo, cui sit honor, gloria, & imperium. Amen.

EPISTOLA SECVNDA.

Ad reuerendissimum D. Gillinū Comacensem Episcopum.

INVALVISSE ais, postquam à patria absum, apud medicos, qui celebriores habentur, cōsuetudinem, ut in omnibus ferē morbis hordeo nutriant egrotantes, uel pisanam, uel aquam ex eo parari iubentes, uel iuscula eius farina concinnari. Quā rem cum neque hic, neque in patria à me obseruari uideris, nō abs re & admiraris, & causam quur nō eos sequar, inquiris, uel Hippocratē potius tātū huic hordeo (ut ipsi dicūt) deferētē ut pisanā ex eo factam ceteris cibarijs egrotātū pretulerit. Audi igitur P. Reuerend. rationes meas, illa

*Gal. de
med. v. 1. c. 1.
Non fuerit de
pisanā in
reperit
hinc est
solum solit
p. 1. c. 1. facit
de p. 1. c. 1.
alut. n. 1.
relinquit
noxios uo
empon*

loq; tuo acri iudicio utranq; sententiam examina. Ha-
beo & ego non uno tantum loco, sed pluribus, Hippo-
cratem, quem illis opponā. Primò argumētum capiam
ex cōsuetudine, cuius magnam esse uim in ratione ui-
ctus bene instituenda, in primo Aphorismorum libro
his nos monuit: plurimūq; omnibus in rebus posse, se-
cundo eorundem aphorismorum libro demonstrauit:
tanti esse dicēs, ut ea quæ lōgo tēpore consueta sunt,
licet sint deteriora, minus molestant insuetis. Quē lo-
cum enarrans Galenus, consuetudinē equasse naturā
uidetur, cibos & potus consuetos naturam dicens fa-
cere aduentitiam. Quod etiā peculiari tractatu de as-
suetudinibus in scripto, uberius demonstrauit: cui con-
cordat uulgatum illud Aristotelis dictum: Cōsuetudo
est altera natura. Sed & in eodem ipso libro, in quo
pūsanā tantopere laudatur, hoc est, in eo cuius titulus
de ratione uictus morborum acutorū, hoc argumento
uicitur Hippocrates: Si in sanorum uictu consuetudo
seruanda est, quanto magis in egrotantibus: inueniens,
quemadmodū exponit Galenus, ex consuetudinis mu-
tatiōe egros plus ledi, quā sanos; Et eos adhuc plus,
qui acutas patiuntur egritudines: & propterea sub-
dit idem Hippocrates: Malam cibi & potus uictus ra-
tionem, modo familiaris sit & assueta, tutiorem esse,
quā si derepente in aliā meliorem fiat transmutatio.
Huic autem dicto si addamus, pūsanā antiquis ho-
minibus secunda uoletudine perfructibus fuisse in cō-
suetudine, nō esse in his partibus, præsertim in patria

nostra, statim constabit, & ea bene Hippocrate usum
fuisse, & non male agere eos qui nunc respuunt.
Quorum dictorum alterum per se est manifestum: tã-
tum enim abest, ut ea sani nunc utantur, ut nec etiam
inueniatur, qui recte parare sciat, ut inferius ostende-
mus. Vfos uero antiquos, ut Galenum & Dioscoride
taceam, liquet ex Celso, eam inter cibos sanorum repo-
nente. Nec secus ex Plinio, alicæ comparante, & anti-
quorem, licet non sine errore (ut aliàs scripsimus) exi-
stimante. Constat igitur pti sanam non ab re tanquã no-
stro æuo in suam, ab Italis medicis fuisse uel penitus
pretermissam, uel raro admodum admissam. Quod non
modò ob seruandam consuetudinem, sed ob eius etiam
in suauitatem effecerunt: esse enim hoc tempore in sua
uem, manifestum est: sicuti & contra alia quæ in usu
eius non sunt, ægris minus displicere. Scripsit idẽ Hip-
pocrates in primo libro aphorismorũ: paulò deterior
quidem potus & abus, uerum suauior, melioribus sed
minus suscipiendus. Et libro septimo Epidemio-
miarũ, gratificandũ ægrotantibus monet in purgatio-
nibus, abis, potibus. In his quoq; quæ uidet aut tãgunt,
caeterisq; modò nõ multũ noceant. Nec hoc ad gratiã
solum fieri ægroti docet Galenus, sed ueluti eius utili-
tati consulendo: quia quæ uel uoluptate suscipiuntur,
uentriculus amplectari consueuerit, & facilius conco-
quere: atque e contrario quæ displicent, refugere, ce-
nauseas, inflationes, & fluctuationes inferẽtia. Neq;
fieri magna ex parte, ut cibus qui erat paulò deterior,

non talis maneat, sed interdum melior euadat. Ex quibus Hippocratis & Galeni dictis aperte colligitur, non male agere recentiores medicos, nec adultores esse, uel deceptores putandos, qui non omnes eundem morbum patientes, ptisanam, uel ipsam semper cibarijs nutriunt, sed in his deligendis, calculum quoque aegroti exposcunt, ei in quantum ualeat, sine tamen damno, complacituri. Nec illi quoque explodendi, qui uarias interdum escas (modo non ualde inuicem dissideant) sumere eos patiuntur, sed studij uidelicet uitandi gratia: atque ut quod ex singulis non possunt, id ex pluribus consequantur, uidelicet quantum necesse est, conseruationem usque ad consistendi uigorem. Nec Galenus, si uerba eius recte presentur, simpliciter uarietate ciborum dānat, sed eorum precipue, qui contrariarum inter se sunt uirium. Et quis primo libro artis aratiuae, & primo de ratione uictus morborum acutorum, eos medicos taxare uideatur, qui aduulso aegrotantibus uoluptuosissimum uictum indulget, ipsum tamen aliquando & rigorem remisisse, & remittendum docuisse animaduertimus. In expositione enim primi libri de uictu morborum acutorum, his qui ptisanam abhorrent, petreos pisces exhibet: & quod magis recentiores mirentur, porro, anchis, salibus, & oleo conditos. Et in cura tertianae febris primo libro artis aratiuae ad Glauconem, his qui delicati sunt, & oua, & carnes, & fructus concedit. Quum minus delictos succo ptisanae tantummodo nutriat. Cuius facti rationem reddens Paulus, bonus Galeni emulatores

mutatum esse cibandi modum ait: quoniam antiqui & minus comedebat, & magis exercebantur. Quae, si uictus rationem immutare Galeni & Pauli tempore potuerunt, quanto magis nostro tempore, in quo uix unum reperias, qui congruo utatur exercitio, multos qui se malis cibus quotidie infarciant. Adde quod celi etiam ratio non patitur uel Celso autore, ut tanta inedia Europae incole, quanta Asiatici affligantur. Ex quibus liquet non minus tortoris nomen, quam adulatoris fugere medicum debere. Et propterea insuetis, & quibus displicet, sub caelo praesertim nostro, qui non dant pitisanam, ipsomet Hippocrate iudice, non esse damnandos, qui neque omnibus in morbis ea utendum praecipit. Si quidem in libro, ubi tot laudes pitisane scribuntur, non omnium morborum, sed acutorum tantum uictus rationem edocuit. Nam ubi pitisane sermonem aggreditur, inquit, pitisana potius utendum in acutis morbis, quam reliquis frumentaceis. Quod & ex ipso libri titulo licet agnoscere: De uictu enim acutorum morborum inscribitur. Acute autem aegritudines, ut ait Hippocrates, in quatuordecim diebus finiuntur: raro autem temporibus & regionibus nostris aegritudines inuenias, quae non ultra quartumdecimum protendantur. Sed neque omnibus acutis congruit, quia non morbis siccis, utpote maiorem humectationem desiderantibus. Quae admodum testatur Galenus in libro suo, quae de pitisana inscripsit. Qui tamen morbi siccis multi sunt, & frequenter contingunt: sicuti pleurites & peripneumonia, & in totum

thoracis morbi, in quibus nihil expuitur, iecoris, uentri-
culi & intestinorum inflammatio, in qua uel nihil, uel tan-
tum dura & pauca excernuntur: capitis passiones, in
quibus per palatum & nares nihil expurgatur. Inflama-
tiones quoque & hucera reliqua sanie non manantia, in-
ter siccos morbos computantur. Et in uniuersum omnes, in
quibus lingua admodum arida, & exterior cutis retorri-
da uidetur. In his omnibus uel nequaquam, ut Galenus in li-
bro suo de pituita, uel non sola est danda, ut Hippocra-
tes ipse primo libro de uictu morborum auctorum testatus est.
Non omnibus est acutis & siccis aegritudinibus molestatis, &
iam consuetis ea cum uoluptate uti, pituita exhibenda: quo-
nia non his, in quorum uentriculis accrescit, ut docuit Gale-
nus primo libro artis curatiue ad Glauconem, ubi &
panem ex aqua comedauit, & accuratè uerba eius perscr-
uantibus, arbitrandum medico reliquit, quis cibus in con-
tibus acutis febribus exhibendus. Ait enim & panis,
& quaecumque alia eandem & similem uim habent. Unde co-
gnosci potest eos qui uel panem ex seminis peponum suc-
co, uel lactucae, uel atriplicibus communibus, aut his, quas
spinacas uocant, uel pulliaci gallinacei iure, cum ompha-
cino aut lactucis condito, uel etiam ipsius carnis portuicula
eodem iure lique facta, in acutis morbis utuntur, non ma-
gnopere à Galeni uictu recedere: magnaque ex parte mor-
bos contingere, in quibus aliud potius cibi genus quam pituita
sit eligendus. Verum & quibus danda maxime esset, uix hoc
tempore dari potest: quoniam nec hordeum habemus ad eam
conficiendam idoneum, nec coquos qui parare recte nouerint.

De hoc enim & ipse Galenus conqueritur, cuius tamen temporibus in nobilium quoque caenas ueniebat: quanto minus nostri scient, qui & nomen ipsum ignorant: paucosq; inuenias medicos, qui eos docere sciant. Ego ut uerum ingenuè fatear, licet non semel legerim, quàm in his libris, qui passim habentur, tum in tractatu peculiari à Galeno de ea edito, qui nōdum (quod sciam) per alium, quàm per me ad Latinos uenit, modum quo conficienda est, nunquam tamen potui tantum docendo laborare, ut rectè paratam uidere potuerim, & in qua hordei discreta grana masticationem non desiderarēt: quòd non solum ignorantia artificum; sed & malignitate hordei euenire credendum est. Apud nos enim non ad hominum, sed ad brutorum potius animalium escam hordea seminantur. Vnde fit, ut nec seligantur magnopere grana ad sementem, incuriosius terrenum & eligatur, & preparatur, natum à malis herbis nō emundetur, in area nō satis custodiatur, in horreo nō bene conseruetur, atque ut sequens est, à boni hordei conditionibus longè absit. Quod etiam antequam coquatur cognosci potest. Videmus enim eius grana, sordida, rara, leuia, rugosa, exigua: uel si magna quaedam reperiantur, laxa esse & superflue humida, à multis dum franguntur, puluisculus quidam instar calcis euolat, & fuscedo quaedam potius quàm albedo intrinsecus apparet tetri odoris, saporeq; cocta iuucūdo. Quātum uerò ptisanæ deest suauitatis, tantum & bonitatis. Sed experientia quoque nos bono hordeo exere ostendit.

dit, quando & serò, & uix aqua madesfactum in tu-
morem atollitur: neque unquam totum in succam con-
uertitur. Vnde fit ut ptisana ex eo parata, laudes Hip-
pocratis amittat, & meritò, quoniã in suavis, masticatio-
ne egens, non lubrica, durior, & propterea non con-
coctui facilis, inflansque ex hordei malignitate, & co-
quorum ignorantia fit. Sed esto bonus coquus, bonum
& hordeum, tanto tamen tempore eget, si bene coqui
debet, ut abã di hora, quæ præceptis præsertim in acutis
est, antè plerũq; transeat, quàm parari possit. Si igitur
insueta inuoluptuosaq; ptisana nostro seculo & regio-
ne est: si morbi magna ex parte nunc contingunt, qui-
bus nec iudicio Hippocratis esset danda, si bonum hor-
deum non habemus, nec coquos qui parare nouerint,
& si habemus, tempus eam ægrotis dandi plerumque
desit, relinquitur eos potius errare, qui plerũq; quàm
qui nunquam eam ægrotis dant, cum suppetant, & in
usu sint alij cibi facile parabiles: nec adeò inuoluptuo-
si, qui plus & minus nutrire ualeant, quàm ptisana,
& eius succus. Nam olera, Auicenna teste, minus
nutriunt, panis plus secundum Hippocratem & Ga-
lenum. Sunt & nonnulli fructus, qui ægrotantibus
dari non possunt, & pulliculorum iura, & auicularũ:
quæ plus minusue apta ad nutriendũ fieri possunt, ad-
dita etiam aliquando contusa carne. Nec uerendum q-
minus nutriat: quia quod contusum uocamus, ut aliàs
probauit, parari aliquo modo potest, ut minus nutriat
quàm ptisana. Nec abhorret hic cibus à Galeni

doctrina, quando & porcellorum carnes liquefactas
tertianarijs concedit. Vt uero ptisanæ usus aliquando
probari possit, & medici qui ea utantur, clypeo se
Hippocratis & Galeni tueri ualeant, certè qui iuscu-
la, & farinam eius ad eundem usum parent, nullam
excusationem merentur: quum scribat Galenus libro
de rebus boni & mali succi, & libro de attenuante uis-
ceris ratione, farinam hordei, superfluam esse & infla-
tiuam: Libro quoque primo de escis coquos Romanos
uituperet, hordeum in mortario conterentes, ex quo
erant ptisanam paraturi. De aqua demum hordei ui-
deant qui Auicennam colunt, quo modo ea utantur,
scribente illo libro secundo, capite de hordeo, eam esse
malam stomacho, & inflatiuam. nec putent se eiusdem
autoritate tueri, eodem capite & quarto libro eam com-
mendantis: sciant enim in eius libro plerunque pro suc-
co, aquam legi: sicuti capite de cibo febrientium,
ubi dicit: Si timueris debilitatē, sis contentus aqua hor-
dei. Nemo enim nescit, communem aquam hordei repa-
rare uires debiles plus, quam iulebum posse. Boni etiā
non corrupti ob dogmatis amorem iudicij homo, facile
cognoscere potest uerba illa Auicennæ sumpta ex Ga-
leno, in expositione quarti aphorismi, primi libri dicen-
te, In quibus non ultra hebdomadem morbus protrahen-
dus est, solum sufficit melicratum, quod si non satis fi-
dimus robori ptisanæ utimur succo. Vbi & aduertere li-
cet, pro melicrato ab Auicēna iulebū scribi: alioqui nul-
la apud Galenum iulebi mentio, sicuti neque alterius

quiusq̄ similis potionis cū saccharo cōdnnate . Aliquāf
do etiam apud Auicennam aqua hordei pro ptisana le-
gitur, sicuti ubi conficere eam docet duplici modo, &
ubi non esse dādam aquam hordei iubet, quando alius
adstricta est. Quod etiam cognouit Ioannes cognomē/
to Mesue, dicens: antiquos consueuisse uocare aquam
hordei ptisanam . Apud uerè tamen antiquos hordei
aque nomen rarò legas: semel enim tantum me legisse
apud Græcos memini, in libro uidelicet quarto, de ui-
ētū morborum acutorum, ubi scribitur: Si siticulosi ual-
de fuerint, aque hordei quid bibant. Quæ uerba enar-
rans Galenus, ait: Melius docere quo pacto esset con-
struenda, an uidelicet per solam infusionem, an ueluti
nunc Zython facientes. Dicerem ego quoque Galeno, si
liceret, consultius eum egisse, si modum quo essent pa-
randa docuisset, quod nullibi, quod sciam, fecit, sed de
Zytho proprium faciens apud libro sexto medicamen-
torum simplicium, quod in uulgaris codicibus deest,
eum tantummodo uituperat, sicut & Dioscorides: non
tamen ille, aut hic docet quo pacto parandus sit, sicuti
nec Auicenna, capite de sōca, ubi de hisce potibus ui-
detur loqui. Libro autem primo quod Paulus Zython,
ipse aquam hordei uocauit, ubi scilicet docet lac prof-
uoare, cum terrestribus uermibus. Neque hoc dix-
rim quasi communem hordei aquam expulsurus, ut
qua etiā ego & sedendæ sitis gratia frigida, et prouo-
cando nomitu tepida, & extrahendo sudori calida uti
consueverim: Sed ut his, qui medicinæ autores pro dijs

℞

habent, locum monstrarem. Alioqui licet & ratio,
 & antiquorum autoritas reprobare eos potius uidean-
 tur, qui ex granis constant, ceu aspectu, odore, gustu
 etiam in suctis (quod & mihi contigit) horribiles, expe-
 rientia tamen docet, septentrionales homines, qui nihil
 ferè aliud bibant quam ceruisiã, & pulcherrimos esse,
 & saluberrimos & robustissimos. Sed de hac re fortè
 aliàs. Satis eni nũc sit ostẽdisse, medicos qui ptisana, fa-
 rina, & aqua hordei in nostra regione non utuntur,
 non sine ratione id facere. Vale, præsul eminentissime.

EPISTOLA TERTIA.
 MAGNIFICO uiro Domino
 Alexio Durzo. Preserua-
 tio, & curatio pes-
 silentiæ.

VANQVAM multos
 scio fuisse, qui de pestilentia
 preseruatione & cura, lon-
 gos tractatus conscripserunt,
 difficileque esse ea inuenire
 quæ alij non scripserunt: su-
 perfluum repetere, quæ sunt
 abunde pertractata:
 tamen ut morem gererem magnificentiæ tuæ cui me
 plurimum debere sentio, calamo manum admouî: eni-
 tãrque si non rerum nouitate, facilitate, breuitate, &
 ordine eius desiderio satisfacere. Addens nonnulla à me

antiquorum lectione obseruata, atque usu comperta,
que apud recentiores forte non inueniuntur. Sed omi-
sis uerbis, rem ipsam aggrediamur, a præseruatiõe ceu
nobiliore & magis necessaria parte sumētes exordiu.
Præseruatio in duobus præcipue consistit, in reddendo *præseruatio*
corpus aptum ad repugnandum: & agēs debile ad im- *mundificati corpori*
primendum. Primum perficitur corporis mundifica-
tione & roboratione: mundum & purum corpus red-
ditur, si que ad sunt superflua, uacuentur, cautelaque *Vacuatio*
adhibeatur, ne in futurum generentur. Vacuantur sus-
perflua phlebotomia, pharmacis, exercitio, sudore, inel- *phlebotomia*
dia, necnon ea, que obtutum effugit deflatione. Phlebo-
tomia ex media uena dextri cubiti facienda est: his qui-
dem qui assueti sunt, toties; quoties consueuerunt: his
qui non assueuerunt, antequam ad loca infesta deueniāt:
uel si in locis infestis, suspectisq; sint, quam proximè
possibile fuerit. Nec est multus sanguis auferendus, sed
iuxta temperaturam, uices, copiam, & consuetudinē:
hoc semper considerantes, ut si necessitas ingruerit,
possit oportune morbo iam incipiente iterum extrahi:
magnificentie tue sufficere sex uncias puto. Sunt qui
singula luna scindere uenam iubent, & parum san-
guinis auferre. Quod ego in his, qui multi sanguinis
sunt, & frequenti assueti missioni, in hisce præsertim
regionibus non uitupero. Sanguinis missione facta, tri- *probo post phleb-*
duo manē uncia una semis oxymelitis cum tribus un- *atomiam*
cijs aque in qua betonica herba cocta sit, bibenda est;
si hyemale tempus fuerit: sin autē æstiuum contigerit;

pro oxymelite acidus potus, qui acetosus Syrupus uo-
 catur: pro betonica, cicorium accipiatur. Quarto die
 purgandi illi humores leni medicamento sunt qui re-
 didare magis in corpore uidentur, conuenire ego haec
 pilulas magis puto: aloës loti, agarici preparati añ.
 scrupulum unum, rheubarbarici grana tredecim, scā-
 monij preparati quod diagridion uocant, grana
 tria: cum aqua betonica, fiant pilule quinque. His ue-
 rò, qui ignorant quinam humores eis abundant, drach-
 ma una pilularum que aggregatiue uocatur, utilis erit.
 Sequenti die sumenda esset bonæ theriacæ drach-
 ma: Sed quoniam nec reperitur, nec reperiri hoc tem-
 pore bona potest, loco eius erit sequentis antidoti du-
 plum, id est, duæ drachmæ sumende, sanguinis sici,
 anatis maris, anatis foemine, anseris, hedi, rutæ sil-
 uestris, seminis foeniculi, cymini, anethi, buniados, id
 est, napi siluestris, uel si non habetur, loco eius napi
 uel napi añ. tres drachmas, radicis gentiane, trifolij,
 schœni anthris, uulgò sequinatum uocant, thuris,
 rosarum, et siarum drachmas quatuor, piperis albi
 et longi, costiphij, anesi, cinnamoni añ. drachmas dua-
 as, myrrhe, nardi añ. drachmas sex, berot assari, ama-
 moniaci añ. drachmas tres, mari agarici añ. dracha-
 mas duas, arpobalsami grana numero uiginti, ireos,
 croci, rhei pontici, quod nuper repertum est à Polo-
 nis, uel eius quod oritur, tale uocant gingiberis ma-
 sticis añ. drachmam unam, stichados drachmas quina-
 que. Est tenuissimus puluisculus ex omnibus, et cum

pilule

pilulae aggregatiue

Theriacæ bonanoni

re pte

loco bonacæ qd

sumed

Buniados

α 1085

quadruplo mellis electi, beneque expumati commisceatur, & uase argenti purissimi ueluti thesaurus preciosissimus conseruetur. Non solum enim in pestilentia uile est, sed & uenenis uniuersis, ac serpentium morfibz summè aduersatur. Sequenti die drachmæ unius pondus ex puluere nostro cum bono uino bibatur, qui habet tormentilla seminis, citri, id est, cardui bea dicti añ. fiat puluis. Altera die comedantur duæ nuce^{puluis manariti} ces, totidem ficus, folia rute uiginti, adiecto exiguo salis. Sequenti bolus uerbena herbe masticeatur bene, & demum deglutiatur. Altero pulueris hiperici drachmæ cum bono uino bibatur. Alio ex ueris pilulis ruffi, scrupuli quatuor sumantur, quæ sic componendæ sunt; aloës, hepatici pondo dua, ammoniaci electissimi pondo dua, myrrhæ electæ pondo unum, cum uino cretensi, uel alio odorato. Fiant pilule parue, & cum eodem uino deglutiantur septem, & ultimo die scrupulus boni rheubarbari masticeatur, & paulatim deglutia^{Antidota} tur. Deinde iterum ad antidotum primò descriptam recurratur, sed sat erit unam drachmam sumpsisse; & consimili ordine seruato unum ex his quæ superius scripta sunt, quoque die accipiat, donec hys perdurauerit. Caloribus iam ingruentibus, cum rosa^{pilin c 8 lib 23} ceo saccharo, rosifq; ipsis, & aqua earum ac cicorij, cumcta erunt plus, minusue refrigeranda, secundum quòd maiores minorésue estus, corpùsque requirent. Si qua uerò ex superius notatis deessent, aliquod ex his quæ adsunt loco deficientis est accipiendum: ita ut

K iij

Acetosa abluo
re pbat
Oleo de spica
Balnen calida
dono no pbat

Enchima

Herbe
Lapathu
Buglosson

Allium

nō sit dies, qua nihil sumatur. Proderit quoq; interdū,
maximē si phlegma in superiore uentriculi parte abū
dare uideatur, uomiu id expurgare: Cutis meatus aper
tos reddere. Nō enim eos laudo, qui aceto uniuersum
corpus abluūt, sed potius iubeo, ut oleo odorato, quod
de spica uocant, quarta parte boni uini adiecta uel oleo
de costo simpliā bene cūcta membra perficiantur. Bal
neum aquae calidae non laudo, q, & carnem nimis laxā
reddit, & ad patiedum ab extrinsecis causis obnoxia,
sed frictionibus potius moderatis utendum censeo. Et
haec quidem sufficere ad corporis emundationem &
robur puto. Labores enim & omnimoda inedia emū
darēt quidē, sed ibecille nimis corpus redderent. Satis
erit moderatē exerceri, & modico cibo uti, taliq; ut
etiam si alē cōcoquatur: Atque bonos praeterea humo
res generet: quam uim habent carnes perdicum, pha
sianorum, auicularum, gallinarum, turturum, hedi, uer
uecis, leporis, amicali, uituli. Piscibus nō nisi paruis &
bonis utendū: nec ouis nisi uel tremulis, uel sorbilibus
& semper recenter natis. Cauendus nimius usus pin
guum, & assiduitas iurulētorum. Ex herbis congruūt
lactuca, acorium, portulaca, lapathum, acetosam uo
cant, pampinella parua, calendula, betonica, foeniculū,
anethum, buglosson, quam boraginem uocāt, & om
nes seridis species, quas scariolas, cicerbitas, endiuas
nominant. Allium, quicquid alij dicant, ego in parua
quantitate non utupero, & similiter raphanum, &

quam turmam uocatis, aceto uel uino, ut fieri consue-
uit, soluitur. Fercula ex predictis herbis parari pos-
sunt, addito etiam bono oleo, passulis, & aceto: atque
etiam ex hordeo lentibus, prima abiecta aqua, & dea-
mum aceto conditis, & ciceribus: raro tamen legumi-
nibus hi sece utendum. Ex fructibus, nuces, auellanae,
ficus, pistacia, amygdale, & precipue amare, pini
grana, uue sicce, siue nostrates, siue orientales, quas
passulas, uel ziziuas, uel solanas uocant, mala uel pi-
ra acida, mala punica, citria, que a Narantia nuncu-
pantur, limones, cappares, pruna sica non multum
dulcia, cerasia acida. Ex quibus etiam iuxta morem
patrie ferula parari possunt, & carnes pisce s; con-
diri. Vsus aceti atque omphacij, quod agrestam di-
cunt, summe utilitatis existit, atque omnium, que ad-
dum habent saporem. Vnde curandum est, ut omnes
cibi aliquo acido semper condiantur: & propterea
conditura quam galatinam nuncupant, addito aceto co-
mendatur. Piperis contriti & gengiberis usum, nisi
in exigua quantitate non commendo, sed commixto as-
baria sunt condienda, quod habet cinnamomi partes
quatuor, cardamomi, anisum an. pondo dua, rosa-
ru maceros an. podo dua, croci podo unu. Quibus ad-
di possunt piperis uel gengiberis podo quicq; Piperis tu i
tegra grana, ut fieri solet, i iure decocta, no uitupero;
maxie ubi acidu quoq; aliqd adijciatur. Possunt ex her-
bis supius descriptis, atq; ex petroselino: saluia, serpillio,

K. iij

fructus

Omphacin

Obi aceti s; di-
endi

conditura gal

afina

piper
gengiber

contritis optimè, & cum aceto uel omphacino liquatis,
emammata fieri, quæ intinctus, uel saporis Itali uo-
cunt. Ex amygdalis quoque bene contritis, addito om-
phacio uel aceto, & aqua rosacea, & pauco saccharo
intinctus fit utilis, & palato non insuauis. Vinū ma-
lorum punicorum, quæ granata etiam dicuntur, in si-
mili usu commendatur. Assa, modò bene concoquan-
tur, utiliora sunt, quàm elixa: Lac non conuenit nisi acidū.
Et hæc quidem satis sit dixisse aræ abos: nam ea quæ
non concessimus, intelligenda sunt prohibita. Quod
ad potus uero attinet, eligendum est uinum clarum, al-
bum, odoratum, pauciferum, id est, lene, quod ad acer-
bum potius inclinet, quàm ad dulce: quod etiam aqua
temperandum plus, minusue est, iuxta & eius poten-
tiam, & anni tēpus. Vinum absinthites satis laudo: lau-
darem tamen magis cestrites, id est, ex Betonica para-
tum. Cereuisiam non probo, neque alium potū ex gra-
nis, uel lupulorum floribus concinnatum, sed loco si-
milium potuum uinum factum ex acerbis piris uel mā-
lis, uel hydromeli, cum pane asso præparatū, quod ad
acidum uergat, exiguo etiam cinnamomo conditū. Su-
mmè autem conferret, si canthari, in quibus uinum cō-
seruandum, essent ex iuniperi, uel lentisci, uel fraxini
ligno fabricati, & calix cum quo bibatur, ex auro, cui
à natura quinta uel sexta argenti pars esset cōmixta.
Non par-um quoque robur corpori præbet ad resistē-
dum, si facies & os ex bono uino cum aqua rosacea,
hyeme quidem minore, æstate maiore quantitate com-

potus

Vinum absinthites
Vinum cestrites
Cereuisia

Casa Maria

potus

Vinum rosacea
Vinum

mixta, manē abluatur. Naribus decoctio foliorum lauri
atrahatur: aures ex oleo de spica odorato calido intrā
secus cum digito inungantur: semen citri in ore teneatur.
Somnus diurnus, ira, clamor, tristitia, concubitus,
ut inimica sunt fugienda. Et haec satis dicta sint, quā-
tum ad ea, quae intrinsecus robur corpori imponunt.
Nunc de his dicemus, quae externis defendendum, &
vires inimicae, hoc est, pestiferi aeris imbecilles reddūt.
Horum quaedam propinqua & corpus contingentia,
quaedam remota: ex propinquis sunt uestes, quae pul-
chrae, munda, & odoratae esse debent, assidueq; mu-
tari. Et propterea ultimum est antequā quis eas in-
duat, ut aliquo in frā dicendis thymiamatibus suffumia-
gentur. Ad idē attinēt sacculi, cordi, hepatis, uentriculo
admouendi: & pileae manu portandae, atque assidue ex
manu ad manum permutandae, ac naribus proximandae.
Ad remota spectant, habitatio, quae munda esse debet,
ab latrina, cloacis, & foetidis loais semota, aperta ad
septentrionem & occidentem: ad meridiem, & orientē
clausa, quae igne lignorum odoratorum in aperto ar-
dentium, non in fornace clausorum, etiam si aestas fue-
rit, debet calefieri: suffumigijs, in spersionibus, & oda-
ratis herbis aut fructibus boni odoris reddi. A qua, nisi
duabus post solis ortum horis, nō est excundū, nec nu-
bilis uel nebulosis diebus, nisi urgente necessitate. Sem-
perque tutius est, pran sum, quam ieiunium exire, &
bene omnibus praedictis auxilijs munitum. Ut uerō ea,
quae diximus, impleri possint, subijcā pulueres duos

Nuxes

Amres

Aeris correctio

vestes

sacculi

pilae

habitatio

ligna odorata

et dormis

enda

pulvis hyemalis
Nux Vomelana
pulvis
pila manuum
hyemalem uidelicet, & aestiualem. Hyemalis habet styracis, iridis, mastice añ. pondo dua, garyophyllorum, maceros, nucis unguentariae, quam moschatam uocant, annamoni, croci, agalori añ. pondo unum, ambre pondo unius quintam, moschi partis unius decimam, fiat puluis. Aestiualis ex his constat, succani electi pondo dua, foliorum myrti, corticum citri, florum nimpheae, rosarum, uiolarum, croci, maceros, sandalorum citrinorum añ. pondo unum, camphorae, ambre, benzoi pondo quinque, moschi partis unius decimam, fiat puluis. Ex his pulueribus possunt fieri pile, Hyemale cum styrace componendo: Aestiualem cum aqua rosacea & tragacantha: addendo utrique ladanum ad libitum. Possunt istae pulueres ut sunt, uestibus inspergi, & formae ex istis confici ad suffumigandum aptae, addendo etiam carbones, ut fieri communiter solet. Ego pilam parari iubeo ex cupresso uel aliquo ex lignis, quibus cantharos fieri supra docui, interius concavam, quae aperiri & claudi possit, sitq; tota foraminulenta: intra quam spongia nouae frustum immitto, hac mixtura prius infusum, aquae rosatae, uini cretae añ. pondo unum, aceti pondo quinque, & altero ex dictis pulueribus post infusionem aspergo; quae pila manu geritur, & crebro naribus admouetur, & dum maius aliquid timetur, palma manus percutitur, & liquore exeunte nares linuntur. Ex istis quoque pulueribus repleti potest sacculus purpureae syndonis, quo ueluti clipeo cor muniatur. Hepar uero, stomachus, & testes hoc unguento roborantur.

ri possunt: olei rosati, omphaani unciae duae, olei de spi-
ci odoriferi unciae quinque, pulueris annamomi, garyo-
phyllorum añ. drachmas quinque, rosarum sandalo-
rum añ. unciam cum modico cere & aceti rosacei un-
guetum drachmae unius mole. His debito modo obser-
uatis, Deo optimo adiuuante, sperandum pestilentie uim
reprimi. Quod si forte uel ex nimia cum infectis con-
suetudine, uel maxima aeris malignitate contingat no-
cumentum ali quod persentiri, statim est ad sequentia
auxilia confugiendum. Primò alui excrementa chysteri
uacuanda ex libra una iuris galli bene saliti, quatuor
uitellis ouorum, & uncis tribus mellis rosacei compo-
sito: dein cordi, hepatis, testibus panni applicandi, cre-
broq; renouandi, hac mixtura madefacti: aquae rosaceae
pondo quatuor, uini optimi pondo. i. aceti rosati, si ha-
beri potest, uel communis, si id non habetur, pon-
do quinque, pulueris frigidi superius descripti partis
unius decima.

Post hoc si quis in parte exteriori tumor uel dolor
ostenditur, ei admonenda est cucurbitula uentosa: si
nullibi quid se ostendit, post utrasque aures, sub a-
xillis, prope inguina cucurbitulae apponantur. quibus
sic manentibus, uena secetur, sanguisq; copiosus
iuxta uires & alia quae supra diximus, fluere
permittatur.

Quae autem uena secanda sit, his cognoscendum. Si
tumor uel dolor in collo, uel supra apparet, uena
secanda

Contra pestis

*Apostemali
conuulsi
admonenda*

*Contra uena
secanda*

phalix secunda est, quæ supra cubitum in parte exte-
riore inuenitur. Si in inguinibus uel infra, uena quæ
est supra talum interius, quam saphenam uocant. Si à
collo usque ad pudèda, uena iecoraria, quæ in interi-
ore parte brachij sita est. Si supra simul & infra, etiã
ipsa saphena secanda erit. An uerò ex dextra uel sini-
stra parte incisio uenæ faciendâ sit, hoc modo iudican-
dum: Si ex una tantum parte dolor uel tumor apparet,
uena ex illa parte accipiat. Si ex utraque, dextra po-
tius pars eligenda. Si nullibi uel dolor, uel tumor appa-
ret, inferiores uenæ, id est, saphenæ ex utraque parte,
dextra & sinistra aperiantur. Facta sanguinis uacua-
tione, ueræ smaragdi subtilissimè cõtrita pondus, gra-
na octo hordei, cū aqua rosata & gutta boni uini de-
glutiantur. Vbi smaragdus non habeatur, antidodus à
nobis superius descripta, uel unum ex septem his quæ
suprà recitauimus, pari modo recipiatur. Si tumor ali-
ubi se ostenderit, ei rursus uentosa applicetur, sed cū
profundis satis incisionibus. Et hæc quidem primo die
agenda.

SECUNDO DIE

Loca tumoris sicubi apparent, decoctione chamae-
meli cum spongia foueantur, post quam uentosa appo-
nantur, ipsiq; permanentibus, hoc medicamentum bi-
batur: Tamarindorum ꝛ decem in aqua ferueant, pos-
tea exprimantur, & proiciantur, & decoctioni addantur.

tur rheubarbarici . ℥ . una . agarici . ℥ . s . & fiat
potus qui tepidus hauriatur . Vespere pulvis ex car-
do benedicto . s . citri tormentillæ , margaritis , corallis ,
& rosis equali quantitate cum aqua rosacea , gutta bo-
ni uini adiecta bibatur .

TERTIO DIE

Antidoti de sanguinibus superius descriptæ drachma
detur cum equali rosaceo saccharo , & sepe syrop.
ex acetositate citri cum cochleari deglutiatur . vel si
is non adsit , acida simplex . Vespere duæ uel tres unæ
sucæ uel calendule , uel bebernæ , uel betonicæ biban-
tur , & si herbæ uirides non reperientur , decoctio fic-
carum . Post quem potum patiens bene tegatur , ut (si fie-
ri potest) bene sudet .

Q V A R T O D I E

Tumor si adest , etiam si maturus non uideatur , phle-
botomo est aperiendus . Sequentibus diebus utendum
eisdem auxilijs quæ supra in præseruatione descripta sūt :
rebus tamen frigidis additis plus , minusue iuxta tem-
pus anni , uel magnitudinem incendij . Epithemata cordi
& alijs locis , prout supra notauimus , crebrò apponē-
da ; oxyrhodino quoq; caput crebrò est perfundendum .
Domus frigidis fructibus , folijs salicis , uitis , & can-
nis steruenda , aceto & aqua rosacea irriganda , frigi-

Cibaria

dis suffragiis aliquando suffraganda. Cibaria sunt
ex carnibus superius descriptis confusis cum rebus ad-
dis preparata, uel ex iuribus eorum, rebus semper ad-
dis secum commixtis. Oua etiam sorbilia in aqua rosa-
ta & aceto antea per horam infusa, superaddito mar-
garitarum puluere, conueniunt. Et olera frigida, praesertim
accidula, portulaca, cicorium, & endiua, necnon
fructus aadi superius enumerati. Potus sit uinum tri-
pla aqua dilutum, uinum granatorum, oxysacchari. Su-
per tumore, mox ubi apparere ceperit, iter omnia pla-
cet, ut uitellus oui bene salitus apponatur, & crebro
permutetur, uel uerba scus herba cum radice contusa,
bonoque uino albo aspersa, & in proprio folio inuolu-
ta, sub cineribus calefacta. Laudant aliqui staben her-
bam, quam scabiosam uulgo appellant: quidam maius
symphyton, quae consolidata dicitur: alij pampinellam, &
lij lilij albi radicem. Experius ego aliquando sum fer-
mentum cum oleo & sale: aliquando ficus cum melle,
ubi reliqua desint, cinis oleo coctus superponatur. Tu-
more autem in naso, uulnus cum succo apij & melle pur-
gandum est, longoque tempore apertum conseruandum,
ut uirus bene expurgetur. Demum communibus auxi-
lijis & implendum & glutinandum, & ad cicatricem
ducendum. Haec sunt quae mihi oportuna uidentur ad
pessimi huius morbi propulsationem. Praetermissi au-
tem nonnulla multum ab antiquis celebrata, partim
quia nunc incognita, partim quia parum mihi credita
& explorata. Incognita sunt, lemmium, sigillum,

Quid in morbo
appone

Stabis
Symphyton
Expuncta

Quid post in
in morbo

Incognita
lemmium

quod terram sigillatam uocant, terra armeniaca,
quam bolum armenium dicunt, scordiūque & thlas-
pi herbae. Quae ut M. T. possit inquirere, uel obla-
ta cognoscere, describam qualia esse debeant. Terra
sigillata esse debet rubri coloris, munda, non ualde le-
uis, gustu non mordax, sed modicè adstringens, tenax
aliquo modo & lubrica, ita ut in aqua resoluta simi-
lis fiat molli cere. Portatur ex Lemno. in insula Graeciae,
formulis paruis quae antiquitus imagine Dianae sigil-
labantur. Bolus armenius colore esse debet in pallore
auri, facile solubilis, nihil arenosi in se habens, medio-
criter densus & grauis, adeo ut his qui non bene con-
siderant, uideatur lapis. Portari debet ex Armenia
contermina Cappadociae. Thlaspis herba est an-
gusta habens folia ad digiti magnitudinem, super ter-
ram iacientia, in summo saeva sed pinguis, uirgam te-
nuem duorum palmorum, adnascens quasdam
paucas habentem, & circa totam ipsam, fructum pa-
rum latum in extrema parte, in quo semen paruum
simile nasturcio, ad disci figuram ueluti conuassatū:
florem subalbum. Nascitur in uis & sepulchris, semē
est acris saporis. Scordion nascitur in locis montanis
& palustribus, folia habens similia chamædryi, maiora
tamen, nec adeo in circumferentia incisa, aliquo mo-
do allij odorem referentia, adstringentia, gustu subal-
mara, ungulas quadratas, à quibus flos subrubeus de-
pendet. Quatuor haec res si quis habere possit, alia
medicamenta contra pestilentiam & uenena frustra

Terra sigillata

Bolus armenius

Thlaspis herba

Scordion

perquireret, sed inauria & auaritia fecit, ut hæc cum multis alijs deperderentur. Quædam dentum sunt que gustata, utilia esse traduntur, quibus tamen si exiguam fidem attribuam, non tamen eorum usum inhiabeo: quoniam, si non iuuant, non etiam obsunt. Hæc sunt: iacinthus collo alligatus, adamas sinistro brachio alligatus, betonica portata, lapis achates, lapis chelidoni us, niger carbunculus. Habet M. T. quæcumq; in hoc pessimo morbo ad hoc usque æui obseruata à me tanquam excellentiora sunt. Nonnulla autem de industria prætermisi, uel multum triuialia, uel à temerarijs hominibus cum nec multorum tentata. Deus misericors M. T. ab hoc pessimo morbo, omniq; malo tueatur, & mei memorem reddat.

EPISTOLA QVARTA

ANGELO Cospo, febre & obstruptione laboranti.

MAGNA me tristitia affecerunt literæ tuæ, mi Cospe, te adhuc agrotare significantes, quem ex his, quæ Nouellus noster scripsit, iam sanum putabam. Vnum tamen est quod me consolatur quod ex his quæ scribis, plus tibi timoris esse uideo quam periculi: cum nullum adsit symptoma, quod ipsum uel per se uerendum sit maioris cuiuspiam morbi, presentis uel futuri non modo ipse

tium, sed nec indicium. Nam (ut interim de regio morbo tacēam, qui nisi ante septimum diem euenerit, uel iecoris duriciem secum habeat, sere solet esse salubris) nihil apparet, quod formidandam aquam intercutem ostendat: prædunt enim pedum, manuum, faciei, & palpebrarum tumor, ilia extenta, color & pallido albus, lotium ægrè, flatuoso spiritu uenter, & interdum testes implentur. Denique malus totius corporis habitus, quem καχεξίαν uocant, his adest, quibus ille affectus timendus est. Quare bono animo esto, mi Angele, & securus, te nec intercuti, nec grauiori cuiuspiam morbo subiacere, tibi que potius sperandam aetam sanitatem, quam uel difficilem, uel longam ægriudiciam timendam. Cum enim sentio à bile te potius parum torrida, quam ab alio humore uexari, aliquam solum obstructionem uenarum, que à gibbis hepatis ad renes descendunt, obstare, ne lotium coloratius fiat, cuius etiam obstructionis indicium non leue est spuma, claritati illi quasi perenni associata. At sedimē id quod subsidet, si modò uerum est sedimen, breuitatem & securitatem pollicetur. Quæ duo & uictus ratione, & medicamentis iuuari possunt: In quibus rectè instituentis, media uia procedendum iudico. Ipsa siquidem obstructio, calida bilis, & symptomata quæ scripsisti, frigida desiderat. Ita moderanda igitur omnia, ut nec nimis calefaciendo bilem exatemus, nec infrigidando obstructionem augeamus: ut ad particularia descendam, domesticum & syluestre intybum laudo: hoc cicorium, &

L

Iud endiuiam uocant: si costo uel oxymelite, uel oleo bo-
no & aceto, superadditis semper passulis, condiantur
cappares, utrouis modo preparati, & cibus erunt, &
mediāna. Apium hortulanum, quod petroselinum uo-
cant, semper cum carnibus decoquatur, inter quas gal-
li, ueneris adhuc expertes, ex domesticis: perdices, pha-
siani, auiculae ex siluestribus, ceteris preponuntur. Vi-
num sit album, clarum, odoratum, modicè pro eius potē-
tia dilutū. Singulo die tres unāe aquae, in qua par modus
absinthij & acorij bullierit, adiecta oxymelytis quod
compositum uocant, uncia semis, alidè bibantur.
Quinto quoque die manè catapotia terobolorum pon-
dere deglutiantur, quae quoniam cum equalis portio
est, aloë, agaricum & rheon recipiunt, de tribus cum
rheubarbarico nominant, præcordia ex decocto rosas-
rum, acorijq; & absinthij, uacuo uentre foueantur.
Quibus cum communibus regulis obseruatis, deo opi-
tulante, spero te circa quadragesimum ab initio morbi
diem sanitatem recuperaturum, præsertim si tute tibi
non defueris, sed bene sperando, & affectus animi mo-
derando promissam sanitatem letus expectaueris: &
hec quidem de tua ualitudine. Intelligere desidero an
discesserit Nouellus: & si discessit, quo die discessit:
cui etiam literæ ad eum sint dirigendæ: nam Venetijs ut
putabat, suam Ianum non inueniet, quoniam interce-
ptus à Naranensibus sit. Discipulus enim eius nu-
per uenit, scribere desiderat. Valetudinem tuam curā,
mi Coffe.

EPISTOLA QUINTA

IOANNES Manardus Nico-
lao Leonicensi, uiro unde-
cunque doctissimo
S. D.

EMINISTI, puto, Leo-
nicene, uir doctissime, dum
paulo antea, quam huc uen-
turus, Ferraria recessissem,
in Operonum clarissime fa-
milie luculentissima domo
cum Trifino uiro non solum
generis nobilitate, sed omni-
faria doctrina præstantissimo de uarijs simplicibus me-
dicamentis loqueremur, in gradè nos inter reliqua inã-
disse dubitationè circa præcõsissimã illã radicẽ, quam
rheõ Græci, Plinius rheroma, uulgus rheubarbarũ uo-
cat, quòd uidelicet Dioscorides & Plinius nõ odorare
diceret re ipsa & experimẽto ualde odoratã cõphanti-
bus. Quod quũ tu negares, radix in mediũ allata, tha-
lamum ï quo sedebamus, statim odore repleuit, manife-
stumq; ueritati præbuit testimonium: adeò ut necessa-
riò alterum concedẽdum uideatur, uel falsa illos scri-
psisse, uel hanc non esse uerum Rheon. In qua contro-
uersia ego uolens quasi medijs incedere, dixi illos de uĩ-
ridi locutos: eam uerò quæ ante nos esset, ualde siccam

esse. Aliqua enim esse, quæ humiditate superflua obtundente, donec ea resoluitur, absque odore perseverent. Aliqua e contrario, quæ siccitate nullam, uiridia magnum odorem mittant, & experientia ac Theophrasti auctoritate constare: sicut & esse nonnulla, quæ siue recentia, siue antiqua sint, proprium odorem spirant: uidebar hoc pacto & antiquos à mendacio tueri, & recentiores in ea radice, quam pro uero rheo habent, approbare. In qua sententia usque ad id temporis perseveraui, quo tres clarissimi reges Cæsaris aduentum præstolantes, Pisonij conuenerunt: tunc enim à Sigismundi regis Sarmatarum mediis didici, in eo bello quod contra Moscos fortissimè idem rex gesserat, reperi tum esse aliud rheon, communi quidem satis simile, sed penitus inodorum: cuius puluerem chirurgus quidam mihi dono dedit: quoniam radicem integram non haberet, quã tãdem tertio ab hinc mense consecutus, ipsamque quantum ualui, diligenter rimatus, esse quam Plinius & Dioscorides pingunt, dubio procul iudicavi. Afferuntur enim ex his quæ supra Pontum uel Bosphorum sunt regionibus, prope uelicia: Rha flumen, cuius radix nigra, & costo nigro exterius, magno centauro interius similis: minor tamen & rufior, sine odore, calefactis gustum & adstringens, laxa, sublenis, & dum mastigatur, pallida & ad crocum uergens. Quæ ne omnia me finxisse putes, frustum eius mitto, non ambigentes, mox ubi id uideris, esse putaturum antiquos de hac locutos, non de illa communi, quæ præter id, quod odo

rata, leuis etiam est, imò quanto grauior tãtò melior,
& à Ioanne cognomento Mesue, & ab omnibus puta-
tur. Nec à Ponto, sed ab extremis meridionalis Indiæ
partibus ad nos uehitur, uimq; purgatoriam non mino-
rem agarico habet. Quam artem si in eo de quo scri-
bunt antiqui inuenissent, non silentio præterissent,
ut uel ex hoc obiter ab Auerrois calumnia Galenus de-
fendatur. Quanquam nec ratio conuinat, ut si purgã-
di uim habet, non possit & adstringendi uim habere,
quando & aloës, & agaricus, & alia multa astrin-
gunt simul & purgant: nec diat Galenus, q; aluum
adstringat, sed q; stipticen, id est, astringentiam uim
habet: quod & ipse Auerrois confirmauit, alioqui nec
Ponticum hoc ui purgandi caret: licet minorẽ habeat,
& quæ uix unica drachma exhibita deprehendatur.

Duo tamen adhuc supersunt modi, quos per te, his-
sce in rebus nouum Herculem, solui desidero. Vnus,
utra harum radia in usu medico præferenda: Alter,
an cõmunis hæc, loco tantum, non etiã specie distet à
Pontico. Mihi enim eiusdem esse speciei uidetur, præ-
stareq; indiã non solum ui purgatoria, sed & que
niam profundius se adigit, maiusq; robur in membris
relinquit. Semper tamen bonum & recens ponticum,
malo & antiquo Indico prætulerim. Tuũ in omnibus
hiscẽ iudicium & expecto, & expeto, ut in te tandem
cognoscã, quæ Galenus in bono inuentore & iudice
desiderat, naturale uidelicet ingenium, bonam impria-
m eruditionem, assiduũ studium arcũ antiquorum

monumenta, amorem immensum ueritatis, longamque
in huiusmodi rebus exercitationem. Vale.

FINIS LIBRI QVINTI EPI-
STOLARVM MEDICIN.

LIBRI SEXTI EPISTO-
LARVM MEDICI-
NALIUM EPI-
STOLA
PRIMA.

Ad Potestatem. Vulnere capiti cuidam
instructa non fuisse letalia.

INFLICTA FV ER
runt duo vulnere cum duo-
bus cathene ferreae anulis ca-
piti Alouisij, fabri ferrarij.
Alterum supra superalium
sinistrum. Aliud in eodẽ la-
tere parum infra angulũ, ubi
sutura que sagittalis dicitur,

coronarie coniungitur. Octauo die post vulnerationẽ
supuenit erysipelas in facie, qđ paulopost totũ caput
cõplexũ cũ febre est. Die uerò duodecimo resolutio que-
dã dextre manus cũ diminutiõne loquela, & demũ die
decioquarto mors. Que sitũ est, an ea vulnere essent
letalia, uel mors alia ex causa prouenerit. Ad quod du-
biũ, præsupsõitis quibusdã, respondebimus. Primiũ
suppositum est, quòd nos occurrẽtes huic uiro octauo
die manẽ inuenimus ipsum absque febre, dolore
capitis, desipientia, & quouis malo symptomate. Inter-
rogantẽsque de prætõritis diligenter, intelleximus eũ
nec cecidisse, nec uomuisse, nec uertiginem passum
aut desipientiam, uulnũsque frontis uidimus non per-
transire totam cutem. Aliud uerò pertingere usque
ad membranam ambientem caluariam, quam almocax-
tim uocant Arabes: à qua etiã membrana uidimus exi-
giam quandam caluariæ portionẽ denudatam, quam
albam omni mala infectione immunem, simul cũ mẽ-

L iij

brana parte, quae detecta erat, inspicimus. Quae etiam
membrana ossisq; detectionem non uulnere ipso cõti-
gisse, sed manu prudentis mediâ factam, quò uulnus
melius conspici, curariq; posset: facta quoque per nos
sedula totius capitis attrectatione, quâ etiam posthac
sepe adhibuimus, non tantùm in parte lesa, sed & in
quavis alia, nullum unquam indicium apparuit, per
quod subesse oblesionē aliquâ conijci posset, sed neq;
ex re ipsa, qua percussio facta est, modoq; ictus, quid
tale deprehendi poterat. Secundo supponimus ex se-
cundo Galeni libro, quinto & sexto aphorismo, mor-
bum diu mortalem, uel quia necessaria ac semper, uel
maiori ex parte mortē affert. His suppositis, dico pri-
mò uulnera supradicta non fuisse ex numero morta-
lium primo modo, hoc est, eorū quae necessariò mortē
inferūt. Quod ego probo: Nam ex sententia Gale. lib.
sexto aphoris. aphorismo decimo octauo, uulnera hu-
ius uiri, quae ne ad caluariam quidem, nedum ad cere-
brum penetrarunt. Idem sensit Auicenna lib. tertio ca-
pi. de plaga ab inasione aitis capitis, incisionē quae per-
tinet ad cerebrum, licet raro, sanari tamen interdum
concedens. Idem quoque Galenus octauo libro de usu
particularum capite decimo, in Ionia Smyrnae sanatum
ait se uidisse adolescentē, cui alter ex cerebri anterio-
ribus uentribus fuerat uulneratus. Dico secundo, eadē
uulnera nō fuisse mortalia secundo modo, hoc est, ex
his quae maiori ex parte perniciē inferre apta sunt. Tri-
pliater enim, ut inquit Galenus, quarto lib. Therap.

ices, dicitur morbus uehemens: Ob principatum patien-
tis criticae, ob magnitudinem dispositionis, & tertio
ob ipsius malignitatem. Nullo autem horum modorum
wulnera ista magna dici poterant. Siquidem cutis, sola
exigua pars praecisa erat, nec uenenata, malignaue
affectio uulneribus erat impressa. Praeterea uidemus
consimilia wulnera, & his etiam longe maiora quoti-
die cuti capitis illata, sanari perfaale: utpote in quibus
nec arteriae, nec uenae, nec nerui noti digni oblesi sunt:
& propterea ueluti simplicia wulnera, quod quoque
Aucenna testatus est, facile coalescunt. Quod conside-
rans prudens senex in aphorismo, ubi wulnera letalia
enumerat, non capitis, sed cerebri mentionem habuit,
inquiens: Vesicam incisam habere aut cerebrum, & re-
liqua. Si quis uero contendat, exigua quidem in superfi-
cie apparuisse wulnera, uerum oblesionem ad cerebrum
ipsum, uel membranas pertigisse, quod tum ex rei ip-
sius probet euentu, tum ex febre, erysipelate, paralyti,
stupore, quae superuenerunt: Afferatque pro se aphor-
decimum quartum septimi libri, in capitis ictu obstu-
pescencia & desipientia malum. Item decimum nonum
eiusdem: In ossis exutione erysipelas. Rursum uicesimo
quarto in ossis praecisione desipientia, si in uacuum com-
prehenderit. Huic respondebit Hippocrates quinquas-
gesimo aphorismo sexti libri, dicens: Quibuscunque
praeciditur cerebrum, his necesse est febrem, & bilis
uomitum superuenire. Cui aphorismo consonat illud
Aucennae lib. tertio: Cum incisio peruenit ad cerebrum

apparet febris & uomitus cholerae: nec solium cerebrum
uulnerato euomunt homines bilem, sed & duratiam
membrana: sicut Galenus eum locum enarrans, attesta-
tur: Neque sat est dicere, superuenisse huic uiro poste-
rius febre, sed quod accidit ipsa, que ~~ἰσχυρὰ~~ vomitum
uocant, statim ipsam passionem consequuntur: sicut do-
cuit Galenus in expositione aphorismi duodecim, libri
primi, & in libro de constitutione artis medicatiue,
atque alijs in locis. Ipse etiam Hippocra. aphorif. quin-
quagesimo octauo libri septimi addidit uerbum, statim,
De his accidentibus loquens, que cerebri concussione
comitantur. Alexander quoque tria mala ictum mem-
brarum cerebri consequi uoluit. Conuulsionem ui-
delicet, Desipientiam, & acerrimum dolorem. Et Cel-
sus bonus Hippocratis interpres, libro quinto. Si cere-
brum, membranarum eius, uulnus accepit, preter bilis uo-
mitum, sanguinem per nares, & quibusdam etiam per
aures dixit exire, Non difficilius quoque reuincuntur,
si qui aut per fractam caluariam, aut ipsa quidem in-
tegra, interiorum aliquam membranae uenam ruptam
fuisse affirmauerint. Osse enim fracto & predicta eue-
nunt, & preterea oculi obcecantur, obmutit homo,
& sine somno quasi dormitans iacet. Disrupta uero
uena, sanguis exit, qui conglobatus uehementem dolo-
rem excitat; quo dolore cum hic uir semper caruerit,
non ceciderit, non bilem uomuerit, non uertiginem, aut
obcecationem passus sit, uerisimile est non cerebrum,
non membranas oblectas fuisse, sed nec caluariam, aut

uenam perfractam, Credendumq; ea accidentia, quæ octauo & undecimo die euenerunt, & consequenter mortem ipsam, quæ ex illis est secuta, non magnitudine uulneris, sed malitia potius humorum, & capitis debilitate contigisse. Et ita teneo ego Ioannes Manardus, ordinarius medicine professor, in quorum fidem exaravi, & manu propria me subscripsi.

EPISTOLA SECVNDA.

Domino Benedicto Porto, Patritio
Mantuano.

QUAM uarie sint affectiones, quibus præstantissimus hic uir molestari consuevit, ferè tamen ab eadè causa proueniunt: Siquidem totius corporis temperatura, sed præsertim iecoris, uenarūq; calidiore, siccioreq; tum natura, tum etate circa uicesimum & primum annum sit, ut rufabilis & mole, & feruore ultra modū augeatur, quæ per uarias corporis partes delata (utpote suapte natura mobilis & uaga) atq; etiā interdum quibusdam alijs superfluitatibus adiuta, uarias in corpore excitet lesiones. Quādo enim intimas lacertorum & cartilaginum partes ingreditur, & ad ossa usque adigitur, subiectas ipsas partes separans, dolores artuum facit. Quæ de maioribus uenis ad minores, atque ex his ad minimas, quas capillares uocant, tandemq; ad cutem, extimāsq; partes diffundatur.

sed neque putrescit, neque admodum uel torrida, uel sanguini admixta, colorem deturpat, & arquatū morbum gignit, qui praesertim in oculis apparet ceu tenebrioribus, nitidioribusq;. At si retorrida sit atque sanguini admixta, pustulas excitat non his absimiles, quas calicum morsu fieri solent: quas Arabes seres, Celsus exanthemata uocat. Quod si ipsa per sese, non ad usq; autem meat, sed uapores ad eā mittit tenuiores, quam ut pustulas facere possint, pruritū tantūmodo mouet. Dū uerò ad caput, coadiuuante etiā eius calore trahitur, ab eoq; aliquid pituitae salstioris recipiens, ad os nareq; descendit, huiusmodi illic, hic crustas facit. Si ad oculos, palpebrasq;, pruritum, lippitudinemq; excitat, praecipue si torridior fuerit. Quod si forte obstructioe facta computruerit, tertianas febres gñabit, uel ueras, exquisitasq;, si sincera sit, uel nothas, & adulterinas, si pituita ob frigidiorē uentriculū, cruditatē uel genitam, secū habuerit admixtā, uel atrā bilem. Hi autē affectus tametsi maiori ex parte faales uideantur, & de eorū numero qui sint potius dedecora, quam morbi uocantāda, haudquaquā tamē sunt negligēdi, cū possint ad deteriora (si neglectui habeantur) faale prolabi. Narū quidē crusta ad ozēna, cui malo uix succurri potest; oris hulcera ad ea, quae ἄφρου græcè dicuntur, quae longè periculosissima; In oculis mala lippitudo seu inflammatio oriri potest; & quae ad interiores partes, biles uehemētes, artū dolores: quae ad extimas, mala hulcera, & demū elephātia sim facere. Accedit quod materia

hæc nõ solum propriã habet malitiã, sed ex cõtatione
ocultũ quoddã uirus cõtaxisse uidetur. Verãm si his,
quæ deo duce cõscripturi sumus audiens, obsequensq;
fuerit, speramus eodẽ summo deo & uero medico opi
tante, nõ modò deterrimas illas labeas euasurum, sed à
leuiadlis istis, uel nihil, uel certè exiguũ quid detrimẽti
passurũ. Diuina igitur opera freti, propositum aggre
diamur: Dupliã, quantum proposito attinet, medicina
existente, altera quæ immunẽtẽ, altera quæ iam factum
morbũ propulsat, utrũque exequamur, orsi à prima,
ueluti à primaria & nobiliore. Rursus quoniam tam
pæseruatio quàm curatio dupliã instrumento perficiã
tur, uictu scilicet, & medicamẽtis, interq; ea ratio ui
ctus præstat, ab ea sumemus exordiũ: quandoquidem
ipsa per sese interdũ ad bonã ualeitudinẽ satis est, alia
sine ea frustra tentatur. Quoniam igitur, ut mōstrauim
us, noxæ quibus angi præstans hic uir consueuit, ferè
rufabile proueniũt, ea ratio uictus instituẽda est, quæ
hanc ipsam præcedentem causam moderare possit &
retundere. Vitãda igitur quæcumque eã uel gignunt,
uel fouent, aut exacuũt: ad seiscẽda quæ reprimunt &
cõminuũt. Ex cibis igitur, acria, acuta, salsa, amara,
dulcia; ceu inter olera, ruta, saluia, ozimũ, eruca, men
tha, apium tam hortulanũ, quod uulgò petroselinũ,
quàm id, quod etiã apud communẽ loquẽdi usum apij
nomẽ retinet: itẽ saluia, amaracus, serpillum, nastur
tiũ, tarcon, uulgò draconẽ dicunt, brassia, cerefoliũ,
sneithum, fœniculũ, libanotus, quẽ rosmarinum dicũt,

allia, cepae, porri, atq; id genus cetera sunt penitus sili-
gienda. Item raphanus uterque, tam scilicet qui radix
dicitur, q̄ qui armoracia, rapa, pastinaca, siliquastrum,
feu piperitis, inula, sinapi. Conueniunt aquatilia, & aca-
da, qualia inter olera, lactuca, intyba tam satiuua, quam
endiuiam, quam aruensis utraque, quam radicula, &
quam cicerbi, iam uulgus nominat. Item portulaca, la-
patho, praesertim acetosa quae dicitur: praeterea olus quod
Arabes aspanar, nos nomine paulo mutato, spinacium
dicimus, atriplex pampinella uocata, bliuus, buglossus,
trifolium adum. Haec possunt uario modo parari: sed
quoniam debilioris uentriculi est, melius est, ut coquatur,
& ex odoratis quippiam miscatur. Ex fructibus,
nucis inglandes, strobili, hoc est, pinei nuclei, castaneae
penitus dimittenda: cerasia, mora bene matura, mala &
nostratia, & punica, ficus, uuaeque: cuncta haec si admo-
dum dulcia sunt, non conueniunt. Potesit interdum su-
mere, maxime frigidiore tempore auellanas, quae licet ab
Auienna libro secundo ponantur inter biliosa, tertio
tamen libro dicuntur hepati conferre: amigdalas, &
cum suis acinis passulas, caricas, pistacia, suoque tempo-
re cotonea, sorba, mespila. Congrua sunt pruna maxi-
me quae damascena, & quae myrobalana dicuntur, cera-
sia, & mala aada, & ex piris quaecumque; fragilia, non mul-
tum dulcia, punica uel aada, uel media, cortice medio,
seminibusque; abiectis, cucurbita omphacino condita. Ex
carnibus laudantur praeter ceteris pulli cohortales, praeser-
tim feminae: & quae in alborem potius, quam nigrore de-

clinent: & ex maribus qui nondum coiungere, capi iunio-
res, hedi, uulgiq; lactentes, annialiq; uerucas. Concedū-
tur perdices, phasiani, coturnices, capreoli iuuenes, &
ale anserum & anatum. Alas autem cum dico, non pul-
pas intelligo uolo, sed eam partem quae ad uolatum de-
seruit. Damnantur columbi, anseres, anates, praeter ea-
as partes, quas supra concessimus: boues, cerui, & om-
nis caro durior, uetustiorq;. Pisces maritimi, fontium uel
fluminum inter duros tenerosq; medij conducunt: pra-
cipue uero sexatiles. Noai sunt, quos stagna & lacus li-
mosi educat, & qui teneriores ac duriores. Oua gallina-
rum recentia, mollia, omni tempore praeterquam in uehe-
menti aestu conceduntur. Quo etiam tempore, si aceto
aut omphacio coadiantur, seare sumi possunt. Dura, pra-
sertim frixa ex toto prohibeantur, & similiter caetera-
rum auium, quocumq; modo parata sint. Lac caseus re-
cens, si bene concoquantur, proficua sunt: indicium bo-
nae coctionis, si neq; ructus acidus, aut fumidos coadi-
ant, neq; praecordia aut uentriam grauat: a uetere &
sauiuo caseo penitus abstinendum. Potius sit uinum albu,
claru, debile, odoratu, & quod ad aadum potius uergat,
quam ad dulce: aestatisq; tempore moderate dilutu. Nigrum,
crassu, dulce, potius in totu dimittatur. Panificia oia,
ite lagana, & id genus caetera, uitanda. Furnaceus tantu
panis, & bene fermentatus ac coctus edendus; cuius ni-
hilominus crusta intima dimittenda. Hesternus admodu
idoneus: calidus ueluti hostis formidandus. Condita om-
nia praesertim cum melle, inutilia. Ex his uero, quae

saccharo condiuntur, sumi interdum possunt pruna, ca-
arbitæ, intybi, cydonia, atque alia quæcumque superius
laudauimus, modò sine calidis aromatis sint præpara-
ta. Hæc enim tum in his, tum in cæteris, species dicun-
tur. quibus, si omnino uelit uti, in hunc modum confici-
potest. Accipiantur coriandrorum secundum commu-
nem modum paratorum, sandalorum, citrinorum, flo-
rum labruscæ, cinamomi electi pares portiones, quæ in
tenuissimum puluisculum redigantur. Coadiuntur etiam
usus illarum placentularum, quas martios panes uo-
cant: præcipuè si unà cum amygdalis, cucumerum, cucur-
bitarumq; semina apponantur. Item commodè adhi-
bentur eadè semina per se saccharo operta. Inter om-
nia uerò id genus bellaria id mihi præstantius uidetur,
quod ex saccharo, rosarumque succo in hunc modum
conficitur: Saccharum quamalbissimum, instar farinae
tenuissimæ teritur, atque superinfuso tanto rosarum
succo, quanto satis sit, plantulæ aut panes uaria for-
ma conficiuntur, qui in sole quoad siccæ facti, operti lin-
teolo dimittuntur. Demum reponuntur, & toto anno
conseruantur. Quod, præter id quòd delicatius est, hoc
etiam communi saccharo rosæ præstat, quòd non uè-
trè, sicut illud, retinet. Iurulentis elixisq; potius, quam
assis & frixis utatur, & si interdum assis uti uolue-
rit, non sint admodum tosta, sed alba & mollia, ac pri-
us cerasisq; acidis oppleta: & omphacino, uua, aqua
rosæ, uel similiter rosæ aut mali india succo, uel
punia, aut aliquo generis eiusdem condita. Aestus quo-

q; uehementi ingruente, haud praetermittatur, quin aut
portulaca, aut cucurbitae frustum, aut lactuca, aut quid
simile cum carnibus elixetur. Ex herbis quas supra lau-
dauius, additis etiā condimenti & uētriali gratia ra-
nusculis odoratarū, & iunctus qui tueatur cū aceto
omphacij, uel punicatorū succo, & cū recēti caseo, ouisq;
quā tortā & tortulā uocāt, & cōstrui, & cōedi inter-
dū possunt nō illaudabiliter. Circūcidēda omnis nego-
ciosa cogitatio, uel actio secundū cibū est. Cōclauē eius
estate Aquilonē, hyeme solē orientē spectet, meridiona-
lē prospectū omni tempore deuitet, morāq; in sole, &
quātō plus potest deābulationē, ignē praeterca, & mul-
tō magis fumū. Et ut in summa dicatur, totius corporis
sed maxime capitis calefactionē: somno & quieti poti-
us, q̄ labori & uigilijs inmitatur: irā, clamorē, conten-
tionē, tristitiā, longā lectionem, immoderatum Veneris
usum, famē, crapulā, cruditatē, uelut hostes fugiat. Cuf-
bile & cervical quibus quiescit, non multū mollia sine:
Lana potius, aut coto, q̄ pluma oppleta. Caput in lecto
sublime habendum, corpus nunquam supinū, & semp
dextro lateri incumbens. Hyeme tamen minus nocuē,
& omni tempore in somni initio. Dormire uero super
faciē nullo modo debet. Summa ope nitatur, ut ei quo-
tidie uenter eat. Et si in hac ope natura nimis hebescat,
aliquo auxilio ex his, quae infra scribam, excitetur.
Haec igitur pro uictus ratione haecenus dicta sine: nūc
ad pharmaceuticā accedendum. Peracta ea purga-
tionis serie, quam superioribus diebus descripsi, si in-

M

itium aliquod per se ferit earum affectione, quibus ob-
ledi insuevit, ab omni penitus medicamento interque-
rat, donec sol Geminos ingressus sit, hoc est, ad deci-
mum tertiumque Maij diem: quo tempore si uel pru-
ritium, uel pustulas, uel alium quempiam eorum affe-
ctuum, qui eum affligere consueuerunt, emergere co-
gnouerit, statim ex ea uena sanguine mittat, que annu-
larem, mediumque digitum dextræ manus interiacet: ex
eaque circiter sex sanguinis uncias hauriat: postero die
quatuor uncias caprini seri, cum succi rosarum puris-
simi uncia, in aurora bibat: frigidum quidem, si id sto-
machus tolerat: Si minus, calidum. Quam potum conti-
nuis diebus septem eadem hora cum acceperit, adijciat
drachmā unā semis rhubarbarici electi & purgati, &
scrupulum unum semis nardi celtici, cunctaque simul
uitreo uase per totam noctem adseruentur, & mane
quod excolatum fuerit, tepidum bibatur. Sed quoniam
in nobilis huius medicamenti mentionem inādimus, de
quo nonnihil ambigere hic eruditus iuuenis uidebatur,
non alienum erit pauca de eo subijcere, ex quibus ques-
tiones motæ diluantur. Quod uulgus medicorum &
officinæ omnes nunc rheum barbarum uocant, & pu-
nici raued seni, hoc Celsus radicem ponticam, Diosco-
rides rhos, & iuxta quosdam rheon, secundum alios
rhian, Plinius rhecoma, Galenus quemadmodum Dio-
sco. interdum rheon, interdum rhian, aliquando rheon
ponticum appellat: eo antiqui ad uictus purgationem
non utebantur, sed antidotis miscebant, & ad plerosque usus

alios adhibebant, quos operæ præciū nō est hoc loco re-
ferre, quādo ex Plinio, Dioscoride, & ceteris facile di-
sci possunt. Primus quōd meminerim Auerrois Cordu-
bensis, Galenū, ceterosq; medicos taxans, qui cōstrige-
re eum putarunt, nedū subductiuum uentris, sed inter
cetera purgantia medicamina esse scripsit præcellen-
tissimum: quē secutus Ioannes Damascenus cognomen-
to Mesue, ubi medica pharmaca solutoria, quæ benedi-
cta uocat, recenset, eius seriam & honorificam men-
tionem facit: cui hac in re, sicuti & in reliquis, re-
centiores medici credentes, tanti illud fecerunt, ut ali-
quādo auri præciū æquarit. Neq; ad alios ferè usus no-
stro euo accōmodāt, q̄ uel ad bilis uacuationem, uel ad
intestinorū difficultates, uel ad illos, qui de sublimi ali-
quo loco cæderunt. Non prætereundum tamen silen-
tio, posse cuiuspiam uideri, Serapionem iuniorem soluto-
ria uel illum præditum existimasse, quum suo de simpli-
cibus medicamentis libro scribat, dari in omnibus, in
quibus datur agaricum. Verūm ann uerba illa non ex
propria, sed ex Dioscoridis sententia proferat, nec
sit (quod plerunq; peccat) satis fidus interpret, au-
diamus ipsum Dioscoridem sua uerba personantem:
uidebimusque id non ex Dioscoridis aut Serapionis o-
pinione, sed potius de peruersa uerborum Dioscoridis
uel lectione, uel intellectu, uel interpretatione, pro-
diisse. Ait siquidem ipse Dioscorides: Modus parisfor-
miter agarici ad unum quemque affectum eodem dra-
chmæ pondere. Quōd si quis contendat Dioscoria

dem his uerbis sensisse, omnibus uiribus pollere rheo,
quibus agaricum, is & Galenum icuria, & Auerro-
in crimine falsi acuset necesse est. Illum quoniam ex
Dio scoride non didicerit, rheon sicut agaricum inter
cathartica reponendum: hunc quod talem ignorantiam
perperam antiquitati impegerit, & se quasi nouum ta-
nobilis medicamenti inuictorem tactanter & falso pre-
dicet. Magis autem mouet me Paulus, qui libro primo
sue medicinae cum dixisset resinam terebinthinam oli-
uae magnitudine uetrem ciere, subdit: Magis autem sub-
ducere uolentes, parum quid rhu admisimus. Est au-
tem rhus (uulgo sumac dicitur) Dioscoride, Galeno, ce-
teris, experientiaq; ipsa testante, medicamen uehemen-
ter uentris adstrictorium. Quo fit ut suspicer librarij
culpa deesse, e, literam illi dictioni, legendumq; rheu,
non rhu. Verum haec ambigendo potius, quam decerne-
do dicta sint: nondum enim uidere potui, quae scribun-
tur a Paulo proprio capite de rheo. Quauis legerim
apud medicum non magnae autoritatis, ex sententia
Pauli, quod mundificat. Quicquid tamen sit, non est a-
bigendum eam prerogatiuam non habuisse apud anti-
quos inter cathartica, quam nunc habet. Quae res nos
mouere non debet, ut minus illud hac in re faciamus:
quandoquidem neq; myrobalanos inter solutoria me-
dicamina, & senam, & manam, & siliquam: adda, quae
uulgo castiam uocant, expurgantibus nunc prestantis-
sima, item habuerunt: moschum, camphoram, sandalos,
ambram, nobilissima quidem & efficacissima medica-

mina penitus ignorarunt, aliaq; per multa nostro aeo
explorata, & supremè celebrata. Antiquos cum dico,
Galenū & eo uetustiores intelligo, qui non propterea
tamen accusandi sunt: siquidem nec omnia cognoscere,
nec eorum quæ cognoscebant, omnes etiam uires scire
potuerunt. Nec enim falsò (quod Auerrois inuicere ui
detur) rheo adstrictoriam uim attribuerūt. Ipsum nan
que, sicuti pleraq; alia, utraq; ui pollere, adstrictoria
uidelicet & purgatoria, ex Ioānis Mesue & Auerro
is colligitur, ac recentiorū omniū autoritate: ipsaq; ex
perientia didicimus, rheum barbaricum inter mediā
nas ad bilē, pituitamq; expurgandam esse pereximiū:
adeoq; ab his noxamentis, quæ secū reliqua cathartica
asserre consueuerunt, immune, ut pueris, pregnan
tibus, cætrisq; imbecillioribus tutò exhibeatur. Esse au
tem icānori congruentissimum non solum Auerrois
sed & Plinius & Dioscorides, Galenusq; constan
tur. Quod uerò partialatim bilem à capite educat, nō
legi penes idoneum autorem. Plinius tantum bibi con
tra capitis grauitates affirmat: quas tamen ut in pluri
bus non de bili naturali & impermixta, sed de alijs po
tius humoribus pendere apertum est. Siquidem bilis ista
aliorum humorum comparatione suapte natura lenis
est. Dioscorides febrientibus cum melicrato, in febrien
tibus cum chamæmelite, Phthisias cū passo, stomachicis
in catapotijs exhibet. Plinius pro uarietate morborum
modò in uino, modò in aqua, modò in passo. Commu
nis usus medicorum habet, ut uel formetur in catapo

tia, uel cum aquis Arnoglossi, in intestinorum difficultate uel deuolutis, apij, aut intybi i febris bibat. Nos pro morborum uarietate, patientis temperatura, consuetudine, etate, atq; id genus ceteris, modò huic, non illi rei miscemus: prout tamen conducere arbitramur, ut nihil perpetuum habentes, ita à maiorum uestigijs, ratione, ac experimento non discedentes. Omnibus autem quantum potui libatis, optimum duxi, si à te quo perscripsi modo sumeretur. In qua re præter rationes ac experimenta, Ioannis quoque Damasceni autoritas mihi suffragatur. An uerò idē modus saucijs cōueniat discernere, nisi cum carum quas diximus rerum consideratione, an cū casia sumendum, anceps questio est, et utrinque rationibus, autoribusq; munita. Sed præter efficaces satis rationes huiusmodi commissio experimentis multiplicièr quotidie comprobatur. Medioris autem modus, ut ex casia liquore sex drachmæ, ex rheobarbarico una recipiatur, quibus (si Mesue credimus) scrupulū spicæ superaddamus. Hæc eisi extrinsecus, nō tamen intempestiue uideor attulisse, ut questis fati faciam; iam redeundum unde discessimus. Docuimus quid agendum, si nulla se ostenderit consuetarum affectionum, priusquam sol Geminos attigerit. Nunc autem dicendum quid agendum, si quid ante id tempus apparuerit. Quando cunque igitur imminere quempiam eorum affectuū animaduertit, statim cubiti inter orē uenā hepaticē uocata secet, indeq; semilibram hauriat sanguinis. Siquidē, ut docet Galenus in

libro de phlebotomia, atq; alijs locis, nō solum his, qui
actu egrotant, sed & his qui uel egrotare consue-
runt, uel iam egrotaturi sunt, sanguinem mittere de-
bemus. Neque est quōdā uereatur sanguinis missiōe,
quasi oculis inimicā: quantum enim immoderata spīrit-
tus deuacuando uisum bebetat, tantum moderata, re-
dundantes humores demendo, & uapores qui sursum
feruntur distrahēdo, acuit & resollat. Adde quōdā nō
est in præseruādo ab defædationibus huiusmodi cutis,
& aurium doloribus, ullum magis præsenteū & ef-
ficacius remedium. Qua peracta, si iam apparuerunt
rosæ, purgationem prout sepe descripsimus, perficiat.
Si minus, loco succi rosarum, capnij, hoc est, summa-
ria, uel, ut uulgō, fumi terre succum eadem mensura
sumat, qui depuratus idem potest, & ut est ex herba
ista extractus; sed hic quidem minus mollit, & uentrē
magis confortat: ille econtrario. In eoq; sumendo non
alijs utendū, quā quibus in reliquis potitionibus, quos
syrupos uocant. Potest calidus, potest frigidus sumi,
tepidus non debet: cetera autem, prout in purgatione
Maij descripsimus, exequatur. Nec tamen prætermittat
quo minus antea quam rosæ desinat, octo uel decē
diebus succi unciā cū seuo aprino sumat: & purgati-
onis loco nō amplius rheum, sed uncias duas succi cum
quatuor uncis eiusdē seui. Hoc pacto ergo Vere pur-
gandus est. Vnum tamen præterisse uideor haud præ-
teritū, quid scilicet acturus sit, si nec anteq̄ sol Ges

M iij

minos attingat, nec cum attigerit, quicquam molestie
per se ferit. Dicendum cuncta esse pariformiter exe-
quenda, praeter phlebotomia, quam ubi nihil uehemen-
tior iam aestus esse coeperit, nolimus praetermitti. Est
enim magna praeseruationis pars, ut supra monstraui-
mus, imò mense septem uel octo diebus in suffusionem
florum intybi sumat, quae in hunc modum fit: Flores
manè colliguntur, & usque ad uesperam in umbra ex-
pansi coferuatur: dehinc aqua pluuiali uel fontis qua-
ta bene teguntur, in funduntur: igni appositi in uitrea
to uase concalefcunt, dū bullire occipiūt, deponūt, &
tota nocte sub dio uas custoditur, maxime excolatur:
& uncia syrui, & succo rosarij addita excolatura,
uncia tres bibuntur. Vltimo die plus syrui adijcitur,
hoc est, ad uncias quatuor. Mense Iulio aqua hordei su-
premo tantum cortice purgati, cum uiolaceo syrupo
eodem modo bibatur. Aucto pari mensura ultimo die
syrupo, Augusto aquae per distillationem ex intybo &
fumaria, in duplici uase sectae, eodem modo cū Saccha-
ro bibantur, ultimoq; cum his uncia medulle pinguis
castae: obseruata tamen tepidiore temperie, hoc est, quae
uel Aquilo pfflet, uel imbres ingruant. Autūnali perae-
cto æquinoctio, uehementius purgandum est hoc modo:
Acapiantur succa fumarie, lupi, domestice intybi, rosa-
rum, singulorum pondo unciarum decem, polypodij, fo-
liolorum senae, epithymi, singulorum pondo unciarum
trium, florum buglossi hortensis, uiolarum, seminis
intybi, singulorum pondo duarum drachmarum; om-

niaq; simul coquantur, obseruata arte in huiusmodi cō-
suetā, sic ut flores postremo apponantur: expressio-
neq; facta, addito liquori quantum satis sit sacchari,
conficiatur medica potio, quæ absque alterius liquoris
admissione bibi potest: ex qua singuloquoq; manè un-
cia tres bibantur, donec concoctum sit ebibitum. Vlti-
mo tamen die addantur tres unciae eius medicamenti,
quod ad Hanech autorem refertur. Si qua uerò uētri-
ali ex huiusmodi uel alijs purgationibus relicta fuerit
imbecillitas, serè enim medicamenta stomachum oble-
dere consueuerunt, ea facillè saccharo rosaceo remo-
uabitur, tribus horis ante cibum semuncia ter aut qua-
ter accepta. Hyeme purgatio uidetur admodum neces-
saria; non ab re tamen fuerit, si interdum Austro ma-
ximè perflante, scrupulū, semidrachmam uel drachmā
catapotiorū, quæ habent pulueris, picræ, rheubarbari,
agariæ, foliolorū, senæ, rosarū, singulorū pares por-
tiones: omnia per se teruntur, & cum rosaceo melle
in catapotia rediguntur. Proderit etiam interdū sem-
unciam diarhodon tribus ante prandium horis esita-
sse. Hæc pro generali præseruatione satis sunt: nonnul-
la ad particularem conferentia subijciantur. Oculi fri-
gida potius inspersa, quam per manus admota, singu-
loquoque die ieiuno abluantur, conficiaturq; pila ex
panno lineo mediocriter tenui, quæ ex æqualibus parti-
bus rosarum, tuthiæ, myrobalanorum, citrinorum im-
pleatur, ex eaq; postquam imbiberit rosarum & sola-
ri aquas, oculi & palpebræ multoties ita cōtegantur,

ut humor in eis aquarum remaneat. Nares saepe ex oleo rosacco & arnoglossi succo illinantur. Os modò ex aqua frigida cum pauco aceti, modò ex lacte, modò ex lactucæ succo, modò ex arnoglossi aqua abluatur. Prodest etiam mandere interdum mala adda, oxylapathion, immaturas amygdalas, mora siluestria immatura; præcipuum est gargarizare pluuialem aquam frigidam, in qua galle immature decoctæ sunt. Facies uniuersa ex panno lino madefacto, in quo destillationis florum salias, cui tertia pars succi sit adiecta, sæpenuero foueatur. Corpus uniuersum, uel saltcm brachia, crura, genitalia lauètur aliquando aqua tepida, in qua flores nymphae, rosarum, uiolearum, & solia sumariae, lapathij, arnoglossi, hordeumq; bullierint. Executi quæcunque ad præseruandũ uisa sunt oportuna, iam tempus est, ut quæ ad curationem attingunt aggrediamur. Siquidem uix fieri potest, ut quæ dicta sunt, omnia ad unguem custodiantur. Quæ tametsi seruetur, nihil tamen uetat, quò minus iam tanta sit in humoribus, membrisque facta impressio, ut nihilominus naturam aliquo modo à malo uina necesse sit. Summatim igitur, & per compendium istarum affectionum curationem exequamur. Lippitudo, ruborq; oculorum, si leuis fuerit, per solam aquam rosaceam biduo frigidam nõ tepidam tollitur: quòd si ultra quatuor dies prorogetur, aloës parum primò aquæ rosacæ, uel si hoc non sufficiat, uino albo nocte infundatur: manè gutta aquæ uel uini oculis instilletur, si fortior, acurbitule supra humeros ada-

moueantur: è quibus si cutis fuscior uideatur, in adenda scalpello est, acerbitate iterum admouende: Succus solati oculis iniçatur: panniculis ex eodem succo expressis oculo clauso superponatur amptra, quæ album ouii biberit, cui mistus optimè sit puluis rosarum, acacie, corticum aridorum mali puniçæ; frontem comprehendat & tempus, cui oculus leesus subiacet: aut collyrium album, absque papaueris lachrymarum eodem solati succo primis diebus oculis instilletur. Sequentibus diebus cum muliebri lacte, parum postea sarcocollæ addatur, & demum inminuto ardore, aqua in qua fœnum græcum bullierit residuum dissoluet. Narium uero crustis medetur butyrum recens, uiolarum aqua bene ablutum, atque adeps gallinæ recens lota cum aqua nymphaeæ. Aut fiat linimentum huiusmodi: olei uiolati pondi trium unciarum, medullæ cruris uituli pondi unciarum duarum, Tragaçanthæ ceræ albæ, singulorum pondi unius uncie, solutis quæ solueda sunt, conficiatur linimentum. At si per hæc crustæ non resoluantur, ad fortiora ueniendum: quale est quod habet butyri recentis succo semper uini abluti, cerussæ lotæ, singulorum pondi unciæ unius semis, olei nymphaeæ pondi unciæ unius, lithargyri, plumbi usti eloti, sandalorum citrinorum, singulorum pondi trium unciarum, hellebori albi, camphoræ, argenti uiui, singulorum pondi unius scrupuli, ceræ albæ parum. Quicquid autem horum fiat, semper antea uapor aquæ calidæ attrahatur. Pustulis oris proderit in initio col-

lutio ex aqua caelesti, in qua semen rose, & galle decoctæ sint. Item ex lacte, in quo ferrum candens multoties sit extinctum. Sedato autem feruore, butyrum cum melle inter præstantia remedia connumerari debet: aut extrahito succum ex toto malo punico acido, cum cortice suo contrito, addito tantundem mellis rosacei: facitoq; omnia tandiu simul bulliant, donec mellis crassitudinem habeant. Quod si efficacius remedium desideras, adde tertiam partem pulueris cochlearum, glandium adustarum. Et si adhuc efficacius, sextam aluminis scissilis usti superaddito. Illud tamen haud prætereundum, in omnibus huiusce capituli affectibus, post uniuersales purgationes, cuarbitulus (ut supra in omnibus monuimus) ceruia esse aduouendas, hirudinesq; prope locum patientem. Ad pruritus genitalium accipiat album duorum ouorum recentium, succi semperuiui, olei rosacei, singulorum uncia una, farine fabarum uncia semis: cuncta in mortario plumbeo tunduntur: agitentur donec congruè crassescant. Hemorrhoidarum amotionem non scribo, quoniã prouocari potius debent quàm repelli. Tertianæ uerò, & regius morbus præsentem medicum desiderat. Hæc sunt quæ in præsentia mihi occurrere ad huius præclarissimi uiri præseruationem, curationeq;. Quibus iuuante eo, qui est uera salus oim, speramus eum pristinae integritati, decoriq; restituum. Vale, sexto Aprilis.

EPISTOLA TERTIA

Ioannes Manardus Ferrariensis medicus,
Francisco Caballo eiusdem artis profes-
sori eminentissimo salu-
plurimam dicit.

INTER reliquas errorum causas, qui
proximis seculis in Medicina acciderunt,
hanc fuisse non minimam puto, quod me-
dici nihil de simplicibus medicamentis
cognoscentes, Sepiasiariorum et pharmacopolarum
arbitrio compositiones medicaminum permis-
erunt. Inde enim factum est (ut reliqua nunc taceam) quod
generosa illa antidotus ab Andromacho seniore, The-
riace: a minore, Galeno, non a Galeno medico, eius si-
bi nomen usurpare cupiente, ut credere uisus est Aui-
cenna, sed a tranquillitate uocata, uel omnibus, uel cer-
te pluribus potestatibus carere inuenta sit, quas ei
antiqui medici adscripserunt. Huic tu rei prudentia tua
occursum, maximum in eius compositione errorem
peculiari commentario super hoc edito castigasti:
ostendens peras illas, que in antidoto erant ponen-
da, quibus uidelicet theriaci pastilli concinnantur, non
ex Aegypto petendas, sed in media ipsa Italia reperi-
ri. Nec satis tibi hoc uisum ad bonam conficiendam

theriacen, sed Andromachum eius inuentorem sectatus, Neronis primum medicum, aliumque Andromachum praetoris filium, & Demetrium, Antonij similiter primum medicum, aliosque quam plures, Galenumque demum ipsum non manibus quidem propriis, sed tibi obsequentium seplasiariorum tam salubre medicamentum in amplissima Venetiarum urbe, quae noua quasi Roma dici potest, preparasti: ad quam ceu commune Europae emporium licet uerisimile sit, ueluti olim Roman, tum à Creta Venetorum imperio parente, tum à ceteris Orientalibus locis simplicia medicamenta tantae compositioni idonea fuisse apportata, ego tamen nimis forte in hac, sicut in omni re medica, timidus & curiosus, non uereri non possim, quin aliqua adhuc uel defuerint penitus, uel uitiosa apposita sint. Non quod de tua fide & diligentia ambigam, sed quod res quasdam uel non adferri, uel non sine macula, uel in totum ignorari puto. Ea sunt: balsamus, myrrha, rheon, animum, cinnamomum, casia, scitani anthos, nardus indica, malobatrū, lemania, cardamomum, dictamnium, petroselinum, scordion, radix pentaphylli, thlaspi, atque in hedycroo magmate, quod alindaracarem Arabes uocant, asphaltion, calamus odoratus, xylobalsamum, maron. Verum enim opobalsamum uel ad nos non affertur, uel si affertur, tanti precij existit, ut totius antidoti precium praeuertat: duodecim enim drachmas, praeter id quod in hedycroo apponi debet, tota Andromachi col-

positio recipit, quæ decem & octo libras parum ex-
cedit. Vix tamen crediderim sincerū & recens affer-
ri. Nam quod hætenus uidetur, odore, colore, substan-
tia, longè à qualitibus ueri distat. Sed & Galenus ua-
rijs id adulterari modis queritur, inueniriq; in opti-
ma myrrha opobalsamum, quod intra corpus assum-
ptū mortiferū esset: nisi forte extra piculū nos simus
qui non optima solian, sed bona etiam myrrha care-
mus. Nam quæ myrrhæ loco habetur, pro odore suauitatis,
teterrimum uirus obolet. Rheon scribunt Plinius
& Dioscorides radicem absque odore, costo nigro
similem: cum id quod in usu est, nullam cū costo simili-
tudinem gerit, magnumq; longè odorem, nec insuauē
iactet. Verum amineum, id est, botruosum & uelut
uua, nescio si Italia hoc seculo uidit: sicuti, quod mul-
ti fortè mirabuntur, nec cinnamomum. In quo igitur
est diutius immorandum, quod neminem adhuc audiui
ambigentem, id quod passim ex India, præcipuè à Lu-
sitani regis classe in Europam uehitur, esse uerū cin-
namomum? Quod tamen non esse ex Galeni uarijs di-
ctis in libro de antidotis faale patere potest, cinnamo-
mum dicentis, esse arbustum, sex uel septem plus
minus adnascens ramusculos habens, longitudine
inæquales, ita tamen ut maior semipedem romanum
non exædat: & id quod optimum est indicibilem quen-
dam super omnia alia odorem habere, gustūque ali-
quatenus cale facere, non usq; adeo tamè ut cū tristitia
mordicaret, colore tale, quale si lac uocato rheo cum

exiguo uocati cyani misceretur, id est (ut mihi uideatur) colore albo ad fuscum, & subcyanum tendente. Esse eius sex genera, quatuor uidelicet inter optimū & pessimum, quod exiguo interuallo ab optima casia minime mirandum distare, cum ea in cinnamomum aliquando conuertatur. Quemadmodum post Galenum in libro secūdo suae medicinae scripsit Auicēna. Vidisse enim se ait Galenus casiam adeo altam, & uberem, ut ad arbusi accederet magnitudinem, ramusculosq; quosdam mitteret, uisu, corticis tenuitate, odoreq; & gustu exacte similes cinnamomo. Ex quo dicto itelligere quodque licet, quantum uulgaris casia distet à uera, nihil cū cinnamomo habens commune: terra cum sit, inodora, & penitus aspernabilis, imò nihil habens, quare casia putari debeat: ut Dioscoridē & Plinium legenti, remq; ipsam in manu habenti facile constabit. Casiam cum dico, aromatiten itelligo, quam officinae ligneam uocāt. Aliam enim, cuius nunc communis est ad aluum leniendam usus, scio antiquis penitus incognitam, inter illas id est, aromatites ea esset eligēda, quae Gizi, non Gizir (ut putauit Hermodorus) barbarico nomine dicitur: quae adeo similis est cinnamomo, ut duplū eius pro annamomo, Galeno teste, poni possit, q̄ Quinto accendū nō putauit dicēti nō secus eos facere, q̄ carētes annamomo duplam casiam accipiunt, his qui dicerent, dū caremus Falerno, uel uino cretico, duplum uilissimi uini bibendum: & eos qui similaginem panem non habent, debere duos furfuraceos esitare. Non enim ait Galenus, si

mile quid his faciunt, qui casiam cinnamomi loco accipiunt, sed illis assimilantur potius, qui cum forti careant viro ad pondus ferendum idoneo, duos substituunt debiliores. Hanc Gizi appellatam theriacem imponere debemus, & carentes cinnamomo, pro simplo annamini duplam accipere, fistularem autem uocatam, omnium uilissimam & propterea theriacem non imponendam scripsit Galenus, esseque passim cognitam, exteriorem quidem corticem, quem fistulam uocant, fortem habentem, & odore, & gustu: interiora debilissima, adeo ut nullius sint utilitatis. Carere nos indica nardo quis dubitet, qui spicam quidem uocari apud Galenum legit, esse tamen radicem? Sed & ea theriacem preparatione, quam ceteris ueluti concisam magis & manifestiorem praefert Galenus? Sic ad uerbum carmine quodam scribitur: thermentinaeque, rhesinam, nardi que radicem indicem: ad nos uehitur spica: atque utinam nardi esset. Suauitate enim odoris penitus caret, & saporis est ualde ingrati. In flore etiam schoeni idem accidit. Cum enim scribat Democrates: schoenique non festucae, sed floris: ad nos festucae portantur non flores. Sed in hoc magna uis non est, siquidem Galenus herbam non laudat. Malobatrum quis nostro seculo cognoscit? Ego toto uitae meae tempore uix unquam filium uidere potui, sicuti & lermij uocati siglij glebulam, namque passim uenditur, nec facie, nec uiribus ueri similis existit: alioquin Galeni quoque temporibus tant

N

apte adulterabatur, ut dignosci à legitima non posset.
Cardamoni quod Arabes Cardumeni nominant, tria
habemus genera, odorata illa quidem, & cum ceteris
aromatibus in usum uenientia, longè tamen, sicut
mihi quidem uidetur, à quatuor generibus distantia,
quorum meminuit Plinius. Dictamno, nisi eã rursus Ve-
nus ab Ida silua deportet, omnino deficiamus. Flore enim,
caule, & semine carere debet, quibus nostra hæc
uulgaris maximè abundat. radicem uerò habere tenuem
& inutilem, quæ nostræ magna, & ad usum sola
ueniens neglectis folijs, quæ imponenda essent phar-
maco, non radix. Sed carere nos balsamo, & malo-
batro, quæ & preciosa ualde, & à longinquis regio-
nibus petenda, non est mirum. At quis non miretur si-
mul & ægreferat, petroselinum, & terebinthi ressi-
nam apud nos desiderari? Quod enim uulgo petro-
selinum uocamus, uel apium est, ab antiquis dictum
hortulanum, uel quicquid tandem sit, constat cuius
non id esse, quod iheriacæ miscendum iussit Androma-
chus. Præfertur enim reliquis, Galeno teste, Macedo-
nicam, & Maædonico Epiroticum: in hoc alia excel-
lens, quod amarissimum & acerrimum existit. No-
stratis autem semen, ut a credinis cuiusdam particeps
fortè uideri potest, omni tamen prorsus caret ama-
ritudine. Sed postquam Maædonico carendum erat,
utinam Epiroticum haberemus, quod Galeni tempore
(tanta erat ueri emulatio) in Maædoniã per Thessa-
lonicam apportabatur, ut p̄ Maædonico uendi posset.

Recentiorum autem negligentia effecit, ut Macedonica, & Epirotica carentes, apij communis semine pro eo utamur: sicuti & pcuria, uel laricea rhesina loco tormentinae, quae ex Chio optima, ex Lybia & Ponto etiam bona, olim efferebatur. Eadem negligentia factum est, ut non solum herbam ipsam scordili uocatam amitteremus, sed & uocis ipsius significati, alium siluestre eius loco, nominis similitudine decepti, accipientes: magis in hoc peccantes quam in petroselino, quod non ideo theriacae imponitur, quia sit uenenosus pharmacis, aut feris repugnans, sed aquae intercutis gratia, similiuque morborum. Scordij autem in herbam in prelio quodam corpora occisorum ceaderat, diutiusque remanebant incorrupta, secundum eas potissimum partes, quae herbam ipsam attigerant. Unde creditur, Galeno teste, ferarum moribus, & mortiferis pharmacis uehementer repugnare. De pentaphyllo libenter intelligerem, uulgarem ne hanc passim in uis stratis nascentem acceperitis. Ego non huius radicem accipiendam puto, sed eius quam tormentillam uocant: quam licet septifoliam maiori ex parte in Italia uideamus, hic, hoc est, in Pannonia sepius uidi quinquefoliam. Thlaspi ignotum nostro uero, etiam uere est mihi apud Ioannem Augustum, Iauriensem Episcopum, uirum & doctrina, & prudentia, & quod maius est, religioe celebrandum de genti, coeperta herba est quam uerum Thlaspi esse puto. Cappadocam tamen desiderat Galenus, colore ad nigrum accedente, ma-

ioŕem cretica, exq̄; quadam eius parte ueluti caſſam,
unde & nomen accepit. Aſpalathum, niſi ſandali uoca
ti ſpecies ſit, puto hoc tempore penitus ignotam; ſicuti
& alimum aromaticum. Quod enim uulgus eo no
mine uocat, radix eſt, non calamus; nec (ut arbitror)
calami illius radix, ſed uel acorus eſt, ut etiam ſuſpi
cari Hermolaus quodam loco uiſus eſt: uel alia que
dam res nobis incognita. Ego quoties acoro opus eſt,
non uulgari illa radice, nec inamandi odoris, ſed uo
cato aromatico calama uti conſueui. Maron ſi non
eſt ſampsuci ſpecies, ingenuè fateor me neſcire quid
ſit. Veram acidam, id eſt, Aegyptia ſpina factam,
quam lachrymam cyaneam uocauit primus Androma
chus, puto etiam in Italia deſſe; ſicuti & uerum bal
ſami lignum. Tot igitur exiſtentibus pharmacis, qua
theriace accipit, uel penitus ignotis, uel ualde dubijs,
uel ad nos hiſce temporibus non delatis, neſcio quo
modo parari rectè uel poſſit, uel oportuerit: ut il
lud mittam, quòd etiam uerus parandi modus longo
abſuſu eſt abolitus. Non poſſe autem quempiam be
ne parare, niſi alium bene parantem uiderit, putat
Galenus; qui tanta diligentia ut in cæceris, ita
in ea conſcienda uſus eſt, ut mortaria omnia,
præterquam Aegyptia repudiauerit. Simul medica
menta non ſolum ſigillatim eligens, ſed inuicem
comparans, ut nullum eorum reliquum ſuperaret: ex
perientia ipſa cognofcens, quòd ſi exempli gratia, gin
giber ualde potens pharmaco imponatur, reliquis dea

billioribus, in composito & sapor, & uis gingeris
dominabitur, non omnia, sed que id bene facere pos-
sent, contereret: reliqua prout cuiq; congruebat, uel
liquaret, uel solueret. Thlaspi & Rapi semen, quoni-
am ob innatam quandam tenacitatem simul alijs con-
trita adherere mortario uiderat, sola modico uino ad-
dito cõterebat. Thus per se absque uino. Quantam ue-
rò diligentiam & uino eligendo, & in pharmaco cha-
citiæ denigrando, demum omnibus in rebus adhibue-
rit, legenti librum eius de antidotis facile constabit.
Qua diligentia factum est, ut Antonius Cesar, qui
quotidie pharmaco utebatur, mox ut id prægustauit,
quod à Galeno paratum fuerat, quòd sibi longè magis
ceteris placuisset, antiquam compositionem permuta-
tam putauerit, Sed ut iam finem epistolæ faciãam, &
ad id redeam à quo incipi, quum ex recipiendis theria-
ce medicamentis nonnulla incognita, alia factitia, alia
mala esse putem, in artifiabus peritiam & fidem desi-
derem, uix credere ualeo bonam hoc tempore theria-
cen præparari posse: tantum tamen tibi tribuo, ut si
abs te certior factus fuero singula inuenta & pertena-
tata, rectèq; fuisse commixta, ea, quod hactenus nun-
quam feci non formidemus. Vale, Budæ uigesimo
sexto Augusti.

EPISTOLA QVARTA

N iiij

Ad vacien. Episcopum. Præseruatio
oculorum, & dentium.

REVERENDISSIME DE T PATRONE obseruandissime, cupiens exequi id, quod heri iniūxit D. T. ut cui ex asse debeo, aliqua annotabo ad oculorum, deūq; præseruationem cōducentia. Sed quoniam hæc sana esse non possunt, nisi caput sanum sit: neque hoc, nisi uniuersum corpus bene habeat, ratio uictus, quā dietam uocant, imprimis instituenda est, utpote sine qua frustra reliqua tentarentur auxilia. Consistit autē hæc non solum in quantitate, qualitateq; cibi & potus, sed & in omnibus his, quæ uelimus, nolimus occurrūt: ut somno & uigilia, motu & quiete, excretis & retentis, animiq; affectibus: præcipuē autem in aëre, qui non solum extrinsecus nobis semper adheret, sed in ima quoq; & penetralia per inspirationem continuo adigitur. Quæ ad cibum, potusq; attinent, ceu satis per se manifesta, non exequor. Nemo enim est, qui nesciat maligna cibaria, ac uaria, & malo ordine assumpta, crudelitatem & crapulā, maximum corpori & animo asferre nocumentum. Residua quinque genera non adeo in propatulo existentia, nec cuius manifesta breuiter pertractabo. Somnus inter diem & noctem septē horarum spaciū non excedat, sitq; potius nocturnus quā diurnus, duabus horis à cibo, & supra dextrum

latus, capite bene alto, duriore puluere, æstatèque corio
tecto: initium capiat primo somno finito, uoluere cora-
pus, & super sinistrum redormire, non est inutile.
Exercitium prandium precedat, quies sequatur. Nec
quilibet motus exercitium putandus, sed ille tantum,
per quem respiratio permutatur. Illud autem maxi-
mè conducet, quo inferiora corpori, capite quieto,
mouerentur. Enitendum summopere, ut excrementa
omnia quotidie expurgentur, tam ea quæ manifestè
per artos meatus exeunt, quàm quæ immanifestè. Na-
sus igitur manè emungendus, & quicquid sordis ei no-
cturno tempore adhæsit expurgandum. Et si quando
nares obstructæ uideantur, sunt uel digito butyro in-
tincto, uel betæ succo, uel sampsuâ surculis aperiendæ:
Gargarizandum & abluendum os aqua, cui etiam
quandoque aceti quid addatur. Dentes aliquo ex his,
quæ inferius describentur, abstergendi. Oculi quo-
que & aures bene à suis sordibus emundandi. Dan-
da opera, ut quotidie aluus bis eat: quod si spontè non
fiat, iuuando uel prunis in aqua mulsâ decoctis, uel ca-
pi iure cum saccharo, uel iusculis ex atriplice, beta, &
maluis, multo oliuo dulcè conditis: uel (quod omnibus
his efficacius est) uini fœæ, aut senæ folijs cum iure. Vni-
uersa hæc sunt ante cibum alium accipiendâ: longèque
melius esset, si qua morula inter ea & prandium in-
tercederet. Cauendum autem, ne quoties desidendi in-
cessit cupiditas, uel medi, ob negotia differatur. Sumè

N iij

enim hoc capiti nocet, adeo ut quosdam uel ob solam
hanc causam pessimos inarrisse ac letales morbos agno-
uerimus. Sunt & alie quedam uacuationes per ocu-
los autis meatus facte, que & ipse adiuuande. Caput
igitur secundum consuetudinem semel ad minus in se-
ptimana abluendum lixiuo, estate mitiori, & in quo
chamemeli & sampsucus sint decocta. Diebus quibus
lotio non fiet, caput linteolo aspero primo perfrican-
dum, a superioribus ad inferiora descendendo. Animi
motus, quantum fieri potest, moderandi, presertim ira.
Maioreseque cura & cogitationes sunt post cibum abigen-
de. Sol, ignis, fumus, lune radij, uentus ualidus, pre-
sertim austrinus, sunt a capite arcendi, itaque interdum
& noctu caput tenendum, ut nec algeat, nec aestuet. Et
propterea in cubiculis impense more patrie calefactis
non est immorandum. Et haec quidem, quantum ad ui-
ctus rationem, breuiter dicta sunt. Ad alia accedendo
congruum mihi uidetur, ut bis in anno uena secetur,
post utrumque uidelicet equinoctium: Vere quidem, ea
qua est in cubito, media. Autumno, exterior: illam medi-
anam, hanc cephalicam uocant. Extrahende uere san-
guinis unciae nouem, autumno sex. Laudo etiam ut sin-
guloquoque mense post plenilunium quatuor acura-
bita intra scapulas admoueantur. Et si nigrescere lo-
cus uideatur, tres unciae sanguinis per consuetum mo-
dum loca pungendo extrahantur. Eisdem quoque tem-
poribus ueris & autumnii, praemissis quibusdam pre-
parationibus, post uenae sectionem corpus erit purgandum.

Preparatio uero per sequentē potū ter uel quinque
acceptū faciēda: Herbe, uel radicum foeniculi, foliis
lorum senæ añ. mediam unciam, sampsiā, rosarum
rub. añ. unciam semis, polypodij, passularū añ. drach.
Res istæ in aqua ex arte coquatur, decocti tres uncie,
addita acide potionis, quam compositum uocant, un-
cia una. S. manē bibantur. Sumpta prescripta potio-
ne, purgatio erit his catapotijs in aurora sumendis,
faciēda, quæ recipit pilularum. S. quibus addes binos
scrupulos agariæ preparati, semis scrupulum nucis mu-
sate, quinque grana diagridij, duo grana cum aqua
foeniculi: & deaurētur duobus uel tribus diebus sequē-
tibus, quolibet manē accipiēda nitri triti drachma. Post
quæ tribus ad minus horis abstinendum. A uere ad au-
tūnum, nisi quando magni æstus molestabūt, utile erit
ab una ad tres ex infra scripis catapotijs accepisse: post
leuem quidem cœnam, si caput, aut si stomachus magis
molestabit: Rheu electi drachmam unam, agariæ electi
scrupulum, senæ dimidium drachmæ, rosarum quin-
decim grana, diagridij septem grana cum succo rosa-
rum, s. uigintiuno. Autumno bibendus sequens potus
quotidie in aurora per integram hebdomadem: senæ
unciam unam, radicū cicorij unciam, S. sumularū bo-
raginis. m. unum, in aqua congruo modo coquantur:
ex decocto ternæ uncie & ser. de pomis sapor uocæ-
tis uncia una. S. potus rosarum & odorem accipiens
conficiatur. Sumpto, ut dictum est, per hebdomadē co-
potu, his purgetur catapotijs: pilularum añ. ser. duo,

Lucis scrup. S. rosarum grana sex, diagridij grana una
decim cum succo rosarum. s. septem & folio auri con-
te gatur. Tribus sequentibus diebus quolibet manè acci-
piatur medium cochleare sequentis compositionis: sac-
chari rosacei. x. uncia pōdo, aroros. drach. quinque
cum iuleb rosato, fiat electuarium. Catapotia quibus
tempore hyemis utendum: aloës lotæ, rheu electi añ.
drach. unā, epichymi cretiā pulueris. S. foeniculi scrup.
unum, nucis myristicæ, diagridij añ. grana decem cum
aqua fœniali, fiant pilulæ uiginti septem, & deauren-
tur: Ex his sumendæ ab una ad quinque: manè, si totū
corpus; ante cœnam, si stomachus; post cœnam, si cœ-
put purgationem desiderare uideatur. Et hæc satis sint
quantum ad purgationem. Addentur nonnulla oculis
& dentibus accommodata. Hyeme manè abluendi oca-
li uino hoc pacto parato: uini albi acerbi non ualde po-
tentis libra una, herbæ fœniali, si haberi possit. m. i.
pompologos, nil uocant Germani, undam mediam.
Bulliant omnia una ebullitione. Postea per rudem la-
neum pannum stillare permittatur. **A Q V A P R O**
O C V L I S A E S T A T E. Rosarū pondo tria, her-
bæ fœniali, rutæ pondo unum, incidantur omnia,
& simul bene commisceantur: & post tres dies destil-
letur aqua, uel cum solo uapore aquæ bullientis, uel in
sole, uel ad balneum mariæ uocatum, ita ut in recipiente
aquam uase pugillus earundem rerum apponatur, ro-
strumque ita cum eo conuertatur, ut uapores exire nō
possint. **P R O D E N T I B V S,** Rosarum albarum

Et rubrarum. S. añ. drach. unam, sandalorum alborum,
fucani albi, id est lapillorum, qui vulgo, pater noster
de ambra uocantur. margaritarum albarum añ. scrup.
unum, mastiches, annamoni añ. drachmas quinque: con-
terantur omnia mediocriter, Et addito pauco melle ro-
saceo bene misceatur. In hac mixtura uespere intincto
digito dentes bene perfricentur. Manè ablutio fiat cū
uino albo, in quo radix iridis sicca bullierit. Denti scabi-
pia fiant ex ligno lentisci. Optima est etiā radix unius
speciei malue, quam in Italia herbam Hungaricam, al-
team puto græcè Et latinè uocari. Poteram finem fa-
cere, sed libet adhuc adscribere res quasdam oculis Et
dentibus eximie uel utiles, uel inutiles.

CONFERENTIA OCULI S. Myrobalanum
conditam manè comedere, Et nucleum, qui intrinse-
cus est, longo tempore in ore continere. Excellit etiā
in hoc nux myristica, quam muscatam uocant.

Semina fœniculi saccharo cooperta. Vinum absinthi-
tes potum, Et eo magis rutaceum. Coena exigua capiti
confert Et oculis. Acetum syllite gargarizare, oculis
confert, presertim post purgationem. Garyophili oeu-
lis sunt amia, Et asparagi comesti, ac betonica. Iumat
Et perdicis cerebrum, Et rapa, presertim folia: saxi-
phragia herba cerebro, masticata. Semē fœniculi ace-
to maceratum, dehinc exiccatum, si ei tantūdem opti-
mi ciunamoni addatur, mediāque pars optimi sac-
chari, puluisq; ex omnibus in usu sit, mire acies rea-

creabitur. LAEDENTIA OCULOS: Crassa
pula, Venus, mustum, uinum dulce, turbidū, crassum,
legumina, canabis, brassica, praecipue salica, raphanus,
allium, porrum, caepe, & id genus reliqua. Magni pi-
sces, aspiciere rem lucidam, uel uelocissime motam, le-
gere literas maxime post cibū. IUVVANTIADEN-
TES. Salvia, origanum, siluestris menta, lupini, lepo-
ris caput ustū, tamariscus, cortex fraxini, aqua in qua
salite sunt oliuae, radix uerbene masticata, cymae rubi,
rubi, uinum decoctionis radice pentaphylli, quam tor-
mentillam uocant, radix lapathi masticata, cornu cer-
ui ustum, acetum scillitiū, amurca, oleastri folia, qua-
tuor haec infricata. NOCENTIA DENTI-
BUS. Vehementer calida uel frigida, & maxime si unū
post alterum dentes attingat, dulcia, tenacia, acerba, du-
ra, frequens uomitus, lac, pisces magni uel pingues,
raphanus, porra, brassica, limonia. Multa addi pos-
sent, sed deo optimo max. adiuuante, cum his spero D.
T. reuerendissimam & dentium, & oculorum, & to-
tius corporis sanitatem conseruaturam. Quod ille effi-
cere dignetur, qui est uera salus: cui laus & honor nunc
& imperpetuum. Vale.

EPISTOLA QUINTA.

Loca quaedam Auicennae declaratur, &
unius aphorismi uera traductio, & sen-
tentia ostenditur.

VINAM, mi compater, multi hoc tem-
pore medici inuenirentur, qui tecum sen-
tirent, nec tantum nomini & quorundā
autoritati, quantum ueritati & rationi-
bus crederent: facile enim sperare possemus, ut anti-
qua mediāna & uera, quæ tandē caput exerere occoe-
pit, exuta plenē barbarie, deterfa omni caligine ac la-
be, leuigata ac splendenti facie, se totam speciosam &
castam ueris amatoribus ostenderet. Sed magna medico-
rum pars, & hi maxime, qui celebriores uulgō habentur,
tam malē initiati sunt, ut prædicare per compita
& fora non uereantur, se malle cum Auicenna, Serā-
pione, Mesue, reliquis quorum uerba pro oraculis ha-
ctenus habuere, non ritē sentire, quā cum recentiori-
bus, qui mediānam à Græcis fontibus hauriunt, rectē.
Tu uerō nihil habens ueritate antiquius, non reliquis
modō, sed nec Auicennæ ipsi, istorum nomine tantum
tribuis, ut eius dictū in rationis æquilibrio non appo-
nas: & si tibi deuergere putaueris, quæ tua est mode-
sta, aliorum iudicium requiris. Quod ut rectē facis,
ita illud nescio an rectē, quod me in eorum numero sta-
tuis, qui de tam celebratis uiris norunt iudicare. Pau-
corum est hoc priuilegium, & quod non temere quis-
piam sibi debeat uindicare. Quod ut mihi neq; usur-
po, nec arrogo, ita cuiusq; boni uiri esse puto, oculo ad
ueritatem directo, liberē quid sentiat his maxime qui
id expectant, aperire. Quod si cui fortē negare pos-
sum, tibi nō possū per epistolā petēti, ut quod uiua, ut

aiunt, uoce, te audiente multoties sc̄a: & quotidie
meis discipulis facio, id faciam absenti per epistolas:
ut sc̄licet de nonnullis Auicennae dictis quid sentiam
tibi significam. Ne igitur te amplius uerbis morer, rem
ipsam aggredior: Scribit, ais, Auicenna capite de tre-
more hæc uerba: Et materia quidem frigida aut est
pauca in meatibus, in quibus ipsa mouetur, ac quan-
doque cum uia penetrationis, & quandoque cum uia
prohibitionis, aut non est potens omnino. Hæc sunt
Auicennae in uulgatis exemplaribus uerba. In qui-
bus cum expositores errarint, te alioqui ingeniosum
mirandum non est hæsisse: quoniam & in codicē tuo,
sicuti in plerisque, mendose leguntur: & etiam si
recte legantur, sunt difficilia. Castigabo igitur ea im-
primis: dehinc uerum eorum sensum aperire conabor.
Sic legendum iuxta hebraicam editionem, quæ tamen
preterquam unico uerbo ab antiqua lectione non eua-
riat. Et materia quidem obstruens, aut est patiens in
meatibus, in quibus ipsa mouetur, & quandoque cum
uia penetrationis, & quandoque cum uia prohibi-
tionis, aut non est patiens omnino. Horum uerborum
sententia est: Materia obstruens, prohibensque uir-
tutem, ne perfecte possit penetrare, sicuti statim su-
perius dixerat, aut est patiens in meatibus in quibus
mouetur ipsa, ita ut aliquando uincatur à uirtute, nec
possit prohibere quin penetret, aliquando contraria
superat uirtutem, ut ipsam prohibeat penetrare, aut
omnino non patitur: quia uidelicet semper uirtuti rea

sistit, & nullum ei transitum permittit. Pati siquidem
& patientem esse, uel non patientem materiam, in hoc
libro intelligimus, non actionem in se aliquo modo sus-
cipere, uel non suscipere: sed tunc intelligimus ma-
teriam pati, quando succumbit quodammodo, & cedit
uirtuti: tunc non pati quando penitus resistit. Accipit
autem hæc haud dubie Auicenna à Galeno libro tertio
de causis accidentium, qui in uulgatis Galeni editioni-
bus liber quintus de accidenti & morbo inscribitur, ca-
pite iuxta eandem barbaram editionem secundo: uer-
ba Galeni subiiciam, quæ Auicennæ uerbis lucem expo-
sitionis præbebunt, ut hinc quoque cognosci possit, me-
dianam à fontibus ipsis, non à turbidis riuulis esse hau-
riendam. Crassi ac tenues, ait Galenus, humores, quan-
do meatus potentiæ ita obstruxerit, ut minor fiat uir-
tutis influxus, tremoris causa sunt: ac tum præcipuè,
cum integram fecerint obstructionem, & in neruo-
rum quorundam partibus resolutionem. Reliqua enim
musculum quantum esset opus tendere non ualent. Sed
quando meatus potentiæ per neruos patentes nondum
integrè ab humoribus obsessi fuerint, & adhuc ali-
quo modo agitari & moueri queunt, conante uehe-
menter potentia, tales eueniunt motus, quales fieri
superius diximus, resolutione incipiente, subleua-
to aliquando. Hæc Galeni uerba, si quis diligen-
ter scrutetur, atque illis conferat, quæ ab Auicenna
scripta sunt, eandem in utrisque agnoscat sententiam,
in illo clarius, in hoc obscurius expressam. Nam quod

dixit Galenus, ita obstrui aliquando meatus, ut non fiat uirtutis confluxus: hoc significat Auicenna, per materiam non esse patientem, quia scilicet non patitur, ut uirtus aliquo modo pertranseat: & per contrarium, id est, per hoc quod dicitur materiam pati, obstructionem non esse integram, & aliquem pati uirtutis ingressum. Et quod Galenus ait, subleuari aliquando membrum, aliquando de cadere, exprimit Auicenna hic uerbis: Quandoque cum uia penetrationis, quandoque cum uia prohibitionis: quando enim uis obtinet, tunc penetrat, & membra subleuat: quando materia uinat, tunc prohibendo penetrationem, prohibet & motum, sicque membrum de cadit. Et haec ad primam tuam dubitationem dicta sunt. Quod ad aphorismum uero pertinet, ab Auicenna eodem capite uersus finem recitatum, & quarto libro capite de causa, neutro horum locorum Galenum reprehendisse uidetur: maxime si Hebraeam sequamur literam. Libro enim tertio, sententiam eius refert tantum, non taxat. Sic enim iacet litera ad uerbum: & Galenus quidem non concedit hunc aphorismum, ex eo quod modum non habet. Quorum uerborum sensus est, Galenum non concedere hunc aphorismum, non quia uerum non sit, sed quia modum loquendi Hippocratis non habet. Liqueat autem duo haec de aphorismo sensisse Galenum eius expositionem legenti: primo enim ueritatem aphorismi ostendit his uerbis. Quae enim hanc febrem efficiunt causa in uenenofo genere existentes, quando ad nervos transferuntur, primum tremores faciunt.

compaciente uero principio, etiam deliria: deinde quibus
dā interiectis, nō uideri hūc aphorismū esse Hippocra-
tis, quibusdā superuenientia, eorū soluere consistentiā
quecunq; omnino hominem liberant, nō que alterā ge-
nerant passionem, quæ nihilominus sit primū pericu-
losa. Ex quibus patet probari à Galeno aphorismū ue-
ritatē, loquendi modū non probari, ueluti Hippocrati
cōsuetū. Patet & aliud, hoc est, aphorismū à te nō be-
ne legi, effēq; in eo antiquā sequendam interpretatio-
nē, non nouam, quæ habet ut tu scribis: Qui in febribus
ardentibus tremores fiunt delirio. Noluit enim Hippo-
crates delirio tremorem solui, sed à tremoribus & de-
lirio ardentem febrem. In quē sensum Auicenna quoq;
ipse aphorismum adduāt libro tertio in hunc modum:
Et Hippocrates quidem iā dixit, cū accidit in febre cau-
so tremor, tūc sensus permixtio resoluit eā ab ipso. Li-
at lib. quarto noue interpretationi adherere uideatur,
dū dicit: Et Hippocrates quidē dixit, quod si alicui ac-
cidit in febre causo tremor, tunc permixtio mentis sol-
uit ab eo tremorem. In qua re non uideo, quicquid ima-
gnetur Gentilis, quomodo defendi possit, quando unū
& eundem aphorismum, unico tamen modo ab Hippo-
crate scriptum, aliter uno loco, aliter alio interpreta-
tur. Prima autem, hoc est, tertij libri interpretatio græ-
ca literæ accommodatur, quæ uerbum ex uerbo sic ha-
bet: Quibuscunq; in ardētibus febribus tremores fia-
unt, deliriū soluit. Ad id quod tertio loco defucuto pe-
nis nemo qui Auicēna caput sexcētesimū quadragesimū

Secundū lib. secūdi ubi de suato agit, capiti Diosco. de
Symphyto cōparauerit, ambigere poterit, idē esse Aui.
suatum, & Diosco. symphyton: erroreq; uel interpretis
uel ipsius Auicēne contigisse, ut semperuiuum dicatur.
Errasse autē Auicēnā, uel potius ne sasse quid esset ex
eo constat, quōd uarias de eo opiniones & secūdo, &
tertio libro affert: nec uni prae alijs adheret. Secundo
enim libro, alios existimasse semperuiuum, aliosq; mā-
dragorae cuiusdam semen, alios aliam rem. Libro etiā
tertio capite de spūto sanguinis, duas de eo sententias
affert. Nam postquam dixerat: quod est semperuiuum,
aliam cuiusdā aggregatoris subdit opinione. Non enim
de alia mediāna loquitur, sicut Iacobus ille cognomento
de partibus arbitratus est, sed de eodem suato ait scri-
psisse uirum quendam in suis aggregationibus esse cal-
lamenti, idest, origani speciem, hoc est, similitudinem.
Organū autem dici ab Auic. calamethum, secūdo lib.
manifestatur cap. cētesimoquingentesimo octauo ubi sub
calamēthi nomine de omnibus origani speciebus pertra-
ctat. Deinde subdit eundem uirum dixisse, quōd nasci-
tur inter lapides. Vtrunq; autem primae symphyti spe-
ciei adseribit Dioscorides, nasci uidelicet inter petras
& origani trahere similitudinē, tertiuq; cum his spūto
sanguinis prodesse. Melius igitur q̄ Auicenna cōiecit,
& suatum esse symphytō, & utraq; eius specie uul-
gō dicitur consolidam: quarum maior passim apud nos na-
scitur: & a similitudine radicis Lucanicam uocant. Mi-
randuleum aliam nomināt, uolentes, uel potius debent

tes * dicere. Ita enī primā eius speciē nomiat Pl. lib. ut-
cesimo sexto & uicesimo septimo: in saxis nascēte in ra-
mis origani tenuibus, ī caamine chymi capitibus, odora-
tā gustu dū dulcedine saluam cientem, radice longa, riu-
tila, digitū crassa. Quā si (ut scribis) conspicatus es, &
apud te habes, rem mihi pergratā facturū te scias, si ui-
dendā miseris. Illud demū, quod maioris momēti putas,
& uerē existit, ceu in perniciē certam hominis cedens,
si quod plerique peccant, Auicennae uerba oscitanter le-
cta, ueluti oracula ad minimum usque apicem memof-
riae commendentur: ut pro certa regula sint, per quam
medici opera dirigantur, facillimē tollitur, si litera,
prout debet, castigetur: capite enim de pleuritide in
toto codice, sicuti in quodam etiam meo, haec uerba le-
guntur: Et cum accidit in pleuresi solutio uentris, &
fuerit pleuresis succedens decolationi resolutae ad latus,
prohibe istud cum cura phlebotomiae, & lenificationis
naturae cum sufficientia samici hordei. Quae sunt hoc
modo castiganda: cum in pleuritide acciderit uentris so-
lutio, fueritque pleuritis succedens anginae, quae ad latus
resoluta est, prohibet hoc omnem curam phlebotomiae,
& lenitionis uentris: sufficitque ut cum polenta ra-
tio uictus instimatur. Est enim sensus apertus, quod
angina ad latus permutata, si uenter laxus fuerit,
nec uena secanda, nec uenter leniendus: sed sat est
polenta uti. Polentam Latini uocant, id quod Graeci
ἄλφρον, & Arabes Samic. Habes igitur, nū cōpater,

quid de tuis¹ petitionibus sentiam : in quibus , si quid
offendit , te potius culpa , qui talem iudicem elegeris ,
quam me , qui publicas (ut nosti) lectionibus alijsq; nego-
cijs implicitus , hec ut amico morem gererem , qualiacuq;
que pro tempore occurrerunt , tumultuariè annotavi .
Vale .

EPISTOLA SEXTA

Diminutæ uisionis causæ inuestigantur .

ASVS huius præclarissimi uiri , quan-
tum ex his que scripta & relata sunt ,
potui conijcere , sunt diminutio & quasi
ablatio uisus , in sinistro oculo ex cicat-
ricæ : in dextro diminutio cõiuncta cor-
ruptioni . Symptomata hec quidem euidentia : disposi-
tiones , & dispositionum causæ , in dextro manifesta :
quod uel ex hoc constat , quia alter medicus , nyctilop-
pam , alter ægylopam putat . Et qui ægylopam , non sa-
tis etiam sibi constat . Nam uel à subtilitate , uel à debili-
tate instrumentorum fieri ait , & fuisse aliquando
guttam serenam , id est , ut ipse definit , interiorem oppi-
lationem cum oculi in anteriore parte lymphiditate . In
hac igitur controuersia dicam sententiam meam : non
propterea præiudiciū aliquod ueritati , meliusq; senten-
tibus facturus , præsertim excellentissimo domino Adu-

selmo, tanquã fratri mihi obseruãdissimo. Mihi quidẽ uidetur nyctilop.e symptōmata huic uiro non adesse. Siquidem qui eo affectu molestantur, interdium uident, sole occidente imbecillius, noctu nequaquam. Prestans autem hic uir, malẽ semper, & ut scribitur, in magno lumine nihil uidet. Agilop.e autem nomen nõ, nisi apud Barbaros, lego: uideturq; ea uocẽ id significasse, quod alia barbara uoce ab Auicenna, aliar dicitur, eum uidelicet qui in tenebris uidet, in lumine minus. Videtur autem agilops uox corrupta à Græca, aliam tamen rẽ significãte, ἀγγιλωπίου uocãt Græci abscessũ iter. nares & magnum oculi angulum: qui si in auro sè, ut inquit Paulus, tractetur, in fistulam uertitur. Verum uocẽ quidẽ, egilops & aglops p̄pinquẽ: res tamẽ, ut cõstat, in totũ differt. Siquidem egylops extra oculum fit, & ab ea rarò uisus offenditur. Habent Græci aliam uocẽ non adeò similem, sed rem significãtẽ, quẽ maiorem cum Barbarorum agilopa conuenientiam habet: ἀμβλωπίου enim uocant uisus obscuritatem ab aliqua manifesta causa. Conuenit autem hic affectus amblyopia uocatus, cum alio ab eisdem Græcis uocato ἀμεινωσẽ, in hoc quod est fieri ab immanifesta causa. Differt uerò quoniam in hoc est totale uisionis impedimentum, cum in amblyopia sit sola obscuratio, nõ plenus defectus. Ut igitur ad rem ipsam, cuius causa nomina hæc inquisiimus, accedamus, si uera sunt quẽ mihi narrantur, nullam uidelicet ostendi in oculo mutationem, artẽ amblyopiam pati clarissimus hic uir est

dicendus: fatē dumq; erit causam in uisuali esse neruo.
At siquidē Galenus libro quarto de locis affectis: Cū
nullo in oculo malo apparente cernendi sensus deper-
ditus est, demissus à cerebro neruus causam in se con-
tinet. Possēt hoc præter Galeni autoritatē ostendi, dis-
currendo causas, & à Galeno & ab alijs recitatas,
quibus impedimentum uisionis potest contingere. Sed
satis erit eas percurrisse, quas excellentissimus doctor
Anselmus putauit, subtilitatem scilicet instrumento-
rum uel debilitatem. Videtur autem per instrumen-
ta intellexisse spiritus: siquidem alio in loco concludi-
tur in eo adesse uel magnam indigentiam spirituum,
uel subtilitatem. Neutrum uerò horum uidetur posse
de nouo accidere sine oculi mutatione. Diminutis enim
admodō spiritibus, qui natura sua lucidi sunt, ut serē uisio
non fiat, necesse claritatem, lymphiditatemq; oculi obsu-
scari, imò & quantitatem minui. Copia autem eorum
in tunicas & humores penetrante, omnes oculi partes
maiores locum occupant: atque illis deficientibus, cor-
rugari & contrahi eas necesse est, atque (ut sequens
est) minorem locum occupare. Præterea sanguis qui in
oculi uasis continetur, minorem etiam locum occupat,
atque eam ob causam etiam oculus minuitur, & uasa
ipsa minus apparent: imò ex illis que apparebant, alie-
qua in totum delitescunt, sicq; mutatio in oculis con-
tingit. Absentia quoque spirituum oculus frigidus
est, & à pristino habitu permutatur, & densior esse
estus minorem locum occupat, ut enim calidi est dilatatus

tare, rarefacere, atque extendere, ita frigidi constringere, densare, & contrahere. Præterea si diminutio hæc uisionis ex sola spirituum paucitate fieret, deberet longinqua quidem malè, propinqua bene uideri: cum tamen, ut scribitur, nihil uideat à longè, malè propè. Concludit autem hæc ratio, spiritus etiam non esse subtiles: quia spiritus subtiles faciunt, ut propinqua bene discernantur. Cum igitur in hoc homine, & propinqua, & remota malè uideantur, oportet dicere spiritus factos esse non solum paucos, sed etiam turbidos: Et sic necesse ut ipsa oculi substantia turbidior appareat. Præcipale etiam propositum probari potest, discurrendo omnes causas tenuis spiritus, ab Auicenna assignatas, quæ sunt: siccitas magna, rarefactio, deflatio, nullum uerò horum absque manifesta oculi mutatione uerè posse contingere. Multa addi possent, quæ breuitatis causa dimittuntur. Ex his enim concluditur uel paucitatis & tenuitatis spirituum hanc lesionem non fieri, uel mutationem aliquam in oculi parte exteriori apparere: quæ causa, ut scribitur, cum non appareat, alia dispositio est querenda, à qua hoc impedimentum fiat: quæ quoniam nec in tunica, neque in humoribus esse potest, nisi ad sensum ostendatur, ut facile probari posset, sequitur ut in neruo sit. Ut igitur tandem concludamus, his quæ scripta sunt innitendo, fatendum in uisionis neruis esse egritudinem: quæ quum triplex Galeno teste esse possit, inflammatio uidelicet, durities, uel obstructio, inflammatio

tionisq; aut duricie signa nõ adfint, sequitur fit mor-
bus in compositione, qui oppilatio uel obstructio di-
citur. Sicq; iam inuenimus symptomata & morbum.
Causam autem obstructionis propriã mihi absentĩ im-
possibile, presentibus non faãle est uestigare. Verisi-
mile tamen est, crassam esse materiam, uel pituitam uiz
delicet, uel atram bilem. Sed dicit fortẽ excellentissi-
mus D. Anselmus: Si obstructio (ut ais) uisualũ ner-
uorum adest, sequitur, spiritus transire non posse: &
sic redis in opinionem, quam reprobasti. Dicam spiri-
tus ad oculum non solũ per uisuales neruos, sed per
motiuos, & per arterias transmitti. Nec solũ caren-
tiam spirituum esse causam in casu nostro talis impedil-
menti, sed multo magis uisionẽ impediri, quia species
pertransire non possunt. Rursus dicit secundum sen-
tentiam Galeni, uisio in crystalloide perficitur, ergo
non potest per obstructionem neruorum uisualium,
qui sunt post crystalloidem, impediri. Dicam ex Galeni
sententia, inter oculi partes crystalloidem principalis
ad uisum concurrere, eiq; principaliter uidendi offi-
cium attribui: perfectam tamen & completam uisionẽ,
sicuti & alios sensus, in cerebro absolui, ut apertẽ uo-
luit Galenus lib. decimo de usu partium. Neque uerũ-
bus igitur speciebus uisuum ad cerebrum peruenire,
uisio cõpleri non potest; non negamus tamen deficere
etiam spiritus in crystalloide, & propterea uisionem
ipsam prout ad eam pertinet impediri: in inuiriore tã-
men oculi pte obstructis illis neruis, adhuc reperiri totũ

spiritus posse contendimus, ut nulla mutatio facta in ipsa cognoscatur. Alioqui fieri non posset, ut ullo in oculo malo apparente, obstructio esset in uisualibus neruis: quod tamen Galenus asseruit. Quando enim ualde defunt spiritus, tunc uel corrugatio cornea, uel phthisis oculi contingit, ut idem Galenus ostendit: qui affectus sensui bene considerantis manifestantur. Sed de his forte plura, quam esset opus. Ad agenda enim festinandum. Facile autem ex dictis colligi possunt curatiue intensiones: lesionem enim uisionis diximus fieri ex obstructione, ipsam uero obstructionem a crassa materia. Erit igitur principalis intentio, materiam illam a neruis uisualibus extrahere: quae res ut facile cognoscitur, ita difficile fieri potest, adeo ut multi impossibile hoc iudicent. At quoniam morbus hic, id est, obstructio non in totum est factus, sed adhuc fit, uel non fit, periculum est, ne adhuc crescat, & plena facta oppilatione, ex amblyopia ad amaurosin fiat transitus. ideo praeseruatiuo etiam genere utendum, imò ab eo inapiedum. Frustrà enim uiam illam obstruentem amoueremus, si alia loco eius semper praesto esset. Cauendum igitur ne materia adsit, quae ad locum possit defluere. Congruo itaque uictu procurandum, ne de nouo generetur: & si qua est genita, uel generabitur, est uacuanda, & aliò distrahenda. Et quia ex imbecillitate cerebri congregatur, roborandum cerebrum, ne eius congreget: roborandi & oculi nerui, ne recipiant. Eruntq; quatuor in genere intentiones praeseruatiuæ:

ratio uictus, uacuatō, diuersio, mēbrorum roboratio.
Curatiua unica, uacuatō. Quibus uerò instrumētis ex-
plenda sint singule, ridēdus sim, si præsentem medicū,
doctrina & experientia percelebrem, docere uelim.
Nam quæ ad uictum attinent, satis diffusè ab antiquis
& recentioribus dicta sunt: qui etiam multa medi-
cina nobis reliquerunt, quibus peccantes humores pur-
gandi sunt. Nōsque docuerunt, non posse caput purga-
ri, uniuerso corpore nō prius purgato. Ego autem ex
his, quæ ab antiquis scripta sunt, aliqua eligerem, quæ
non simul multam facerent uacuatōne: quibus & sem-
per aliquid miscerem, quo cerebrum roboraretur: cre-
brisque potius, quam magnis uterer purgationibus.
Quod & in capite ipso uacuando, siue per caputpur-
gia uocata, siue per apophlegmatismos obseruarem.
Quibus etiam fortè curatiua intentio perficeretur, u-
acuato uidelicet humore, qui obstructionem facit. Quod
ad tertiam uerò atinet intentionem, secunda expleta,
omni uia conarer materiam aliò trahere, neque in hac,
ut in secunda, leuioribus uterer, sed ad potētia statim
uenirem: incipiendo tamen à partibus magis distanti-
bus. Primò igitur, cū uim urendi aliquo habente escha-
ram in dextro brachio, loco congruo exatârè, factūq;
hulcus, cum ciceris grano, uel alia simili re apertum
diutius tenerem. Secundo, in posteriore parte capitis,
cōsueto etiam ad similia loco, factis à perito chirurgo
duobus foraminibus, setas equinas insererem, quibus fa-
cta foramina aperta diutius conseruarentur. Tertiò in

confinio anteriorum suturarum calce, cum auro, aut ferro ignito urerem: quod non solum ad præseruationem, sed etiam adurationem, si quid aliud, maxime idoneum putarem, ceu potens materiam obstruentem dissoluere & distrahere. Que auxilia si fortè præstantissimus hic uir formidaret, loco ignis in tribus prædictis locis, calce & sapone commistis escharas facerem: uel ligno uitis acenso. Quantum demum ad quartam attinet intentionem, pleni sunt medicorum libri, quibus rebus cerebrum, quibus oculi roborandi sint: tam per interius sumpta, quam per extrorsum applicanda. In quibus etiam aliqua, quæ materiã obstruentem discutere, uel dissoluere ualeret, misceri possent. Curatiuam intentionem non aliter prosequor: quoniam ijsdem auxilijs, quibus tres ultime præseruatiue, præstatur. Ipsamq; atque etiam quæcumq; superius scripsimus, iudicio & arbitrio præsentis mediæ, fratris mihi obseruatissimi relinquimus: cui me plurimum opto esse commendatum. Vale diu feliciter,

Finis.

Excudebat P A R I S I I S Simon Siluius.

1528.